

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΑΙ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ

-957-

187347
(B1321B)

ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ.

13

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΑΡΘΡΩΝ

ΠΑΝΑΤΙΩΤΟΥ ΠΑΝΑ,

17

Καταχωρισθέντων ἐν τῷ ΤΗΛΕΓΡΑΦῳ

Ἀθηνῶν

Τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1879.

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ, ΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΥΠΟΙΣ Η ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΔΕΟΥΡΙΟΥ

1880.

Ἐν τῷ τεύχει τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1877 τοῦ ἐν Ἀθήναις περιοδικοῦ συγγράμματος Π α ρ ν α σ σ ο ῦ, κατεχωρίζετο βιογραφικὴ ἐκθεσις τοῦ κ. Σπ. Παπαγεωργίου, περὶ τοῦ ἀποβιώσαντος Θεοδώρου Καρούσου, προηγουμένως ἐν τῷ ὁμωνύμῳ συλλόγῳ ἀπαγγελθεῖσα, ἐν ἣ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, γινομένου λόγου καὶ περὶ τῆς τοῦ βιογραφουμένου πορείας, ὡς βουλευτοῦ ἐν τῇ ΙΒ' τῆς Ἑπτανήσου Βουλῇ, διεστρέφοντο τὰ πράγματα, καὶ, ἐναντίον πάσης ἀληθείας, πικρὰ καὶ βαρεῖα μομφὴ ἐπεφέρετο κατὰ τῶν κκ. Ζερβοῦ καὶ Μομφερράτου, ὅτι δῆθεν οὗτοι, ἐν τῇ Βουλῇ ἐκείνῃ, « ὑπεχώρουν εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, βελτιώσεις μετονομασθείσας. » Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο μόνον ὁ κ. Παπαγεωργίου· ἀλλὰ, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐν τῷ τεύχει τοῦ εἰρημένου περιοδικοῦ τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καταχωρισθείσης ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μομφερράτου, δι' ἧς, ἐπὶ τῇ βάτει ἀναμφισβητήτων γεγονότων, ἡ διαστρεφόμενη ἀλήθεια ἐπληρωθεῖτο, καὶ τὸ κακεντρεχὲς ἐπινόημα τῆς συκοφαντίας κατεστρέφετο παντάπασι καὶ ἐμνηδενίζετο, εἰς τὸ αὐτὸ θέμα ἐπανερχόμενος, μετὰ παρέλευσιν δὺς ὡς ἑγγιστα ἐτῶν, καὶ εἰς τὸ μισητόν ἔργον τοῦ ἐπιμένων κατέναντι τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, διὰ νέας αὐτοῦ διατριβῆς, καταχωρισθείσης ἐν τῷ τεύχει τοῦ Φεβρουαρίου 1879 τοῦ Π α ρ ν α σ σ ο ῦ, ἐπεχείρησε νέα καὶ ἔτι πλέον φαρμακερὰ βέλη κατ' αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν νὰ ἐκτοξεύσῃ, παρεξηγῶν καὶ παντάπασι διαστρέφων τὰς ἀρχὰς τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, καὶ πάντα ἀτόπους περὶ τούτου γνωματεύσεις ἐκφέρων, ἔτι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ΙΒ' Βουλῆς προκύπτοντα καὶ ἀδιαφιλονείκητα γεγονότα ὑπὸ πάντῃ ἀλλοίαν καὶ ἀντίθετον τῆς πραγματικῆς ἀληθείας μορφήν παριστάνων.

Ἐπειδὴ τὴν ἀπορριπτικὴν αὐτὴν παραμόρφωσιν καὶ διαστροφὴν, ὡς καὶ τὸ ἄλλοτε, κινουσα τὴν ἀγανάκτησιν παντὸς πατριώτου, φίλου τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ πράγματα καλῶς ἐνθυμουμένου, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐξεγείρῃ ἰδίως τὴν ἀγανάκτησιν ἀνδρὸς ἀκριβῶς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΕΟΥΡΙΟΥ

τὰ τοῦ ριζοσπαστισμοῦ γνωρίζαντος, καὶ εἰς αὐτὰ, εἴτε ὡς δημοσιογράφος εἴτε ἄλλως πως, μετὰ ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως συμβαθέξαντος. Τοιοῦτος ὁ κ. Παναγιώτης Πανᾶς, ὅστις, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Παπαγεωργίου ἐπιχειρηθεῖσαν σφαγίαν τῆς ἀληθείας, καὶ ἐκ θερμοῦ φιλοπατρίας καὶ φιλαληθείας συνάμα αἰσθήματος ὁρμώμενος, ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ζηλιτεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ κ. Παπαγεωργίου, καὶ τῆς παντελοῦς ἀνασκευῆς τῆς διατριβῆς του· ὅθεν καὶ διὰ σειρᾶς ἄρθρων, καταχωρισθέντων εἰς τὰ φύλλα 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22 καὶ 24 Μαρτίου 1879 τοῦ Τηλεγράφου Ἀθηνῶν, μετὰ πάσης ἀκριβείας ἀνέλυσε καὶ παρέστησεν ὅ,τι τὸν ριζοσπαστικὸν ἀγῶνα καὶ καὶ ἰδίως τὴν ἐν τῇ IB' Βουλῇ πορείαν αὐτοῦ ἀφορᾷ, καὶ ὡς ἰστὸν ἀράχνης διέλυσε τὰς ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ κ. Παπαγεωργίου μηχανευθείσας συκοφαντίας κατὰ τῶν πλέον σταθερῶν καὶ εἰλικρινῶν τοῦ ριζοσπαστισμοῦ προμάχων, ἐναργῶς καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ψηλαφητῶς καταδείξας τὴν ἐπινοηθεῖσαν διαστροφὴν τῶν γεγονότων, καὶ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κοινοῦ ἀποκαλύψας μετὰ παρρησίας.

Τὰ ἄρθρα αὐτὰ τοῦ κ. Παναγιώτου Πανᾶ, ἅτινα καὶ βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Κεφαλληνίας, προσηκόντως ἐκτιμῶντες πολλοὶ ἐνταῦθα φίλοι τῆς ἀληθείας, ἔκριναν ἀρμοδίαν τὴν ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ἐκδοσιν αὐτῶν, ὡς ἀδιαφιλονέκητον ἱστορικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων ἀληθείας, τῆς ὁποίας τοσοῦτο ἀυστόλως ἐπεχειρήθη ἢ παραμόρφωσις καὶ διαστροφή.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ, ὡς ἐκ τῆς ἐσπευσμένης δημοσιεύσεως τῶν περὶ ᾧ ὁ λόγος ἄρθρων, παρεισέφρησαν μικραὶ τινες ἀνακρίβειαι, ὁ συντάκτης αὐτῶν κ. Π. Πανᾶς ἠθέλησε προηγουμένως νὰ ἀνάθεωρήσῃ καὶ ἐπιδιορθώσῃ αὐτὰ· ὅθεν καὶ ἡ λαβοῦσα χώραν βραδύτης τῆς ἐκδόσεως τοῦ διαλαμβάνοντος αὐτὰ φυλλαδίου εἰς ὃ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τινες ὑποστημνώσεις προσετέθησαν, πρὸς πλειοτέραν διωφώτισιν τοῦ προκειμένου.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΑΙ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ

ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ.

Α'.

« Μῆτε δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῆθον ἀκούσης » Τὸ λόγιον τοῦτο ὠνομάσθη χρυσοῦν ἔπος, καὶ δικαίως, διότι εἶναι ἐν τῶν πολυτιμωτέρων παραγγελμάτων, ἅτινα κατέλιπεν ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης. Δυστυχῶς ὅμως, φαίνεται, ἐλησμόνησεν αὐτὸ ὁ δημοσιεύσας τὴν ὑπὸ τὸν ἀνωτὴ τίτλον διατριβὴν ἐν τῷ Πατριᾷ κ. Σπ. Παπαγεωργίου, — διατριβὴν, ἐν ἣ ἀναλαμβάνει νὰ δικάσῃ τὴν πολιτείαν δύο ἀνδρῶν, — οὗς οὐ μόνον ἡ Ἐπτανήσος, ἀλλὰ καὶ τὸ Πανελλήνιον σέβεται, διὰ τοὺς κατὰ τῆς Προστασίας ἀγῶνάς των καὶ τὰ μαρτύριά των. — τῶν κκ. Ἰωσήφ Μομφερράτου καὶ Ἡλία Ζερβῶ.

« Γραφομένων οὖν τότε τῶν ὁστράκων, λέγεται τινα τῶν ἀγγραμμάτων καὶ παντελῶς ἀγροίκων, ἀναδόντα τῷ Ἀριστείδῃ τὸ ὁστρακον, ὡς ἐνὶ τῶν τυχόντων, παρακαλεῖν ὅπως Ἀριστείδην ἐγγράψῃ τοῦ δὲ θαυμάσαντος καὶ πυθομένου μὴ τι κακὸν αὐτὸν Ἀριστείδης πεποίηκεν· οὐδὲν εἶπεν, οὐδὲ γινώσκω τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι πανταχοῦ τὸν δίκαιον ἀκούων. »

Αὐτὸ τοῦτο ἔπαθε καὶ ὁ κ. Παπαγεωργίου. Δὲν γνωρίζει, ὡς λέγει, τοὺς κκ. Μομφερράτον καὶ Ζερβόν, ἀλλ' ἐνοχλεῖται, φαίνεται, ἀκούων πανταχοῦ ἐξυμνουμένην τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἀφοσίωσιν τῶν δύο τοῦτων κορυφαίων τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος· μὴ γραφομένων δὲ σήμερον ὁστράκων, ἐζήτησεν ὅπως τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν κηλιδώσῃ διὰ τῆς δημοσιογραφίας. Καὶ ναὶ μὲν ὁ κ. Παπαγεωργίου δὲν εἶναι ἀγγραμματος καὶ παντελῶς ἀγροίκου, ὡς ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναῖος· ἀλλ' εἶναι τι χεῖρον, — εἶναι θεολόγος.... — ἕκαστος δὲ γινώσκει ὅτι οἱ θεολόγοι οὐδεμίαν ἔχουσι γνωριμίαν μετὰ τῆς λογικῆς καὶ τῆς καλῆς πίστεως.

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΕΡΑΜΕΥΤΟΥ, γράφας, ἢ υπογράφας ἀπλῶς — τοῦθ' ἀποφασιστικῶς καὶ πικρὸν — τὴν δημοσιευθεῖσαν διατριβὴν, ἐνῶσεν ὅτι εἶπε τὴν τελευταίαν λέξιν, καὶ ὅτι εἰς τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας δὲν θὰ ἀπέμενε πλέον ἄλλος ἢ νὰ ἀπαχθονισθῶσι. Νήπιος! Ἄν ἀνεγίνωσκε τὸν πρὸς τὴν Ἐ-

λευθερίαν ὕμνον τοῦ ἀθανάτου Σολωμοῦ, θὰ ἐγίνωσκεν ὅτε τὸ ἀκάθαρτο νερὸ δὲν δύναται νὰ βλάψῃ τὸν βράχον, χύνον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀφρόν εύκολόθυτον.

Ὁ Ἡρόστρατος, μὴ δυνάμενος πῶς ἄλλως νὰ ἀποκτήσῃ φήμην καὶ νὰ μεταδώσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἀπεφάσισε νὰ πυρπολήσῃ τὸν ναὸν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτέμιδος. Τὴν δόξαν τοῦ Ἡροστράτου ἐξήλευσε φαίνεται καὶ ὁ κ. Παπαγεωργίου, ζητήσας νὰ κηλιδώσῃ τὴν δικαίως ἀποκτηθεῖσαν ὑπόληψιν τῶν δύο πρωταθλητῶν καὶ πρωτομαρτύρων τοῦ ἑπτανησιακοῦ ἀγώνος. Δυστυχῶς ὅμως δι' αὐτὸν, δὲν ἔχει κἄν τὴν τιμὴν τῆς πρωτοβουλίας, διότι, ἐν τῇ ἀφελείᾳ του, ὁμολογεῖ ὅτι, γράψας ὅσα ἔγραψε, δὲν ἔπραξεν ἄλλο ἢ νὰ ἐπαναλάβῃ, ὡς κύμβαλον ἀλαλάζον, ὅσα ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ Λομβάρδου καὶ τοῦ δῆθεν ἑπτανησιοῦ ἱστορικοῦ Χιώτου.

Ὁ ἱστορικὸς, ὁ ἔχων συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς του, θέλων νὰ γράψῃ περὶ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἑπτανησιακοῦ ἀγώνος διατρεξάντων, δὲν θὰ περιωρίζετο βεβαίως εἰς τὰς πληροφορίες τοῦ Λομβάρδου, τοῦ ἥρωος καὶ πρωταγωνιστοῦ τούτου τῆς ἐν Ἐπτανήσῳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παιχθεῖσας ἐνωτικῆς κωμωδίας, ἢ εἰς τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Χιώτου, οὗ τινος ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ κακὴ πίστις εἶναι κλασικαὶ καὶ καταφαίνονται ἀνὰ πᾶσαν γραμμὴν τοῦ βιβλίου του, καὶ ὅστις, φίλος ἐπιστήθιος τοῦ Θ. Καρούσου καὶ συμπολίτης τοῦ Λομβάρδου, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ προσπαθῇ ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν αὐτόχρημα ἐγκληματικὴν καὶ προδοτικὴν διαγωγὴν τῶν κυρίων τούτων, ἀλλ' ἤθελε προστρέξει εἰς τὰς πηγὰς, ἤθελε μελετήσῃ τὸν ριζοσπαστισμὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του καὶ τῆς ἐμφανίσεως ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ, ἤθελε ζητήσῃ πληροφορίας καὶ παρ' ἄλλων, συγκρίνων δὲ καὶ κρίνων ἅπαντα ταῦτα, ἤθελεν ἐκφέρει ἐτυμηγορίαν ἀμερόληπτον καὶ δικαίαν.

Τὰ ἱστορικὰ ζητήματα δὲν συζητοῦνται καὶ δὲν κρίνονται ὡς τὸ ζήτημα τοῦ χρώματος τῆς γενειάδος τοῦ Ἀδάμ ἢ τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος τοῦ Ἰακώβ. Ὁ δὲ κ. Παπαγεωργίου, ἐφαρμόσας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν θεολογικὴν μέθοδον, δὲν δύναται νὰ κινήσῃ ἄλλο τι ἢ τὸν γέλωτα τῶν ἀναγινωσκόντων.

Δὲν θὰ ἀνελάμβανον σήμερον βεβαίως τὸ ἄχαρι ἔαγον τῆς ἀναιρέσεως τῶν φληναφιῶν τοῦ κ. Παπαγεωργίου, — προκείμενον περὶ τοιούτων, οὐδέποτε λησμονῶ τὸ τοῦ Δάντου :

Non ragioniam di lor, ma guarda e passa, — ἀν ἡ διατριβὴ αὐτοῦ δὲν ἐδημοσιεύετο ἐν τῷ σπουδαιότερῳ τῶν παρ' ἡμῖν περιοδικῶν, οὗ τινος ἡ σύνταξις, μηδεμίαν ποιησάμενη ἐπιφύλαξιν, φαίνεται οἶονεῖ ἀποδεχομένη τὰ ὑπὸ τοῦ θεολόγου καὶ ἱστορικοῦ γραφέντα.

Οὗτος εἶναι ὁ λόγος ὅστις μὲ ἀναγκάζει νὰ ἀπαντήσω.

Ἀναμιχθεὶς καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τῇ κατὰ τῆς Προστασίας διεξαγομένη πάλῃ, καὶ συνεργασθεὶς ἰδίως μετὰ τοῦ κ. Μομφερράτου, πιστεύω ὅτι εἶμαι εἰς θέσιν νὰ δώσω πληροφορίας τινὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, δυνάμενας νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διαλεύκανσιν τοῦ ζητήματος.

Ποῖαι εἶναι αἱ μομφαί, αἱ ὁ κ. Παπαγεωργίου, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ὑπογραφείσῃ διατριβῇ, ἐπιροίπτει κατὰ τῶν ἀξιοτίμων κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβού;

ἀ. — Ὅτι ἀπαρνηθέντες τὰς ἀρχάς των ἀπεδέχοντο τὰς βελτιώσεις, αἵτινες δὲν ἦσαν ἄλλο ἢ αὐταὶ αἱ μεταρρυθμίσεις, ὑπὸ ἄλλῳ ὀνόμα, τὰς ὁποίας πρότερον ἀπέκρουον.

β'. — Ὅτι ἐδέχθησαν, ὁ μὲν Ζερβὸς τὴν προεδρείαν, ὁ δὲ Μομφερράτος τὴν ἀντιπροεδρείαν τῆς Βουλῆς, γενόμενοι οὕτω ὑπάλληλοι τῆς Προστασίας.

γ'. — Ὅτι κατεψήφισαν παράστασιν τινα πρὸς τὴν βασιλισσαν τῆς Ἀγγλίας καὶ προσφωνήματα πρὸς τὰς ἄλλας δυνάμεις περὶ ἐνώσεως.

Καὶ δ'. — Ὅτι κατεψήφισαν ἄλλας τινὰς προτάσεις τοῦ κ. Λομβάρδου καὶ Σας.

Ἀς ἴδωμεν κατὰ πόσον αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι ἀληθεῖς.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἐλληνικὸν δημόσιον διατελεῖ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἀγώνος, ἀναγκάζομαι, ὅπως ἀποδείξω τὸ ψευδές, τὸ ἀνυπόστατον καὶ συνάμα τὸ ἐπίβουλόν τῶν ἄνωθι κατηγοριῶν, νὰ εἶπω ἐν ὀλίγοις τί ἦτο ὁ ριζοσπαστισμὸς, πότε ἐγεννήθη καὶ τί ἐπρέσβευεν. Ἐκ τούτου θὰ ἴδῃ ἕκαστος τίς ἠρνήθη τὰς ἀρχάς του καὶ τίς ἐνέμεινεν ἀχοι τέλους πιστὸς εἰς αὐτάς.

Ὁ ριζοσπαστισμὸς, ὡς πολιτικὴ ἀρχὴ, διετυπώθη κατὰ τὸ 1848 ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Ὅτε ἡ Προστασία, ἐνδίδουσα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καίρων, ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν λαὸν τῆς Ἐπτανήσου τὸ τοσάκις ἀπαιτηθὲν δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων, τρία πολιτικὰ κόμματα ἀνεφάνησαν ἀμέσως ἐν Ἐπτανήσῳ τὸ καταχθίνιον, τὸ μεταρρυθμιστικὸν καὶ τὸ ριζοσπαστικόν.

Τὸ πρῶτον ἐπρέσβευεν, ὅτι ἐν Ἑπτανήσῳ τὰ πάντα ἔχουσι
λίαν καλῶς ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν· ὅτι νόμος ὑπέρ-
τατος δέον νὰ ἦναι ἡ θέλησις τοῦ ἀρμοστοῦ, καὶ αἱ ἐλευθέ-
ραι Βουλαὶ δέον νὰ ἐξακολουθήσωσι διαδραματίζουσαι τὸ
αὐτὸ πρόσωπον τῶν ἄχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Βουλῶν τοῦ
προκαταρκτικοῦ συμβουλίου, ἥτοι τῶν λεγομένων Κομεστά-
δων. Τὸ κόμμα τοῦτο ἀπηρτίζετο ἐκ πάντων τῶν τότε ἐν
τοῖς πράγμασιν. Ἀρχηγὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ ἐν Κερκύρᾳ γραμμα-
τεὺς τῆς Γερουσίας Δούσμανης, ἐν δὲ τῇ Κεφαλληνίᾳ ὁ Κα-
ροῦσος, ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς Λιναρδάτον, Καβαλιεράτον
κλπ. ἦτοι τοὺς ἄνδρας τῶν αἱμάτων, τοῦ στρατοδικαίου
καὶ τῆς ἀρχόντης (*). Ἐρημεῖδες τοῦ κόμματος τούτου ἦ-
σαν· ἐν μὲν τῇ Κερκύρᾳ, ὁ Φίλος τοῦ Λαοῦ, ἐν δὲ τῇ Κε-
φαλληνίᾳ, ὁ Πέλεκυς.

Τὸ μεταρρυθμιστικὸν κόμμα ὑπεστήριζεν ὅτι, τῆς Ἑπτα-
νήσου μὴ οὕτως εἰς θέσιν νὰ καταλύσῃ τὴν Προστασίαν,
πᾶσα ὑπὲρ ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος διακήρυξις θὰ ἦτο
ἐπιβλαβής, οὐ μόνον διὰ τὴν Ἑπτανήσον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐ-
τὴν τὴν Ἑλλάδα· ὅτι ὁ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ἀγὼν δὲν ἔπρεπε
νὰ ἀποτελέσῃ σκοπὸν πολιτικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ νὰ περιορι-
σθῇ εἰς τὴν χώραν τῶν πρὸς τὸν ὕψιστον δεήσεων· καὶ ὅτι
ἦτο αὐτόχρημα παραφροσύνη τοιαύτη τις ἐπίσημος, εἴτε ἐν
τῇ δημοσιογραφίᾳ, εἴτε ἐν τῇ Βουλῇ, διακήρυξις, ἥτις ἡδύ-
νατο νὰ προκαλέσῃ ἀντιδράσεις ἐκ μέρους τῆς Προστασίας
καὶ νὰ ματαιώσῃ τὴν ὑπ' αὐτῶν διὰ τῆς ριζικῆς μεταρρυθ-
μίσεως τοῦ Συντάγματος ἐπιδιακομὴν βελτίωσιν τοῦ τό-
που. Εἰς τὸ κόμμα τοῦτο, ἐφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν,
ἀνῆκον σπουδαῖοι ἄνδρες τῆς Ἑπτανήσου· οἱ Ναπολέων καὶ
Σπυρίδων Ζαμπέλιοι, Κουρῆς, Βράϊλας, Μαρῖνος, Βαλιέρης καὶ
ἄλλοι. Τὰς ιδέας τοῦ κόμματος τούτου ὑπεστήριζον αἱ ἐφη-
μερίδες· Πατρίς ἐν Κερκύρᾳ, Ἐνώσις ἐν Κεφαλληνίᾳ, Μέλι-
λον ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀπέναντι τῶν δύο τούτων κομμάτων, τῶν πρακτικῶν λε-
γομένων, ἠγείρετο νεαρὸν καὶ πλήρες ζωῆς τὸ ριζοσπαστικὸν
κόμμα, τὸ κόμμα τῶν ιδεολόγων, ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῶν ἀ-
θανάτων καὶ ἱερῶν ἀρχῶν τῆς γαλλικῆς ἐπανοστάσεως, καὶ

(*) Δὲν ἦτο μὲν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Δημ. Καροῦσος καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν
τοῦ ἐν λόγῳ κόμματος ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ συνελάσσετο,
ἀλλ' ὡς τοιοῦτος παρουσιάσθη ἀπὸ τοῦ 1850, ὅποτε διωρίσθη ἐπὶ τῆς
Κεφαλληνίας· συμπαρέλαβε δὲ κατόπιν τοὺς Σπ. Λιναρδάτον, Σπ. Κα-
βαλιεράτον κ.λ.

κηρύσσον θαρραλέως τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἕκαστος λαὸς ἔχει νὰ
ζῇ ἐλεύθερος.

Ποῖαι δὲ ἦσαν αἱ ἀρχαὶ τοῦ κόμματος τούτου καὶ πῶς
διετυπώθησαν, θέλω ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ διαλάβει.

B.

Τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα ἐπρέσβευεν, ὅτι ἡ Ἑπτανήσος ἔ-
χει δικαίωμα ἀναμφισβήτητον ὅπως ἐνωθῇ μετὰ τῆς ἐλευθέ-
ρας Ἑλλάδος, ὡς μέρος αὐτῆς· ἀναπόσπαστον· ὅτι ἡ προστα-
σία ἦτο παράνομος, ὡς ὑφισταμένη δυνάμει συνθήκης εἰς ἣν
ὁ ἑπτανησιακὸς λαὸς δὲν συμμετέσχε, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον,
καθ' ὅσον, ἰδρυθέντος τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ἔλειψαν καὶ τὰ
αἷτια, ἅτινα κατὰ τὸ φαινόμενον εἶχον προκαλέσει αὐτὴν· ὅτι
ἡ ὑπὸ τῶν μεταρρυθμιστῶν ὑποστηρίζομένη μεταρρύθμισις,
εἴτε μερικὴ, εἴτε ριζικὴ ἦτο ἀποκρουστέα, ὡς ἀποτελοῦσα
συμβόλαιον μεταξὺ Ἑπτανησιακοῦ λαοῦ καὶ Προστασίας, καὶ
ὡς ἐκ τούτου συνεπαγομένη τὴν ἀναγνώρισιν ταύτης καὶ νο-
μιμοποίησιν ὑπὸ τῆς Ἑπτανήσου· ὅτι, ἐπὶ τέλους, ἄχρις οὗ
ἀναγνωρισθῇ τὸ εἰς τὴν ἐλευθερίαν δικαίωμα τῆς Ἑπτανή-
σου, καὶ, εἰς αὐτὸ ὑποκυπτούσης τῆς βίας, παραγκλωπῇ ἡ
ἐνωσις, ἡ ἑπτανησιακὴ Βουλὴ ἡδύνατο νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν
βελτίωσιν τῶν κακῶς κειμένων, ἀνακουφίζουσα τὸν βεβαρυ-
μένον καὶ πάσχοντα λαόν, διὰ νομοθετημάτων, ἅτινα μὴ θί-
γοντα τὸ σύνταγμα, ἦτοι τὸν θεσμὸν δι' οὗ ὕφιστατο ἡ Προ-
στασία (*), οὔτε ὡς ἀναγνώρισις αὐτῆς· καὶ νομιμοποίησις ἡ-
δύναντο νὰ θεωρηθῶσιν, οὔτε τὸ ἐθνικὸν ζήτημα νὰ παραβλά-
ψωσιν.

Αὗται ἦσαν αἱ ἀρχαί, αἱ ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἐκῆ-
ρυσσε τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα. Ταύτας ἀνέπτυξαν ἀπ' ἀρχῆς
αἱ ριζοσπαστικαὶ ἐφημερίδες· Φιλελεύθερος, Ἀναγέννησις καὶ
Χωρικός, ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ὁ ἐν Ζακύνθῳ Ρήγας, συντασ-
σόμενος τότε ὑπὸ τῶν κ. Καλλινίκου καὶ Βερυκίου· ὑπὲρ
τῶν ἀρχῶν τούτων ἠγωνίσθησαν καὶ ἐμαρτύρησαν οἱ κ.
Μουφοστάτος καὶ Ζεσοῦς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, καὶ εἰς τὰς
ἀρχὰς ταύτας ἐνέμειναν πιστοὶ ἄχρι τέλους.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΖΑΚΥΝΘΙΟΥ

ὅτι ἀποκρούσας καὶ εἰς ἄκρον καταπιεστικοῦ ἐκείνου συντάγμα-
τος ἀπέβητο διαδόχῳ τοῦ θίξις, διὰ τὸν λόγον τοῦ νὰ μὴ ἐκκληφῇ αὕτη
ὡς συνθηκολογητικὴ μετὰ τῆς Προστασίας, τῆς ὁποίας ἡ παῦσις ἐπεδιώ-
κετο.

Τὸ ριζοσπαστικὸν κήρυγμα ἦτο θερμὴ ἀπήχσις τῶν τότε (1848) καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἀντηχούντων δημοκρατικῶν κηρυγμάτων. Ἡσπάρθη δ' αὐτὸ πρῶτον ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ κεφαλληνιακοῦ λαοῦ, ἡγουμένης τῆς ἐνθουσιώσης νεολαίας, ἥτις ἀπετέλει τὸ γνωστὸν *Δημοτικὸν Κατάστημα*. Βραδύτερον ἡσπάρθη αὐτὸ ἡ Ζάκυνθος, ὅπου οἱ κκ. Καλλίνικος καὶ Βερύκιος ὑπεστήριζον αὐτὸ ἐνθέρμως διὰ τοῦ *Ρήγα*. Ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις δὲν εὔρε μεγάλην ὑποστήριξιν, — δὲν λέγω παρὰ τῷ λαῷ, διότι τοῦτο θὰ ἦτο βλασφημία, — ἀλλὰ παρὰ ταῖς λεγομέναις ἀνεπτυγμέναις τάξεσιν, αἵτινες ἀπέκλινον μᾶλλον εἰς τὰς μεταρρυθμιστικὰς ἰδέας.

Τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα δὲν εἶχεν ὡς ἀποκλειστικὸν αὐτοῦ σκοπὸν τὴν *ἑνωσιν*. Ταύτην ἐθεώρει ὡς τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς γενικωτέρας ἐνεργείας, ἥτοι πρὸς διάδοσιν καὶ πραγμάτων τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν, ὧν ἐνεφορεῖτο.

Ἀς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἐπιμείνω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, διότι ἐπ' αὐτοῦ τοῦτου ἐστὶν ἡ ἀκολούθως ὁ κ. Λομβάρδος τὴν ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ριζοσπαστισμοῦ ἀποστασίαν του, ἀρνούμενος αὐτὸν, καὶ ἰσχυρίζομενος ὅτι ὁ ριζοσπαστισμὸς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς του μόνον τὴν ἑνωσιν ἐπεδίωκεν.

Ἡ πρώτη ἐκδοθεῖσα ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστικὴ ἐφημερίς, ὁ *Φιλελεύθερος*, ὑπὸ τοῦ νῦν συκοφαντούμενου Ἡλία Ζερβοῦ, ἰδοὺ πῶς διετύπου τὸ πρόγραμμά της :

« Ἐκαστον κόμμα, διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτο, ὀφείλει νὰ πρεσβεύῃ ἀρχὰς μονίμους καὶ στερεὰς, αἵτινες πραγματοποιούμεναι νὰ ἔχουν εἰς ἑαυτὰς ὅλην τὴν δύναμιν νὰ παράγουν, διὰ τινὰ τοῦλάχιστον καιρὸν, τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, χωρὶς νὰ ἀφήσωσι κενὰ καὶ νὰ διεγείρουν ταχέως νέας ἐπιθυμίας. Οἱ ριζοσπάσται, λόγου χάριν, ἀποτελοῦν κόμμα (ἂν λαὸς ὁλόκληρος δύναται οὕτω νὰ ὀνομασθῇ) ἀληθὲς καὶ ἰδιαιτέρον, διότι πρεσβεύουν ἀρχὰς στερεὰς καὶ διαρκεῖς. Ἡ πᾶσις τῆς Προστασίας, ἡ ἑνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀνέγερσις δημοκρατικῆς πολιτείας, εἶναι ἀρχαί, αἵτινες πραγματοποιούμεναι δὲν ἀφίνουν οὐδὲν κενόν. »

Ἡ *Ἀναγέννησις*, γραφομένη ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Μομφερράτου, ἔφερεν ἐν τῷ τίτλῳ αὐτῆς τὸν χαρακτηρισμὸν : *Ἐφημερίς δημοκρατική*. Συνκεφαλαιῶς δὲ οὕσιωδώς, ἐν προγράμματι, τὰς ἀρχὰς της, ἃ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἀπαρχαπτῶν καὶ ἀνκαλλοτριῶτων δικαιωμάτων τοῦ ἑπτανήσια-

λαοῦ, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἀποκατάστασιν· ὅ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῶν ὑγιῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων πάσα καλῶς ὀργανισμένη πολιτεία πρέπει νὰ στηρίζεται, καὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ὑπὲρ πάσαν ἄλλην πρέπει ἐντελῶς νὰ διοργανισθῇ· τούτεστι, τοῦ δόγματος τῆς ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος, καὶ τοῦ συνυποτιθεμένου τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, ὡς ὑπερτάτου καὶ ἀναπαλλοτριώτου δικαιώματος τῆς κοινωνίας, ὡς μόνου καὶ ἀληθοῦς μέσου τῆς καθιερώσεως πάσης κοινωνικῆς ἀληθείας, ὡς μόνης καὶ ἀληθινῆς πηγῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. »

Ὁ *Χωρικὸς*, ἐφημερίς ἐκδιδουμένη κατὰ τὰ 1850—1852 ὑπὸ τῆς νεολαίας τοῦ *Δημοτικοῦ Καταστήματος*, καὶ συντασσομένη καταρχὰς κυρίως ὑπὸ τῶν κκ. Δ. Δαυῆ καὶ Μ. Κουρβισιάνου, ἀπαντῶν εἰς τὰς κατὰ τὴν ριζοσπαστῶν συκοφαντίας τῆς ἐν Κερκύρᾳ καταχθονίου ἐφημερίδος, *Φίλου τοῦ Λαοῦ*, ἐξεφράζετο ὡδὲ πῶς :

« Ἐὰν ὑπῆρχε μικρόν τι εἰλικρινείας ἔχνος εἰς τοὺς συκοφάντας μας, ἐὰν ἡ αἰδὼς δὲν τοὺς εἶχεν ὅλως ἀποχαιρέτησαι, ἠθέλαμεν ἐρωτήσαι αὐτοὺς, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ριζοσπάστας, νὰ μᾶς εἴπωσι ποῖα εἶναι αἱ ὀπισθοδρομικαὶ τῶν ἰδέαι καὶ τὸ κατὰ τῆς προόδου πνεῦμά των ; ..

« Εἶναι ἄρά γε πρόσκομμα εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἐθνικοτήτων, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὑφύοις καὶ αὐτοὶ τὴν ἀδύνατον φωνῇ των, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἀπαιτοῦσι τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν συνένωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ; —Θεωροῦνται ἄρά γε ὡς ὀπισθοδρομικαὶ αἱ δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας πρεσβεύουσιν ; (*) Ἦτο ἄρά γε ἐναντίως εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ ἡ ὑποστήριξις κατὰ ἡ ψῆφός των ὑπὲρ τῆς καθιερώσεως τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, εἰς πάσας τὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους ; Ἀντίκειται εἰς τὰς καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐπικρατούσας φιλανθρώπους καὶ προοδευτικὰς ἰδέας ἡ ἐλάττωσις τῶν σκληρῶν καὶ ἀπανθρώπων ποινῶν, καὶ ἡ κατάργησις τῆς καταισχυνούσης τὴν ἀνθρωπότητα ποινῆς τοῦ θανάτου ; ... Καὶ ἂν ὅχι ταῦτα, μή-

Ἡ *Ἀναγέννησις* ἔγραψεν ὁ *Χωρικὸς* εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπὸ τῶν καταχθονίων προσεπιτομένης εἰς τοὺς ριζοσπάστας μομφῆς ἐπὶ ὀπισθοδρομικότητι, διότι οὗτοι, διὰ τὸν λόγον τῆς ἀποφυγῆς παντὸς ὅτι ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ ἐστὶν ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπιδιώκῃ μετὰ τῆς Προστασίας νὰ χαρακτηρισθῇ, ἀπέκρουεν τὰς συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις περὶ τῶν ἐλπίστων λόγους.

πως αποδεικνύη επισθοδρομικούς τοὺς ριζοσπάστας τὸ εὐ-
αγγελικὸν δόγμα τῆς ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος,
τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρτίως διακηρύξει ἡ ἐθνικοσωτήριος φεβροα-
ριανὴ ἐπανάστασις, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν εὗρεν ἑστέραν τὴν
καρδίαν αὐτῶν ἐτοιμὴν πρὸς ὑποδοχὴν καὶ ὁσπινὴν ἡδύναντο
ὑποστήριξιν του ; »

Ἐκ τούτων ἀριδύλως καταδείκνυται ἡ δημοκρατικὴ φύσις
τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ γεννηθέντος ριζοσπαστισμοῦ. Τὰς αὐτὰς
ἀρχὰς ὑπεστήριζεν ἀκολούθως καὶ ὁ ἐν Κερκύρᾳ ἐκδοθεὶς *Ρι-
ζοσπάστης*, ὁ ἐν Ζακύνθῳ *Ρήγας* καὶ ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ *Κε-
ραυρός*. Καθαρῶς δὲ δημοκρατικὸν χαρακτῆρα ἔφερον καὶ
πᾶσαι αἱ ἐπιδειξίσεις καὶ διαδηλώσεις τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ *Δη-
μοτικοῦ Καταστήματος*, ὅπερ ἦτο ὁ πρῶτος πυρὴν καὶ τὸ κέν-
τρον τοῦ ριζοσπαστισμοῦ.

Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, ὡς τοιοῦτο ἀνεγνωρίζετο τὸ
κόμμα τοῦτο. Ἰδοὺ π. χ. πῶς περὶ αὐτοῦ ἐξεφράζετο ἡ
Γενικὴ Ἑφημερίς τοῦ Φραγκοφορτίου κατὰ τὸ 1851 :

« Τὸ κόμμα ὅπερ θέλει τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ
τῆς Ἑλλάδος, καθίσταται καθ' ἐκάστην ἔτι μᾶλλον πολυά-
ριθμον. Τὸ κόμμα τοῦτο δὲν καταφέρεται μόνον κατὰ τῆς
βρετανικῆς προστασίας, ἀλλ' ἀγωνίζεται ὡσαύτως ἐν γένει
εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ ριζοσπαστισμοῦ . . . Ἡ ἐλπίς τῆς Ἀγ-
γλίας θέλει ματαιωθῇ, διότι ἡ μεγάλη τοῦ ἐπτανησιακοῦ
λαοῦ πλειονότης εἶναι ἤδη σταθερῶς ἀφωσιωμένη εἰς τὰς ἰδέας
τῆς δημοκρατικῆς ἀναπλάσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. »

Αὗται ἦσαν αἱ ἀνέκαθεν ὑπὸ τοῦ κεφαλληνιακοῦ ριζοσπα-
στισμοῦ κηρυχθεῖσαι καὶ ὑποστηρικθεῖσαι ἀρχαί. Ταύτας ἡ-
σπάζετο καὶ ὁ κ. Λιβαδάς, ἄχρι τῆς μετὰ τοῦ κ. Λομβάρδου
συμμαχίας του. Ταύτας ἡσπάσθησαν καὶ οἱ ἐν Ζακύνθῳ πρῶ-
τοι ριζοσπάσται Καλλίνικος, Βερούκιος, Δομενεγίνας, Δεσύλλας,
Μινώτος κ. λ. Ὑπὲρ τούτων εἰργάσθησαν, ἡγωνίσθησαν, ἐ-
μαρτύρησαν οἱ ριζοσπάσται τοῦ 1850, μετὰ τῶν ὁποίων
ὁμοῦς μάτην θέλει ἀναζητήσῃ τις τὸν κ. Λομβάρδον· διότι ὁ
κύριος οὗτος κατεῖλεν ὅπως ἀγωνισθῇ κατὰ τῆς Προστασίας,
ὅτε εἶχε παρέλθει πλέον ἡ ἐποχὴ τῶν καταδράξεων καὶ τῶν
προγραφῶν· ὅτε ἦτο πλέον ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡδύνατο νὰ γράφῃ
καὶ νὰ λέγῃ τις ὅ,τι ἂν ἤθελεν, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου φόβου
ὅτι ἡδύνατο, ἔστω καὶ διὰ μίαν μόνον νύκτα, νὰ κομωθῇ εἰς
τὰς φυλακάς· ὅτε ἦτο πλέον ἐποχὴ, καθ' ἣν οἰαδήποτε ἐ-
πίδειξις φιλοπατρίας ἡδύνατο νὰ γίνηται ἄνευ τῆς ἐλαχίστης
θυσίας· ἡ δαπάνης.

Ἐπεξῆς, θέλω ἐξετάσει τὰς κατὰ τῶν κκ. Ζερβῶ καὶ
Μομφερράτου διαλαμβανόμενας ἐν τῷ *Παρθενῶ* κατηγορίας.

Γ'.

Ἐκθέσας τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς, ἃς ἐκήρυξεν ὁ ριζοσπαστι-
σμός κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ, ἔρ-
χονται ἤδη νὰ ἀνασιευσάσω τὰς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἐν μέσῳ Μονάχῳ
τῆς Βυλαρίας σπουδαστοῦ τῆς Θεολογίας, κ. Σπ. Παπαγεωρ-
γίου, ὑπογεγραμμένη διατριβῇ ἐμπεριεχομένης κατηγορίας κατὰ
τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβῶ.

Λοιπόν :

Κατὰ πρῶτον, ὡς εἶπον, ὁ διατριβογράφος κατηγορεῖ
τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ὡς ἀπαρνηθέντων τὰς ἀρχὰς τῶν
καὶ ἀποδεχθέντων τὰς βελτιώσεις, αἵτινες δὲν ἦσαν ἄλλο ἢ
αὐταὶ αἱ μεταρρυθμίσεις ὑπὸ ἄλλο ὄνομα.

Πόθεν ἤντησεν τὰς πληροφορίας του ταύτας ὁ διατριβο-
γράφος ;

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Λομβάρδου καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Χιώ-
του, ὡς λέγει.

Καὶ τῷ ὄντι ὁ Χιώτης, ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, λέγει ὅτι τὰς
βελτιώσεις ἐφεῖρεν ὁ Βράϊλας, γενόμενος κατὰ τὸ 1862
γραμματεὺς τῆς Γερουσίας, προσπαθῶν διὰ τοῦ ὀνόματος
τούτου νὰ καλύψῃ τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ νὰ καταστήσῃ αὐ-
τὰς εὐπροσδεκτοτέρας.

Εἶπον καὶ ἀπ' ἀρχῆς ὅτι ὁ Χιώτης ἦτο φίλος τοῦ Θ.
Καρούσου, παρ' οὗ καὶ ἐλάμβανε πάσας τὰς εἰς τὴν Κεφαλ-
ληνίαν ἀφορώσας πληροφορίες. Ἐγράψε δὲ ἱστορίαν μερολη-
πτικὴν καὶ σκοποῦσαν τὴν δικαιολόγησιν τῆς διαγωγῆς τοῦ
φίλου του.

Ὁ διατριβογράφος, θέλων νὰ γράψῃ περὶ τῆς ἐποχῆς ἐ-
κείνης, καὶ ζητῶν πληροφορίας παρὰ τοῦ Χιώτου καὶ τοῦ
Λομβάρδου, ἐπράξεν ὡς ἀνεί, θέλων νὰ γράψῃ περὶ τοῦ βο-
ναπαρτικοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου, ἐζήτησε πλη-
ροφορίας παρὰ τοῦ δουκὸς Μορνῶ, ἢ θέλων νὰ γράψῃ σήμε-
ρον περὶ τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῆς 16 Μαΐου, ἢ περὶ τοῦ
Γαλλοῦ, ἢ περὶ τῆς πληροφορίας παρὰ τοῦ Φουρτοῦ ἢ τοῦ
Παύλου Κασσανίνα.

Ὁ διατριβογράφος, ἂν ἦτο ἄνθρωπος καλῆς πίστεως, διὰ
νὰ ἴδῃ ποῖαι ἦσαν αἱ ἀπ' ἀρχῆς περὶ βελτιώσεων ἰδέαι τῶν

κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβού, καὶ ἐν γένει τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, ὥραιε νὰ ἀνατρέξῃ εἰς αὐτὰς τὰς πηγὰς, καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὴν κατὰ τὸ 1850 (*) ριζοσπαστικὴν δημοσιογραφίαν. Ὅ,τι ὅμως δὲν ἔπραξεν αὐτός, δύναται νὰ πράξῃ πᾶς ὁ θέλων νὰ λάβῃ ἀκριβῆ περὶ τούτου ἰδέαν. Δυστυχῶς διὰ τὸν διατριβογράφον, ἀμφότεροι οἱ ὑπ' αὐτοῦ τόσῳ ἐπιπολαίως καὶ ἀναιδῶς συκοφαντούμενοι ἄνδρες ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δημοσιογράφοι. Ὁ Ζερβὸς ἐξέδιδε καὶ πρὸ τῆς ἐξορίας του τὸν *Φιλελεύθερον*, ὁ δὲ Μομφερράτος τὴν *Ἀναγεννήσιν*. Αἱ ἐφημερίδες αὗται ἐξέπροσώπων τότε τὰ φρονήματα τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστῶν, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Λιβαδά ἐξαίρουμένου.

Οἱ ἀναγνώσται τοῦ παρόντος ἄρθρου θὰ θαυμάσωσι βεβαίως διὰ τὴν ἀναισχυντίαν καὶ κακὴν πίστιν τοῦ τε ἱστορικοῦ καὶ ἀρθρογράφου, ἀναγινώσκοντες τὰς ἐπομένους περικοπὰς ἐκ τοῦ *Φιλελεύθερου* καὶ τῆς *Ἀναγεννήσεως*, καὶ βλέποντες ὅποιαν ἰδέαν εἶχον ἑκτοτε περὶ βελτιώσεων ὁ τε Ζερβὸς καὶ ὁ Μομφερράτος, καὶ μετ' αὐτῶν ἅπαν τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα.

Ὁ *Φιλελεύθερος*, ἀποκρούων, ἐν σφοδρῷ ἄρθρῳ, πᾶσαν μεταβολὴν, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν διὰ συνθηκολογίαν μεταξὺ Ἑπτανήσου καὶ Προστασίας παράτασιν τῆς τελευταίας ταύτης, — καὶ τοιοῦτος χαρακτήρ ἐδίδετο τότε εἰς τὰς συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις, — ἐπέφερεν:

« Αἱ ἐσωτερικαὶ βελτιώσεις συνίστανται εἰς πράξεις ἐκτελουμένας ἀπὸ τὰς καθεστώσας τοῦ Κράτους ἀρχάς· αὗται, ἐνῷ τείνουν νὰ καλῆτερεύσουν τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ τόπου κατάστασιν, δὲν ἰσοδυναμοῦν οὔτε μὲ νέας συνθήκας, οὔτε μὲ συμβιβασμοὺς μετὰ τῆς Προστασίας· εἶναι μέτρα ὑπαγορευόμενα ἀπὸ τὰς στιγμιαίας περιστάσεις καὶ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τοῦ τόπου· εἶναι νόμοι ἀπλῶς συντασσόμενοι πρὸς ἐσωτερικὴν τινα ἀνακούφισιν· εἶναι θεσμοὶ αἵτινες, ἐνῷ γίνονται σήμερον, αὔριον δύνανται νὰ μεταβληθῶσι καὶ νὰ ἀκυρωθῶσι· δὲν ἔχουν οὐδένα χαρακτῆρα διαρκείας ἢ αἰωνιότητος, καὶ δύνανται νὰ ἐκδίδωνται καὶ τροποποιῶνται εἰς οἰανδήποτε θέσιν εὐρίσκεται ἡ Ἑπτανήσος, ὅταν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην. Ἐὰν ἡ παιδεία τῆς ἡναι παραρηλεμένη, ἐὰν ἡ νομοθεσία τῆς ἡναι στρεβλὴ, ἐὰν τὸ ἐμπόριόν τῆς ἡναι νε-

κρωμένον, ἐὰν ἡ φορολογία τῆς ἐπιβαρύνῃ εἰς ἄκρον τὸν λαόν, δύνανται, καὶ εἰς τὴν ἐνεστώσαν καὶ εἰς οἰανδήποτε ἄλλην κατάστασιν, νὰ βελτιώνωνται δι' εἰδικῶν νόμων, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται ποσῶς ἡ πολιτικὴ αὐτῆς θέσις, ἢ νὰ καθιερόνεται πολιτικὸν συνάλλαγμα. »

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Ζερβὸς, πρὸ τῆς ἐξορίας του, περὶ βελτιώσεων. Ὁ δὲ Μομφερράτος, ἐν τῇ *Ἀναγεννήσῃ*, ἐξεφράζετο ὡδὲ πως:

« Καθ' ὅσον ἰδίως τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα ἀφορᾷ, αὐτὸ, ὡς ἀρχῆθεν ἀπέδειξε, καὶ διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ Θ' Βουλῇ ἐνεργείας του, ἔθεσε μὲν ὡς ἀρχικὸν καὶ πρῶτιστον αὐτοῦ βῆμα τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, πλὴν ταυτοχρόνως εἰς τὴν κατάστασιν τῆς τοσαῦτα πασχούσης ταύτης κοινωνίας ἀποβλέπον, εἰς μόνην τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος δὲν περιώρισθη, ἀλλὰ διάφορα καὶ σπουδαῖα ζητήματα, ἀφορῶντα τὴν διευθέτησιν τῆς ἐπικρατοῦσης ἀθλιεστάτης πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως, ἀνεκίνησε, τὰ ὅποια ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Θ' Βουλῆς μαρτυροῦνται, καὶ τὰ ὅποια, βεβαίως, ἂν ἡ αὐθαίρετος θέλησις τοῦ τότε ἀντιπροσώπου τῆς Προστασίας καὶ ἡ ἐνοχὸς εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ ὑπόκλησις τῆς δουλικῆς Γερουσίας δὲν ἀπέκρουαν καὶ δὲν ἐματαιοῦσαν, ἤθελαν ἐπιφέρει πολλῶν καὶ μεγάλων δεινῶν θεραπείαν. »

Ἠδυνάμην νὰ φέρω καὶ ἄλλας μαρτυρίας, ἐξ ἄλλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ ὀλίγον τι μεταγενεστέρων ριζοσπαστικῶν ἐφημερίδων, φρονῶ ὅμως ὅτι αἱ δύο αὗται περικοπαὶ ἀρκούσιν ὥπως καταδείξωσιν ὅτι τὸ ζήτημα τῶν βελτιώσεων, ὅπως διάφορον τοῦ τῶν μεταρρυθμίσεων, ἦτο ἐκ τῶν πρώτων ἅτινα ἀνεκίνησεν ὁ ριζοσπαστισμὸς, καὶ ὅτι τόσον ὁ ἱστορικὸς Χιώτης καθὼς καὶ ὁ διατριβογράφος τοῦ *Παρασσού* ψεύδονται ἀναιδέστατα, ἰσχυρίζόμενοι ὅτι τὰς βελτιώσεις ἐφεῦρεν ὁ Βράϊλας κατὰ τὸ 1862, ὥπως καλύψῃ τὰς μεταρρυθμίσεις.

Ὁ ἱστορικὸς Χιώτης λέγει ὅτι « οἱ ριζοσπάσαι οὐδεμίαν βελτίωσιν ἢ τροπολογίαν κυβερνητικὴν παρεδέχοντο, ἐπιμένοντες δὲ εἰς τὸ σύστημα τῆς χειροτερεύσεως, ἤθελον ἢ κυβερνήτης νὰ παραλύηται, διότι ἐκ τούτου ἤθελαν ἀναγκασθῇ ἡ Προστασία εἰς τὴν χειραφέτησιν τοῦ Ἰονίου. Τοῦτο τιμᾷ ἀλλοῦς τὴν κρίσιν τοῦ ἱστορικοῦ. Δυστυχῶς ὅμως, ἡ παραλυσις καὶ ἡ χειροτέρευσις δὲν θὰ εἶχον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Ἀπεναντία, ὅλ' ἀπεθάρρυνον ἐπὶ τέλους τὸν λαόν, — διότι

(*) Ὡς καὶ πρὶν καὶ ἐφεξῆς.

καὶ ἡ καρτερίᾳ ἔχει τὰ ὄριά της, — καὶ ἡ θὰ ἐρρίπτετο ἐν ταῖς ἀγκάλας τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἢ, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, θὰ ἐξεγείρετο καὶ θὰ προσέβαινεν εἰς ἐπαναστατικὰ κινήματα. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἦτο τὸ πιθανώτερον. Τοῦτο ἐπεδίωκον οἱ μετὰ τοῦ Λομβάρδου συμμαχίσαντες καταχθόνιοι, ὅπως λάθωσιν ἀφισμὴν νὰ καταλύσωσι καὶ τὰς ἐλίγας ἐλευθερίας, μένοντες οὕτω κύριοι τοῦ πεδίου καὶ κερήμενοι τοὺς ἐδρωτάς καὶ τὸ αἷμα τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ. Εἰς τὸ ἀναπόφευκτον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἦγεν ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Λομβάρδου ἐγκαινισθεὶς ψευδορριζοσπαστισμός. Καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον ὅπως προλάβῃ ὁ ἀληθὴς ριζοσπαστισμός, ἀνεκλήρυξεν ἀπ' ἀρχῆς τὸ δόγμα τῶν ἐσωτερικῶν βελτιώσεων, αἰτινες, πραγματοποιούμεναι, ἐβελλοῦν τὴν κινδύνατον τοῦ λαοῦ, ἐκτραφέουν αὐτὸν ἐκ τῶν ἀνύχων τῶν καταχθονίων, καὶ ἐδίδον αὐτῷ νέαν ἰσχύν, ὅπως ἐξακολουθῇ τὸν κατὰ τῆς Προστασίας ἀγῶνα.

“Ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη δὲν ἐσύμφερε τὴν Προστασίαν καὶ τοὺς αὐτὴν ὑπηρετοῦντας καταχθόνιους, ἀπόδειξις τρανωτάτη αἰ ἐξορίαι καὶ αἱ προγραφαὶ τῶν τῆς πολιτικῆς ταύτης δ-παδῶν.

“Ὅτι δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Λομβάρδου ἐγκαινισθεῖσα πολιτικὴ ἐξυπηρετῇ τὰ συμφέροντα τῶν καταχθονίων, ἀπόδειξις ἡ μετ' αὐτοῦ συμμαχία τῶν, καὶ ἡ ἐποστήριξις ἢ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τῇ δημοσιογραφίᾳ παρέσχον εἰς αὐτόν.

Οἱ καταχθόνιοι δὲν ἐφοβοῦντο τὴν ἐκείνην. Δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν πραγματοποιήσιν της. Ὡς ἐκ τούτου, ἡδιαφόρουν περὶ τοῦ κηρύγματος. “Ὅτι ἐφοβοῦντο ἦτο ἡ ἐξέλεγχις τῆς διαχειρίσεώς των καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐξουσίας. Πάσαι αἱ ἐνέργειαι των, πρὸς ἀποσύνθεσιν τοῦ κινδύνου τούτου ἔτεινον. Καὶ εἰς τοῦτο ὁ μέγας πατριώτης Λομβάρδος ὑπηρετεῖ αὐτοῦς θαυμασίως, κωλύων πᾶσαν κατ' αὐτῶν βουλευτικὴν ἐνέργειαν, διὰ τῶν ὑπὲρ ἐνώσεως θεατρικῶν ἐπιδείξεών του, αἰτινες οὐ μόνον οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἠδύνατο νὰ ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ διεκινδύνουν αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν ζήτημα, ρίπτουσαι αὐτὸ ὡς ἐκθετον εἰς τοὺς πάδας τῆς Ἀνάσσης τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Πιστεύω ὅτι ἀρκούντως ἀπεδείχθη τὸ ψεῦδες, τὸ ἀνυπόστατον καὶ τὸ κκεῖνον τῆς πρώτης κατηγορίας.

Ἔρχομαι ἤδη εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν.

Ὁ ὑπογράφας τὴν διατριβὴν κ. Παπαγεωργίου κατηγορεῖ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ὅτι, ἐνῶ παρητήθησαν πρῶ-

τον τῆς βουλευτικῆς θέσεως, ἐνλεχθέντες, ὁ μὲν πρόεδρος, δὲ ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἐπαλινώθησαν ἔπειτα, καὶ ἐδέχθησαν τὰς θέσεις ταύτας, γερόμενοι οὕτως ὑπάλληλοι τοῦ ἀρμοστοῦ (*).

Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἰσχυρισμοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ πρόεδρος καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς ἦσαν ὑπάλληλοι τοῦ ἀρμοστοῦ, κρίνω περιττὸν νὰ ἐπασχοληθῶ, διότι θὰ ἡδίκουν μεγάλως τοὺς ἀναγνώστας. Τοιοῦτό τι μόνον θεολόγος δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ....

Ἔρχομαι λοιπὸν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς κατηγορίας.

Ποιεῖργον! Ὁ κ. Παπαγεωργίου, ἡ μᾶλλον ὁ γράφας τὴν διατριβὴν, ἀναφέρει, μετὰ μεγάλης λεπτομερείας, συνειδήσεις ἐπὶ συνεδριάσεων, ὥστε φαίνεται ὅτι, γράφων, εἶχεν ὑπ' ἔ-ψιν τὰ πρακτικὰ τῆς IB' Βουλῆς καὶ ὅμως, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς παραίτησεως τῶν κκ. Μουφερράτου καὶ Ζερβού, καὶ τῆς συνεπειᾶ ταύτης ἐκλογῆς αὐτῶν εἰς τὴν προεδρίαν καὶ ἀντιπροεδρίαν, παύεσθαι ἐν σιγῇ τὰ προκαλέσαντα ταύτας αἰτία, περιορίζομενος μόνον εἰς ἀορίστους τινὰς ἐκφράσεις τοῦ ἱστορικοῦ Χιώτου, εἰς τὰς ὁποίας προσθέτει: “Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ κ. πρόεδρος, τὸ 1862, προσεπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀποδοχὴν ἐκείνην αὕτη ὅμως εἰς τὸ δημῶσιον οἰκτρὰν ἐντύπωσιν ἐπροξένει, καὶ οἱ μὲν ἐζήτουν νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας ἐλεσινότητος εἰς ἣν περιήλθεν, ἄλλοι δὲ ἄλλα ἐβεβαίουν περὶ σχέσεων αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀποστατῶν ριζοσπαστῶν, ὡς τὸς ἀπεκάλουν, πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἀγγλον πρέσβυν, καὶ ἄλλοι ἄλλα. Καὶ τόσον μᾶλλον ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ ἦτο ἀκατανύκτος, τῇ 20)4 Μαρτίου 1862, ἀναδεχομένου τὴν προεδρίαν τῆς IB' Βουλῆς, καθ' ὅσον κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐδήλου τὴν ἀπὸ τῆς βουλευτικῆς θέσεως παραίτησίν του....”

Ἀνέφερον τὴν περικοπὴν ταύτην τοῦ διατριβογράφου, διότι ἐν αὐτῇ ἐμπεριέχεται ἅπαν τὸ δηλητήριον τοῦ ἐπιβούλου καὶ μοχθηροῦ συκοφάντου, διότι ἐν αὐτῇ περιέχονται τόσα

(*) Οἱ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐκλεγόμενοι, πρόεδρος καὶ ἀντιπρόεδρος οὐ-τῆς, νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς ὑπάλληλοι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τοῦτο ἀληθὺς εἶναι πρωτοφανὲς καὶ πρωτάκουστον! Τόσον δὲ μᾶλλον ἀπολόγοι εἶναι ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμός ἐν τῇ προκειμένῃ περι-
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ
 ἀντιπρόεδρος καὶ ὁμοῦ μὲν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐξελέχθησαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐνθέρμων καὶ ἐπιμόνων προτροπῶν ἠναγκάσθησαν εἰς τὴν ἀπό-
 φασιν αὐτῆς νὰ ἐνδύωσιν.

ψεύδη καὶ τόσαι διαστροφαι, ὅσαι καὶ λέξεις. Μόνον ψυχὴ μοχθηρὰ καὶ κακεντρέχεις ἠδύνατο νὰ γράψῃ ταῦτα.

Οἱ ἀναγνώσται θὰ φρίξωσι βεβαίως, βλέποντες τὸν βαθμὸν, εἰς ὃν δύναται νὰ κατέλθῃ ἡ ἀνθρώπινος μοχθηρία, ὅταν μάθωσι πῶς ἀληθῶς συνέβησαν τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ παρὰ γράφῳ ἀναφερόμενα γεγονότα.

Διαλυθείσης τῆς ΙΑ' Βουλῆς, προσεκλήθη τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, πρὸς ἐκλογὴν νέων ἀντιπροσώπων. Ἐπιτροπὴ, συγχειμένη ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Καταστήματος καὶ πολλῶν ἄλλων πολιτῶν, μετέβη παρὰ τοῖς κκ. Ζερβῷ καὶ Μομφερράτῳ, καὶ ἡρώτησεν αὐτοὺς ἀν' ἀποδέχωνται τὴν ὑποψηφιότητα. Κατόπιν δὲ ἐπιμόνων προτροπῶν, ἀπαντήσαντων αὐτῶν καταφατικῶς, τὸ Δημοτικὸν Κατάστημα ἔθετο τὰ ὀνόματά των ἐν τοῖς ψηφοδελτίοις του, καὶ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἐξελέξατο αὐτοὺς διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας. Ἐκλεχθέντες, μετέβησαν ἀμέσως εἰς Κέρκυραν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων των. Οἱ ἐκλογεῖς τῆς Κεφαλληνίας, ἐκλέγοντες αὐτοὺς, ἐστιγματίζον τὴν κατ' αὐτῶν διαγωγὴν τῆς Προστασίας. Ἀλλ' ὁ ἀρμοστής Σπύρξ πῶς ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν ἐκφρασιν ταύτην τοῦ κεφαλληνιακοῦ λαοῦ; Διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Δ. Κερουσίου εἰς τὴν προεδρείαν τῆς Γερουσίας! Τὸν διορισμὸν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τοῦ κυριωτέρου μοχλοῦ τῆς κατοχθονίου σπείρας, τοῦ αὐτουργοῦ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ προγραφῶν, οἱ δύο Κεφαλλῆνες βουλευταὶ ἐξέλαβον, καὶ δικίως, ὡς προσβολὴν κατὰ τῆς πατρίδος των, καὶ προσήνεγκαν ἀμέσως τὰς ἐκ τῆς βουλευτικῆς θέσεως παραιτήσεις των. Ὁ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς τοῦτο δύναται εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ τὰς ἐν τῇ παραιτήσει τοῦ κ. Ζερβοῦ ἐμπεριεχομένας φράσεις περὶ ἀνασχεσεως τοῦ παραπετάσματος κτλ., ἃς ἀναφέρει μὲν ὁ διατριβογράφος, δὲν λαμβάνει δὲ τὸν κόπον νὰ ἐξηγήσῃ.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν φράσεων τούτων, ἃς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω καὶ τὴν ἐπομένην περικοπὴν ἐκ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Μομφερράτου.

« Μολοντί ὑπέθετα, — λέγει ὁ ἐξοριστὴς τῆς Ἑρικούσης, — καὶ προσέβλεπα τὰ περιστοιχίζοντα τὴν ἐντολὴν ταύτην προσκόμματα καὶ τὰς δυσχερείας, ὡς ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦτος ἀποτροπαίου συστήματος τῆς ξενικῆς δεσποτείας, δὲν ἠδύναμην ὅμως ποτὲ καὶ νὰ φαντασθῶ, κατόπιν τῆς ἐξανακληθείσης ἡδὴ σειρᾶς τῶν παντοειδῶν κακιώσεων, ἀναφανισμένην οὔτε τοσαύτην ἀνηλεὴ καὶ ἀδυσώπητον σκληρότητα κατὰ

τῆς βαρέως στεναζούσης ἡμῶν πατρίδος, οὔτε τοσαύτην καταπάτησιν τῶν δικαιωμάτων της, οὔτε τοσαύτην προσβολὴν καὶ ἐξυδρίσιν τῆς ἐλευθέρως ἐκλεχθείσης καὶ μόλις καταρτισθείσης ἀντιπροσωπείας της, ὅποια ἡδὴ ἀναφανδὸν καὶ ἀσυστόλως παρουσιάζονται. Ἐν τοιαύτῃ θέσει πραγμάτων, θεωρῶν ὅτι οὔτε πρόπουσα, οὔτε ἀποτελεσματικὴ ὡς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων καθίσταται πλέον ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἐντολῆς μου, κρίνω ὀφειλόμενον ν' ἀπαλλαγῶ αὐτῆς, καὶ ἰδοὺ σπεύδω νὰ ἀπευθύνω πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν παραίτησίν μου ».

Αὕτη εἶναι ἡ γλῶσσα, δι' ἣς οἱ ὑπὸ τοῦ διτριβογράφου χαρακτηριζόμενοι ὡς ἀπυστίται, καὶ κατηγορούμενοι ὅτι ἤσαν εἰς σθένει μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἐστιγματίζον τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Προστασίας γενομένην κατὰ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἐν γένει τῆς Ἑπτανήσου, προσβολὴν, — προσβολὴν, κατὰ τῆς ὁποίας οἱ ἥρωες τοῦ διατριβογράφου Λομβαρδιανοὶ οὐδὲ κἀν λέξιν ἔκριναν καλὸν νὰ προσφέρωσιν.

Ἡ ἐν τῇ Βουλῇ ἀνάγνωσις τῶν δύο τούτων παραιτήσεων γενικὴν ἐπρὸς ἐξήνεγκες δυσἀρέσκειαν. Τινὲς τῶν βουλευτῶν προέτεινον νὰ ἀποφανθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ Βουλὴ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου. Πρόεδρος δὲ ἐπρωτείνετο ὁ φίλος καὶ συναθλητῆς τοῦ Λομβάρδου κ. Στέφανος Παδοβάς. Τότε ὁ Σ. Κουρῆς ἀναστὰς, ἐν μέσῳ βαθείας σιγῆς, ἔλεξε τάδε :

« Καίτοι ὑπαρχόντων ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν πρὸ μικροῦ ἀναγνωσθέντων δύο ἐγγράφων, ἀφορώντων τὴν παραιτήσιν τῶν βουλευτῶν Ἠλία Ζερβοῦ καὶ Ἰωσήφ Μομφερράτου, οὐδὲν ἦσσαν, ἐπειδὴ ἡ βουλὴ ἐπεφυλάχθη ν' ἀποφανθῇ περὶ τῶν παραιτήσεων αὐτῶν μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ὀριστικοῦ προέδρου, δικαιοῦμαι λοιπὸν νὰ θεωρήσω εἰσέτι παρόντας τοὺς ἀνδρας ἐκείνους, οἵτινες, ὑπὲρ ἐνδόξου ἀγῶνος παλαίοντες, παντοειδεῖς ἐν τοῖς ξηροσκοπέλοις ἐπὶ ὅλῃν πενταετίαν ὑπέστησαν θυσίας καὶ δεινοπαθήματα. Εἶναι εἰσέτι μεταξὺ ἡμῶν οἱ σταθερῶς τὰ μαρτύρια ὑπομείναντες, οἱ δικαίως ἐθνομάρτυρες ἀποκαλούμενοι. Τί δὲ ὀφείλει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ πράξῃ ἡ Βουλὴ, τὴν ἀξιοπρέπειάν της αἰσθανομένη; Βουλεύεται ἢ πρόπει νὰ ὑπηρετήσωμεν μεγάλῃν ἰδέαν, νὰ δικαιώσωμεν οὐ μόνον τοῦ Ζερβοῦ καὶ τοῦ Μομφερράτου ἅπαντας τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας καὶ ὑποστάντας τὰς ἐξορίας, τοὺς καταδιωγμοὺς καὶ τὰς στερήσεις. Καθῆκον ἔχομεν νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὴν Ἐπτάνησον καὶ τὴν πολυπαθὴ Κεφαλληνίαν. Ἐν-

εἰς τὸ δημόσιον ἐπροξένει ἐντύπωσιν οἰκτρὰν, καὶ οἱ μὲν ἀπεπειρῶντο νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας ἐλευθέρου καὶ ἐνδείας εἰς ἣν ὁ δεχθεὶς περιήλθεν, ἄλλοι δὲ ἄλλα ἐθελοῦσιν περὶ σχέσεων αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀποστατῶν ριζοσπαστῶν, ὡς τοὺς ἀπεκάλουν, πρὸς τὸν ἐν Ἀθῆναις Ἀγγλον πρέσβυν, καὶ ἄλλοι ἄλλα.»

Οὕτω γράφεται ἡ ἱστορία!...

Ἐφρόνουν ἄχρι τοῦδε, ὅτι ὁ ὑπατος τῆς ἀναίδειας βαθμὸς ἦτο ἡ κυρικὴ λεγομένη ἀναίδεια. Ἦπατόμην. Σήμερον βλέπω ὅτι ὑπάρχει καὶ βαθμὸς μεγαλύτερος, εἰς δὲ μόνον ὁ ἐν μέσῳ Μοράχῳ θεολόγος καὶ οἱ ὑποδολεῖς του δύνανται νὰ φθάσωσι.

Μένει ἤδη νὰ ἐξετάσω καὶ τὰς λοιπὰς ἐν τῇ διατριβῇ κατηγορίας.

Δ'.

Ἀνασκευάσας ἤδη τὰς δύο πρώτας κατὰ τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβοῦ κατηγορίας, καὶ καταδειξας τὴν κακὴν πίστιν καὶ τὴν ἐπίβουλον διαστροφὴν τῶν γεγονότων, δι' ὧν ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρρασσοῦ, οἰοσδήποτε καὶ ἂν ἦναι, ἐζήτησε νὰ υποστηρίξῃ τὰς κατηγορίας του, ἔρχομαι τώρα εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἡ σπουδαιότερα.

Ὁ διατριβογράφος κατηγορεῖ τῶν δύο ἐκείνων ἀνδρῶν, ὅτι κατεψήφισαν πρότασιν τινα τοῦ κ. Λομβάρδου, δι' ἧς ἐπροτείνετο νὰ ἀποσταλῇ ἀναφορά πρὸς τὴν βασιλίσσαν καὶ προσφωνήματα πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς Εὐρώπης βασιλεῖς ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως.

Τοῦτο εἶναι ἀληθές. Οἱ κκ. Μομφερράτος καὶ Ζερβὸς κατεψήφισαν τῆς προτάσεως ταύτης, καὶ ὤφειλον νὰ τὸ πράξωσιν, ἂν δὲν ἤθελον νὰ παρεκκλίνωσι τῆς πολιτικῆς πορείας ἢν ἀπὸ τοῦ 1849 διέγραφαν. Παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ ἀναγνώσωσι μετὰ προσοχῆς καὶ ἀνευ προκαταλήψεως τοὺς λόγους, δι' οὓς ὁ πρόεδρος καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς IB' Βουλῆς μέλαιναν ἔβαλον ψῆφον κατὰ τῆς λαοκρατικῆς προτάσεως.

Εἶπον προηγουμένως, ὅτι ὁ ριζοσπαστισμὸς, ἀπὸ τοῦ 1849, ἀναγράφας ἐπὶ τῆς σημαίας αὐτοῦ τὴν ἐλευθέρωσιν, ἐστὶν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀναπαλλοτριωτοῦ δικαιώματος, ὅπερ ἔχει ἕκαστος λαὸς, νὰ ἦναι ἐλεύθερος καὶ νὰ δια-

θέτῃ τὰ κατ' αὐτόν. Ὁ ριζοσπαστισμὸς οὔτε τὴν Προστασίαν ἀνεγνώριζεν, ὡς ἐπιβληθεῖσαν ὑπὸ δυνάμεων αἰτινας οὐδὲν εἶχον πρὸς τοῦτο δικαίωμα, οὔτε τὴν ἐν Παρισίοις συνθήκην, δι' ἧς ἡ Προστασία καθιερώθη, ὡς μὴ λαβόντος εἰς αὐτὴν μέρος τοῦ ἐπτανησιακοῦ λαοῦ. Ὁ ριζοσπαστισμὸς, γεννηθεὶς ἐν ἐποχῇ δημοκρατικῶν ἐπανάστασεων, ἔφερε τὸν τύπον τῆς ἐποχῆς του. Ἰστάμενος θαρραλέως ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ δικαίου, ἐπολέμει τὴν Προστασίαν, εἰς ἣν ἤρνετο πᾶσαν νομιμότητα, καὶ ἥτις ἐπὶ τῶν λογγῶν αὐτῆς καὶ τῶν τηλεθόλων ἐστηρίζετο μόνον. Ἡ πάλιν αὕτη τοῦ ἀσθενοῦς κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ, τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδίκου, εἶχε τι μεγαλοπρεπὲς καὶ καταπληκτικόν.

Ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἀγῶνος πάντες τότε ἦσαν σύμφωνοι, καὶ πάντες ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα εἰργάζοντο.

Τὴν πρώτην ἐπίσημον διατύπωσιν ἔλαβε τὸ ριζοσπαστικὸν ζήτημα ἐν τῇ Θ' Βουλῇ, διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 26ης Νοεμβρίου 1850. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω τὸ ψήφισμα τοῦτο, ὡς ἀποτελοῦν τὸν ἀδάμαντα τῆς ἐπτανησιακῆς ἱστορίας.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α.

« Ἐπειδὴ ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ κυριαρχία καὶ ἡ ἐθνικότης ἑκάστου λαοῦ εἶναι δικαιώματα φυσικὰ καὶ ἀπαράγραπτα »

« Ἐπειδὴ ὁ λαὸς τῆς Ἑπτανήσου, ἀπαρτίζων μέρος ἀνυπόστατον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, στερεῖται σήμερον τῆς πραγματικῆς ἀπολαυτῆς καὶ ἐξασκήσεως τῶν τοιούτων δικαιωμάτων »

« Ἐπειδὴ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐξέλειψαν πλέον αἱ ἀφορμαὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, δυνάμει συνθήκης εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν ποτὲ ἔδωκε συγκατάθεσιν »

« Ἐπειδὴ, τέλος, μερὶς τις τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, δηλαδή ἡ ἀπελευθερωμένη Ἑλλάς, ἀνέκτης τὰ κυριαρχικὰ καὶ ἐθνικὰ αὐτῆς δικαιώματα »

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΕΥΚΩΝ

Δ' ὅλα ταῦτα,

ἐλευθέρωσιν τὴν Ἑπτανήσου διακηρύττει

« Ὅτι ἡ ὁμόθυμος, στερεὰ καὶ ἀμετάστρεπτος θέλησις τοῦ ἐπτανησιακοῦ λαοῦ εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῆς ἀνεξαρτησίας »

του καὶ ἡ ἔνωσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ λοιποῦ ἔθνους του, τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος.

» Ἡ παρούσα διακήρυξις θέλει διαβιβασθῇ, διὰ διαγγελμάτων, πρὸς τὴν προστατίδα δύναμιν, ὅπως διακοινώσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Εὐρώπης δυνάμεις, διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν ὁμοῦ πρὸς ταχεῖαν αὐτῆς πραγματοποίησιν. »

Θὰ ἡδίκουν μεγάλως τοὺς ἀναγνώστας, ἂν ἐξήτουν διὰ λόγων νὰ καταδείξω εἰς αὐτοὺς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐγγράφου τούτου.

Ἐκάστη λέξις αὐτοῦ εἶναι πράγματι ἀδάμας, καὶ ἀδάμας πολύτιμος. Ἐν αὐτῷ παρίσταται ὁ ἐπτανησιακὸς λαὸς, οὐχὶ δίκην ἐπαίτου ἱκετεύων τοὺς ἰσχυροὺς, ὅπως τὸν ἐλεήσωσιν, ἀλλ' ὡς λαὸς κυρίαρχος, ἔχων συνείδησιν τῶν καταπατομένων δικαιωμάτων του, καὶ διεκδικῶν αὐτὰ διὰ τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς εὐθαρσίας, αἵτινες οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐγκαταλείπωσι τοὺς λαοὺς, καὶ ὅταν ἔτι ᾖναι ἀσθενεῖς.

Ποία ἡ τύχη τοῦ ψηφίσματος τούτου, εἶναι γνωστόν. Δὲν ἐτύμωρεν εἰς τὴν Προστασίαν νὰ ψηφισθῇ αὐτὸ ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ τότε ἀρμοστής Οὐάρδος, ὁ δῆμιος οὗτος τῆς Κεφαλληνίας, εὐρὼν πειθήνιον ὄργανον τὸν τότε πρόεδρον τῆς Βουλῆς, κ. Κανδιάνον Ρώμαν, ἀνέβαλε τὴν Βουλὴν, καθ' ἣν στιγμήν ὁ Ἰωάννης Τ. Καπελέτος, ἐν ὀνόματι τῶν συναδέλφων του, ἀνεγίνωσκε τὸ ψήφισμα. Ἡ ἐξουσία προσέβη μάλιστα περαιτέρω, διαστρέψασα τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, ὅπως ἐξαλείψῃ πᾶν τοῦ ψηφίσματος ἔχνος.

Ἐκτοτε ἤρξαντο αἱ προγραφαὶ καὶ αἱ καταδιώσεις, ὧν τὸ κύριον ὄργανον ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπῆρξεν ὁ τότε ἐπαρχος Δημήτριος Καρούσος. Ἡ Προστασία εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ριζοσπαστισμὸν. Ὁ Μομφερράτος καὶ ὁ Ζερβὸς ἐξωρίζοντο, ὁ μὲν εἰς Ἀντικύθηρα, ὁ δὲ εἰς Ἐρικοῦσαν, ὅπου ἐπὶ πέντε καὶ ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη ἔμειναν, ὑποσάντες τὰ πάνδεινα. Οἱ συντάκται τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Ρήγα ἐξωρίζοντο ἐπίσης. Οἱ συντάκται τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ Χωρικοῦ ἐρρίπτοντο εἰς τὰς φυλακὰς, ἡ κατηναγκάζοντο εἰς ὑποστολὰν. Νεώτατος τότε, μετὰ φρίκης ἐνθυμοῦμαι νῦν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν προγραφῶν. Ὁ φιλελεύθερος τῆς Σχευφίλλης ἀντιπρόσωπος, ὁ Οὐτόγος ἀρμοστής, ἐνεκαίνιζεν ἐν Ἐπτανήσῳ τὴν πολιτικὴν τοῦ Βούβα καὶ τοῦ Μετερίχου. Τὸ στόμα τοῦ Ἐπτανησίου ἐφιμώθη. Ἡ ριζοσπαστικὴ δημοσιογραφία ἐσίγησεν.

Ἰδοὺ τί ἔγραφον κατὰ τὸ 1855, ἐν τῷ Κεραυνῷ, οὗ τινας τρεῖς, μόνον ἀριθμοὺς κατώρθωσα νὰ ἐκδώσω τότε :

« Σιγᾶτε πάντες, σίγα πᾶς ἔστω λεώς ! » ἀνέκραξεν ὁ φιλελεύθερος τῆς Ἀγγλίας ἀντιπρόσωπος, καὶ νεκρικὴ σιγὴ πανταχοῦ τῆς Ἐπτανήσου ἐπεχύθη !

» Πνίξτε πᾶν αἶσθημα ὑμῶν, καταπίετε πάντα σιναγμὸν ὑμῶν, ἀπομάξατε τὰ δάκρυα ὑμῶν ! ἐβροντοφώνησεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ 10' αἰῶνος, καὶ ἰδοὺ, ἅπαντες ἡμεῖς φίμωτρα ἐπὶ τὸ στόμα ἡμῶν ἐθέσαμεν.

» Ἀπολιθώθητε ! εἶπεν ὁ συμπολίτης τοῦ Χατάμου, τοῦ Σεριδάνου καὶ τοῦ Κάνιγγος, καὶ ἅπαντες, ὦ τοῦ θαύματος ! ὡς ἂν τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης ἡμῖν ἐπεδείκνυτο, φεῦ ! ἀπελιθώθημεν !

» Καὶ οὐδὲ ἐν ταῖς προσευχαῖς ἡμῶν τολμῶμεν οἱ δυστυχεῖς εἰπεῖν τι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ἡμῶν καὶ ἐρηγορότες καὶ ὑπνώττοντες, ὄνυχας ὑψηλῆς ἀστυνομίας, καὶ ἑρικούσας, καὶ Ὀθωνοῦς, καὶ Ἀντικύθηρα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν. Τρέμομεν, καὶ πάλιν τρέμομεν !.. »

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ Προστασία ἐπέστη, ὅτι αἱ προγραφαὶ εἰς οὐδὲν αὐτὴν ὠφέλουν. Ὁ λαὸς ἐσιώπα, ἀλλὰ λίαν καταφανὴς ἦτο ἡ τὴν καρδίαν του κατατρέγουσα ὀργὴ καὶ ἀγανάκτησις. Οἱ ἐργάται τῶν πολιτικῶν ἐκείνων ὀργίων ἦσαν ἀντικείμενον γενικῆς ἀποστροφῆς καὶ περιφρονησεως. Τὸ δὲ ὄνομα δεκακαλιότης ἐρρίπτετο κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ὡς ἡ ἐσχάτη τῶν ὕβρεων (*). Προτάσεις, γενόμεναι πρὸς τοὺς ἐξορίστους, περιφρονητικῶς ἀπερρίφθησαν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐπροτίμησαν τὴν ἐξορίαν τῆς ἀτιμίας.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ Προστασία ἠναγκάσθη νὰ μεταβάλλῃ πολιτικὴν. Τὴν πολιτικὴν τῶν προγραφῶν διεδέχθη ἡ πολιτικὴ

(*) Κατόπιν μεγίστων παρτινομιῶν καὶ αὐθιχεσιῶν, αἵτινες, καὶ πρὶν τῆς διαλύσεως τῆς Θ' Βουλῆς καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς, ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ ἐκλογὴ ἑτέρας, μὴ ἀπαδούσης πρὸς τὰς προθέσεις καὶ τὴν θέλησιν τῶν δεσποζόντων, ὁ ἐπαρχος τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀρχηγὸς τῆς καταχθονίου φαρτρίας, Δ. Καρούσος, ἐν καιρῷ τῆς διὰ τὴν 1' Βουλὴν ἐκλογῆς, ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν καὶ ἕτερον ἀποτρόπαιον μέσον· τοῦτέστιν, ἀντιπαρέσχε τὰς δέκα κάλπας τῶν κυβερνητικῶν ὑποψηφίων εἰς τὰς δέκα τῶν υποψηφίων τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ πάσης ἀπειρίας καὶ πείσεως, εἴτε ἀμέσου εἴτε ἐμμέσου, ἠνάγκασεν ὅσους ἠδύνατο ἐκλογεῖν νὰ μὴ ψηφοφορῶσιν εἰμὴ μόνον εἰς τὰς δέκα κάλπας τῶν κυβερνητικῶν. Τὸ στυγερόν τοῦτο ἐπινόημα παρεβίαζε σκανδαλωδέστατα τὴν μυστικότητα τῆς ψήφου καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς. Ἐντεῦθεν ἡ ἑκτοτε ὑπὸ τοῦ κοινῶν δοθεῖσα πρὸς σιγματισμὸν ἐπωνυμία : ὁ ε-κ-α-κ-α-λ-π-ί-α καὶ ὁ ε-κ-α-κ-α-λ-π-ί-τ-η-ς.

της ἐπιεικείας. Τὸν ἀρμόστην Οὐάρδον, ὁ ἀρμόστης Ὑούγγ. Μετέβαλον δὲ πολιτικὴν καὶ τὰ τῆς Προστασίας ὄργανα. Οἱ ἀπηνεῖς καταδικῶνται τοῦ ριζοσπαστισμοῦ ἐγένοντο ἐθνικοὶ καὶ φιλοπάτριδες. Οἱ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες, οἱ σύροντες πρὶν εἰς τὰς φυλακάς τοὺς τολμῶντας νὰ ἔδωσιν ἐθνικὸν τι ἄσμα, ἔθετον, τὴν 25 Μαρτίου, φύλλα δάφνης εἰς τὸ στῆθος, φέροντα τὰ στοιχεῖα *Z. E.* ἥτοι *Ζήτω ἡ Ἑνωσις*. Πρὸς τί δὲ ταῦτα πάντα; Μὴ εἶχον καὶ αὐτοὶ εἰλικρινῶς ἀσπασθῆ τὸν ριζοσπαστισμὸν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἐπολέμουν αὐτὸν ἀμειλίκτως, ὡς καὶ πρὶν, ἀλλὰ δι' ἄλλων μέσων, μέσων ἐπιβούλων καὶ ἰησουϊτικῶν. Ἐζήτουν νὰ φέρωσι τὴν σύγχυσιν εἰς τὰ πνεύματα, νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας τὴν διεύθυνσιν τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἀγῶνος καὶ νὰ τὸν καταστρέψωσιν. Εἰς τοῦτο δὲ θαυμασίως ὑπηρετεῖ αὐτοῦς ὁ Λομβάρδος. Ἀλλὰ, τὸ πρῶτον ὑπερδιδραμάτισεν ὁ κύριος οὗτος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, θέλω ἐξετάσει διὰ μακρῶν ἀκολούθως.

Ἐποφελούμενοι τὴν εἰς τὸν ριζοσπαστικὸν τύπον ἐπιβληθεῖσαν πενταετὴ σιγὴν, ἐνόμισαν ὅτι θὰ κατορθώσωσιν εὐκόλως τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Τότε ἤρξατο ριπτομένη εἰς τὸ μέσον ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ριζοσπαστισμὸς οὐδὲν ἄλλο πρέπει νὰ ζητῇ ἢ τὴν ἑνωσιν, καὶ ταύτην δι' ἱκεσιῶν πρὸς τὴν ἄνασσαν τῆς Ἀγγλίας. Τὴν ἰδέαν ταύτην, ἂν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, πρῶτη διετύπωσεν ἡ ἐν Κερκύρα *Νέα Ἐποχὴ*, ὡς εἰς τῶν συντακτῶν τῆς ὁποίας ἐθεωρεῖτο καὶ ὁ γενικὸς εἰσαγγελεὺς κ. Τιμόθεος Φορέσης (*), ἐνῶ ὁ Λομβάρδος ἐν Ζακύνθῳ ἀπολείπει, διὰ τῆς *Φωνῆς τοῦ Ἰορίου*, τοὺς μὲν παλαιοὺς ριζοσπάτας τοῦ ἐπαρχικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ἀναφανείσης ἐφημερίδος τοῦ *Ρήγα* δι' ἐσωτερικὰ τινα ζητήματα, τὸν δὲ κεφαλληνιακὸν ριζοσπαστισμὸν διὰ τὰς δημοκρατικὰς αὐτοῦ ἀρχάς, ἥτοι δι' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ κηρύγματος.

Μόλις ἡ ἰδέα αὕτη ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον, καὶ τὸ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστικὸν κόμμα, διορῶν τὸν κίνδυνον, ἀπεφάσισε νὰ τὴν πολεμήσῃ.

Εἰς ἐμὲ ἀνετέθη τότε ἡ πρώτη κατὰ τοῦ νέου κηρύγματος προσβολή.

Τὴν 5ην Μαΐου 1858, ἐδημοσίευσεν προκήρυξιν πρὸς τὸν

(*) Τοιαύτη τοῦλάχιστον φήμη τότε ἐκυκλοφόρει. Εἴναι ἄλλως ἀληθές ὅτι, ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ συνδρομηταὶ καὶ ἀντιποικρῆται τῆς ἐφημερίδος ἐκείνης εἰς τὴν κηρυκτικὴν φωνὴν ἀνῆκον.

λαὸν τῆς Ἑπτανήσου, ἐξ ἧς ἂς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω τὰς ἐπομένας περικοπὰς:

« *Συμπολιταί!* Οἱ κακοῦργοι τύραννοί σας, ἀφοῦ σᾶς ἤρπασαν ὅ,τι ἐπὶ τῆς γῆς τιμαλφέστερον καὶ ἱερώτερον εἴχετε, ἀφοῦ σᾶς ἐμαστίγωσαν, σᾶς ἀπηγχόνισαν, σᾶς κατέστρεψαν, μὴ δυνηθέντες νὰ σᾶς ἐκφοβίσωσι διὰ τῶν βασάνων καὶ τῆς τρομοκρατίας των, περιεβλήθησαν τὴν προσποίησην, καὶ θέσαντες ἐπὶ τοῦ πρσιώπου τῶν χαμερπῶν ὀργάνων των τὸ προσωπεῖον τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς φιλοπατρίας, προσπαθοῦσι νὰ σᾶς δελεάσωσι, νὰ σᾶς ἀπατήσωσι καὶ νὰ σᾶς ἀποτρέψωσι τῆς εὐθείας ὁδοῦ τῆς γενικῆς σωτηρίας.

« *Συμπολιταί!* Ἡ περίστασις εἶναι σοβαρά! Δὲν ἔχετε νὰ παλαίσητε κατὰ τῶν καταδιωγμῶν τῆς θηοιδίας τοῦ Οὐάρδου, ἀλλὰ κατὰ τῆς ραδιουργίας τῶν νῦν δεσποζόντων καὶ τῆς δολοπλοκίας τῶν καταπτύστων ὀργάνων καὶ ὀπαδῶν των. Τὰ μαρτύρια σᾶς ἐνίσχουσιν ἀντὶ νὰ σᾶς ἐκφοβίσωσιν ἄλλ' αἱ σκευωρίαι τῆς ἐν Κερκύρα σημερινῆς αὐλῆς θέλουν σᾶς διαιρέσει καὶ θέλουν ἐξασθενήσει τὰς ἐνεργείας σας, ἂν ἀπατηθῆτε. Γρηγορεῖτε λοιπόν!

« Ἡ σημερινὴ πάλη δὲν εἶναι μόνον ἡ τοῦ ἀδυνάτου κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ, ἢ τοῦ δικαίου κατὰ τῆς ἀδικίας, ἢ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ ἀπαραξίας κατὰ τοῦ τρόμου καὶ τῶν προγραφῶν, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ πάλη τῆς εἰλικρινείας κατὰ τῆς ἀγυρτείας καὶ δολιότητος, τῆς καλῆς πίστεως κατὰ τῆς ραδιουργίας, τῆς ἀρετῆς κατὰ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀναφανδὸν κηρυττομένης πολιτικῆς ἀνθηκότητος. Ἡ πάλη αὕτη εἶναι σπουδαιοτέρα, καθότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι μετημειωμένος. . . . Ἀπόστολοι τοῦ Σατανᾶ, εἰς ἀγγέλους φωτὸς καὶ ἐλευθερίας μεταμορφωθέντες, εἰσῆλθον εἰς τὸ μέσον ὑμῶν καὶ προσπαθοῦσι νὰ σᾶς ἀποπλανήσωσι, τὴν γλῶσσαν τῆς ἀπάτης μεταχειριζόμενοι. . . . Θέλετε δὲ νὰ τοὺς γνωρίζετε; Ἴδου τὰ χαρακτηριστικὰ των. Οἱ τοιοῦτοι, τὴν πολυθρόνητον τῆς *Νέας Ἐποχῆς* σημαῖαν ἐν χερσὶ φέροντες, περιέρχονται ἐξυβρίζοντες καὶ λοιδοροῦντες πᾶν ὅ,τι ἡσπασθῆτε καὶ ἐσεβάσθητε. Ἀλλὰ, προσπαθοῦντες νὰ ἐλκύσωσι τὴν εὐνοϊάν σας καὶ οὕτω νὰ σᾶς ἀπατήσωσιν εὐκολάταρον, κηρύττουσι μὲν προσεγγίζουσιν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος σας, προσκαλοῦσι δὲ δολιευόμενοι νὰ γονυπετῶσιν ἐν τῇ ἐνδοκίᾳ τῶν τυράννων καὶ παρ' αὐτῶν νὰ τὴν ἐπαίτησιν. Καὶ τοῦτο, ἵνα μετὰ ταῦτα σᾶς κηρύξωσιν ἀναγινώριζοντας τὴν δεσποτείαν των.

» Καὶ τῷ ὄντι!

» Σεῖς, ἅμα τῆς γλώσσης ὑμῶν λυθείσης, διεκηρύξατε θαρραλέως, ἐνώπιον τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ἀναιδῶς καταπατούμενα ὑμῶν δίκαια. « Οὐδέποτε, εἶπετε, ἀνεγνώρισαμεν ἢ ἀναγνώρισομεν τὴν Προστασίαν, ἀλλὰ παράνομον καὶ ὑπὸ τῆς βίας εἰς ἡμᾶς ἐπιβληθεῖσαν διακηρύττομεν ». Καὶ κατὰ τῆς παρανόμου παρατάσεως αὐτῆς ἐντόνως καὶ ἐπανειληγμένως διεμαρτυρήθητε. Δὲν ἐπητήσατε, ὅχι, ἀλλ' ἀπητήσατε δικαιοματικῶς, ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου στηριζόμενοι, τὴν παῦσιν αὐτῆς καὶ τὴν μετὰ τῶν ἐλευθέρων ἀδελφῶν σας συνένωσιν. . .

« Καὶ σήμερον; . . ἤ! σήμερον ἀπαίσιά τινα ὄντα, τῶν σπουδαστηρίων τοῦ ἀρμοστείου ἐξερχόμενα, τοὺς μὲν ἄνδρας ἐκείνους τολμῶσι νὰ δυσφημῶσιν, ὡς κωλύοντας δῆθεν, ἕνεκα τοῦ ἀκάμπτου τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρός των, τὴν ἐθνικὴν σας ἀποκατάστασιν, ὑμᾶς δὲ ζητοῦσι νὰ ἐξυτελίωσι, καὶ ὑποδουλώσωσι, παρακελεύοντες νὰ ἀναγνώρισῃτε τὴν κυριαρχίαν τῆς Προστασίας, διὰ τῆς γονυκλισίας καὶ τῆς ἐπαιτήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας σας ».

Ἦναγκάσθην νὰ ἀναφέρω τὰς περικοπὰς ταύτας, διότι ἐν αὐταῖς διαφαίνονται καθαρῶς οἱ λόγοι, δι' οὓς οἱ κκ. Μομφερράτος καὶ Ζερβός, μετὰ τέσσαρα ἔτη, κατεψήφισαν τῆς λομβαρδικῆς προτάσεως, οὐχὶ ἐγκαταλείψαντες τὰς ἀρχὰς των καὶ προδίδοντες τὸν ριζοσπαστικόν, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρνασσοῦ, ἀλλὰ σταθερῶς ἐμμένοντες εἰς τὰ ἀνέκαθεν ὑπὸ τοῦ ριζοσπαστισμοῦ κηρυχθέντα, καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ὑπὲρ ὧν ἐμαρτύρησαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περικοπῶν, βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν ριζοσπαστῶν καὶ ψευδορριζοσπαστῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1858, καὶ ὅτι ὁ κεφαλληνιακὸς λαὸς, ἐκλέγων τὸν Μομφερράτον καὶ τὸν Ζερβὸν κατὰ τὸ 1862, ἦτο ἐν γνώσει τῆς πορείας ἣν οὗτοι ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσωσιν ἐν τῇ Βουλῇ, ὁ δὲ διατριβογράφος τοῦ Παρνασσοῦ, λέγων ὅτι σέβεται τοὺς κκ. Μομφερράτον καὶ Ζερβόν, ἄχρι τοῦ 1861 μόνον, ἀποδεικνύεται. . . ἀπλῶς παιδαῖον.

Ἄλλ' ἴσως μοι εἴπη τις: « Ἀνέφερες περικοπὴν προκηρύξεώς σου, τοῦτο ὅμως δὲν ἀποδεικνύει ὅτι καὶ αἱ ἐν αὐτῇ ἰδέαι ἦσαν καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἀνδρῶν οὓς ὑπερασπίζεις ».

Εἰς τὴν ἐνστάσιν ταύτην ἀπαντῶ πρώτον, ὅτι τὴν προκήρυξιν ταύτην ἔγραψα τότε ἐντολῇ τοῦ Δημοτικοῦ Καταστήματος, οὗ τινος ἦσαν μέλη οἱ σήμερον συκοφαντούμενοι

ὅσοι ἄνδρες, ὡς καὶ ὁ κ. Λιβαδάς δεύτερον, ὅτι ἐδημοσίευσαν αὐτήν, ἀφοῦ πρῶτον ἐνεκρίθη ὑπὸ πάντων τῶν τότε λαμβανόντων μέρος εἰς τὰς συνεδριάσεις μελῶν τοῦ καταστήματος ἐκείνου τρίτον, ὅτι ἡ προκήρυξις ἦτο σύμφωνος πρὸς ὅσα ῥιζοσπαστικὰ καὶ οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες εἶχον γράψει καὶ ἐνεργήσει ἄχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος καὶ τέταρτον, ὅτι τὰ γεγονότα ἄτινα ἐφεξῆς θέλω ἀναφέρει, αἰρούσι πᾶσαν ἐπὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

Ε'.

Εἶπον ἤδη, ὅτι νέα τις ἰδέα ἤρξατο τότε ριπτομένη εἰς τὸ μέτρον ὑπὸ τῶν περὶ τὸν κ. Λομβάρδον, ἡ τῶν ἰεσσιῶν καὶ ἀναφορῶν, τείνουσα εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν πνευμάτων καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τῆς καταχρονίου φασίας, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Προστασίας. Εἶπον ὅτι οἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπάται προσέβαλον τὴν ἰδέαν ταύτην ἅμα ἀναφανείσαν, κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1858. Οἱ ὁπαδοὶ ὅμως τῆς ἰδέας ταύτης δὲν ἐδελίασαν, ἀλλ' ἐξηκολούθουν τὸ ἔργον των. Τὰ μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Καταστήματος, βλέποντα τὸν κίνδυνον ἐπιτεινόμενον, καὶ ἐννοοῦντα ὅτι διὰ μεμονωμένων δημοσιεύσεων δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ κατισχύσωσιν αὐτοῦ, συνελθόντα, ὁμοφώνησαν ὅπως ὁ κ. Μομφερράτος ἐπισπεύσῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς κατὰ τὸ 1851 ἕνεκα τῆς ἐξορίας διακοπῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀναγεννήσεως, ἣν εἶχεν ἤδη πρὸ καιροῦ ἀναγγεῖλοι. Ἀχρις οὗ δὲ τακτοποιηθῶσι τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα, ὅπως μὴ μένῃ ἡ Κεφαλληνία ἀνευ δημοσιογραφίας, ἀνετέθη εἰς ἐμὲ ἡ ἐξακολούθησις τοῦ Κεραυροῦ, συνεργαζομένων καὶ τῶν κκ. Ἀνδρέου Μομφερράτου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ Δημοτηρίου Ζερβού, ἀδελφοῦ τοῦ Ἠλίου.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα ἀφορῶσαν περικοπὴν τοῦ ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 2 Σεπτεμβρίου ἔθρου τοῦ Κεραυροῦ.

« Σταθεροὶ εἰς τὰς ἀνέκαθεν ὑπὸ τοῦ ριζοσπαστισμοῦ διακηρυχθείσα ἀρχαί, ἦτοι εἰς τὴν ἐθνικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔτις εὐδαιμονίαν, καὶ εἰς τὴν δημοκρατικὴν τῆς ἀναστάσεως ἀντιτάσσιν, ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πολιτικὴν ζωὴν καὶ μέλλον εὐτοχὲς διὰ τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ τὴν προχωρητοποίησιν τῆς ἐπ' ἀγαθῇ τῆς ἀνθρωπότητος

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΘΕΟΥΡΙΟΥ

πότῃτος μεγάλης ἀποστολῆς τῆς, θέλομεν πολεμεῖ πᾶσαν κηρυττομένην ἐναντίαν ἀρχὴν, ὡς ἀντεθνικὴν καὶ τείνουσαν νὰ ἐπιφέρῃ, οὐχὶ μόνον τὸν μαρασμὸν τῆς κοινωνίας μας, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τοῦ ξενικοῦ στυγίου, ἀλλὰ καὶ τὴν διαιώνισιν τῶν ἀλύσεων τοῦ ἔθνους, εἴτε ὑπὸ ταύτην, εἴτε ὑπὸ ἐκείνην τὴν δεσποτείαν. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν, καὶ αὐτὴν τὴν περὶ ἐνώσεως ἔκφρασιν, ὅταν δὲν συνδέεται μὲ τὸ ἱερὸν τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ δόγμα καὶ δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπαιτήσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, θεωροῦμεν οὐχὶ μόνον ὡς ἔκφρασιν ξηρὰν καὶ ἀνεπαρκῆ, ὡς κήρυγμα μονομερὲς καὶ ἀντιπατριωτικὸν, τὸ ὁποῖον, ἀντὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν λαὸν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας του, — ἀγῶνα ἄλλως κοινόν, ἐνεκα αὐτῆς του τῆς φύσεως, μετὰ τοῦ ἀγῶνος ὅλων τῶν δεδουλωμένων λαῶν, — τὸν ἐξασθενίζει εἰς τὰς προσπαθείας του, διακροῦν πᾶσαν αὐτοῦ ἐνέργειαν, καὶ ἀπελπίζει αὐτὸν καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπιτυχίαν του, ἀλλὰ, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ὡς δέλεαρ τῆς ξενοκρατίας, ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο τῶν πολυθρῦλλήτων μεταρρυθμίσεων. »

Αὕτη ἦτο ἡ γνώμη, ἣν ἐξέφρασεν ὁ ριζοσπαστισμὸς τῆς Κεφαλληνίας περὶ τοῦ νέου δόγματος τῶν ἱκεσιῶν καὶ τῶν ἀναφορῶν, ἅμα τοῦτο ἀνεφάνη ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ τῆς Ἑπτανήτου ὀρίζοντος. Ἄν ὁ διατριβογράφος τοῦ Παργασσοῦ, πρὶν ἢ γράψῃ τὴν διατριβὴν του, ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ ἀναδιφῇ τὰ δημοσιογραφικὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑπτανήσου, δὲν θὰ ἐξεπλήσσετο διὰ τὴν ὑπὸ τῶν κκ. Ζερβοῦ καὶ Μομφερράτου καταψήφισιν τῆς λομβαρδιανῆς προτάσεως, καὶ δὲν θὰ κατεγίνωσκε τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀρνησιарχίαν καὶ προδοσίαν, τόσῳ ἐπιπολαίως.

Μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κεραυροῦ, ἐδημοσιεύθη καὶ ἡ Ἀναγέννησις. Λυποῦμαι ὅτι δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν τὴν ἐφημερίδα ταύτην, ὅπως ἀναφέρω καὶ ἐξ αὐτῆς περικυπὰς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν λόγων μου. Δύναμαι ὅμως νὰ διαβεβαιώσω, τόσον τὸν κ. Παπαγεωργίου, ὅσον καὶ πάντα ἄλλον, ὅτι οὐδεμία διαφωνία ὑπῆρξε μετὰ τῶν δύο τούτων ἐφημερίδων, αἵτινες ἀντεπροσώπευον τότε τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστικοῦ κόμματος.

Ἄλλ' ἔσω; ὁ κ. Παπαγεωργίου παρατηρήσῃ, ὅτι τὰ γράφομενα τότε δὲν ἐσήμαινον τίποτε, καὶ ὅτι ὑπ' αὐτὰ ἐκρύπτοντο μεταρρυθμιστικαὶ ἐνέργειαι. Ἀναγκάζομαι νὰ προῖ-

δῶ καὶ τὴν ἐνστασιν ταύτην, ὡς ἐκ πείρας ἤδη γινώσκων τὴν κακὴν πίστιν τοῦ διατριβογράφου.

Εὐτυχῶς, ἔχω νὰ ἀντιτάξω εἰς τοῦτο πειστικώτατον γένος.

Ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦλθεν εἰς Ἑπτάνησον ὁ κ. Γλάδστων, ἀποσταλεὶς ἐκτάκτως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του, ὅπως συμβιβάσῃ τοὺς Ἑπτανησίους μετὰ τῆς Προστασίας καὶ καταστάσῃ ἀποδεκτὰς τὰς πολυθρῦλλήτους μεταρρυθμίσεις.

Εὐάριθμοί τινες μεταρρυθμισταὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ, συνελθόντες, νύκτα τινὰ, συνεσκέφθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ὅπως ἐπωφεληθῶσι τὴν ἔλευσιν τοῦ Γλάδστωνος καὶ πραγματώσωσι τὰ μεταρρυθμιστικὰ ἔνσειρά των.

Τὴν ἐπιούσαν, ὁ Κεραυρὸς ἐδημοσίευσεν τὸ ἐπόμενον ἄρθρον :

« *Λαὲ τῆς Κεφαλληνίας!* Μαῦρα καὶ ἀποτρόπαια σχέδια τεκταίνονται κατὰ τῆς προσεγγιζούσης ἀπελευθερώσεώς σου. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ παρελθόντος, τὰ κατὰπτυστα τοῦ ξένου ὄργανα, τὰ μυστρά τῆς κοινωνίας μας ἐκτρώματα, πάντα λίθον κινούσιν ἵνα ὑπὸ τὴν ξενικὴν δεσποτείαν σὲ διατηρήσωσιν. Ἡμεῖς ἐνομίζομεν ὅτι, ἀπέναντι τῶν σοβαρῶν τούτων περιστάσεων, πᾶν χαμερπὲς καὶ ἀγενὲς σῖσθημα ἤθελεν ἐκλίπει, πᾶσα φωνὴ αἰσχροῦ συμφέροντος ἤθελε σιγῇσει. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἠπατώμεθα! Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, εὐτυχῶς ὀλίγιστοι, δὲν διστάζουσι καὶ σήμερον ἔτι χεῖρα δολοφόνον κατὰ τῆς πατρίδος νὰ ὑψώσωσιν. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτε ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐφ' ἡμῶν προσηλωμένους, εἶναι ἔτοιμοι νὰ μᾶς θυσιάσωσιν εἰς τὸν ἐγωισμόν των, καὶ τὴν δυστυχῇ πατρίδα ἀλυσόδετον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ξένου νὰ παραδώσωσιν. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, καὶ σήμερον ἔτι, ὅτε τὴν φωταυγῇ τῆς ἀπελευθερώσεως ἡμέραν προσεγγίζουσιν βλέπουσι, τὰς αὐτὰς ἐκείνας τοῦ 1852 καταχθονίους παγίδας στήνουν, πρὸς παντελῇ τῆς πατρίδος ἐξάνδραποδισμόν καὶ ἐξόντωσιν!

« Τὴν στιγμὴν ταύτην, καὶ μετὰ φρίκης τὸ λέγομεν, πληροφάνεια μετὰ θετικότητος ὅτι, χθὲς τὴν νύκτα, συνεδράσαι ἐγένετο εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς κυρίου, ἐν ᾗ οἱ παρευρεθέντες ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ κ. Γλάδστωνος μεταρρυθμίσεις, ἥτοι νὰ συνθηκολογήσωμεν μετὰ τῆς Προστασίας καὶ διαιώσωμεν τῶν ἀλύσεων τῆς πατρίδος των.

« Ἀθλοὶ καὶ χαμερπεὶς προδόνται! εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἔφθασεν ἡ δουλοφροσύνη καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς σας;

« Ἐνεργεῖτε, ἐνεργεῖτε, ὦ τέκνα τοῦ σκότους, κατὰ τῶν δικαιωμάτων τῆς πατρίδος σας! σφάζατέ την! ἀλλὰ τρέμετε! Ἡ ἡμέρα τῆς θείας τιμωρίας δὲν εἶναι μακρὰν!

« Σὺ δὲ, ὦ δυστυχὴ τῆς Κεφαλληνίας λαὸς, ἔσο ἀγρυπνὸς! »

Ἐρωτῶ, οὐχὶ τὸν κ. Παπαγεωργίου, ἀλλ' οἰονδήποτε γινώσκοντα νὰ ἀναγινώσκῃ, καὶ ἐννοοῦντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγινωσκόμενα, ἡ γλῶσσα αὕτη εἶναι γλῶσσα μεταρρυθμιστοῦ; εἶναι τραγεῖα καὶ ἀπότομος, ἀλλὰ δικαιολογεῖται ὡς ἐκ τῆς πάλης εἰς ἣν τότε κρύβασκεσθα. Ὅταν τὰ πολιτικὰ πάθῃ βράζωσιν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καὶ ᾗται τοιαύτης φύσεως, ὡς ἦσαν τότε ἐν Ἑπτανήσῳ, ἡ περὶ τὰς ἐκφράσεις ἀβρότης εἶναι τι ἀγνωστον, καὶ ἡ δογὴ ἐκρήγνυται ἐκ τοῦ στήθους τῶν παλαιόντων, δίκην θυέλλης.

Μετ' οὗ πολὺ ὁ κ. Γλάδστον ἦλθεν εἰς Κεφαλληνίαν.

Ὅποίαν ὑποδοχὴν παρεσκέασεν αὐτῷ τὸ ἐκεῖ ριζοσπαστικὸν κόμμα;

Οὔτε ἀνθοδέσμες προσήνεγκεν αὐτῷ, οὔτε διὰ ζήτησιν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ τὸν ἐξευμενίσῃ, ὡς ἐποῶζαν ἀλλοχοῦ. Χιλιάδες λαοὶ περιέμενον αὐτὸν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Δρεπάνου. Μόλις δὲ ἡ φέρουσα αὐτὸν ἄμαξα ἐπλησίασε, μία φωνὴ ἐξερράγη ἀπὸ τὰ στήθη πάντων:

« Ζήτω ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑπτανήσου! Ζήτω ἡ ἑνωσις ἡμῶν μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος! Ζητῶ τὸ ψήφισμα τῆς Θ' Βουλῆς! » Δύο δὲ τῶν μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Καταστήματος, ὁ Χαράλαμπος Λιθαθινόπουλος καὶ ὁ Παναγῆς Ραζῆς, προσελθόντες, ἐνέχειρσαν εἰς αὐτὸν τὸ ψήφισμα τοῦτο, ἐπὶ μεταξίνου ὑφάσματος χρυσεῖς γράμμασι τέτυπωμένον, προσθέσαντες: Ἰδοὺ ἡ ἀμετάστρεπτος θέλησις τοῦ λαοῦ. Ἐτερος δὲ τις, ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του, κύβας εἰς τὴν θυρίδα τῆς ἁμάξης, ἀνέκραξεν ἰταλιτικῶς: Κάτω ἡ πεττηκορταετὴς τυραννία!

Ἀπεδείκνυνεν ἄρα γε ἡ πρὸς τὸν Γλάδστονα γενομένη αὐτῇ ὑποδοχὴ, ἡ ὑπὸ τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος παρεσκευασθεῖσα, τάσεις καὶ διαθέσεις μεταρρυθμιστικάς; Ἐξάγεται ἄρα γε ἐκ τῆς ὑποδοχῆς ταύτης ὅτι τὸ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστικὸν κόμμα, ἐκτραπέν διαρρήθην κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν ἰκεσιῶν, ἀπέδωκεν εἰς μεταρρυθμίσεις; . . .

Ἄ, ἀπαντήσῃ ὁ διατριβογράφος τοῦ Παράσσου.

Μετ' οὗ πολὺ ὁ κ. Γλάδστον, ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν, προσεκάλεσε τὴν τότε ὑφισταμένην ΙΑ' Βουλὴν. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστισμὸς δὲν ἀνεγνώριζε τὴν Βουλὴν ταύτην (*). Ἡ Κεφαλληνία ἐν αὐτῇ δὲν ἀντεπρὸσωπεύετο τότε, διότι οἱ ἐν Κερκύρᾳ παριστάμενοι ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτῆς; εἶχον ἐκλεχθῇ διὰ τοῦ κατὰ τὸ 1852 ὑπὸ τοῦ κ. Καρούσου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀκρωτηριασθέντος κατὰ τὸ ἡμῖς καὶ ἐπέκεινα ἐκλογικοῦ καταλόγου, καὶ διότι ἡ πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς ἐκείνης, επικυρώσασα τὰς διὰ τοῦ καταλόγου ἐκείνου ἐκλογάς, ἐστιγματίσθη ὡς συνένοχος τῶν πολιτικῶν τοῦ ἐννοουμένου τῆς Προστασίας ὀργίων.

Τί ἐφ' ὧν ὁ κ. Γλάδστον προσκαλὼν τὴν Βουλὴν; Ὅτι, ἀφοῦ ἅπας ἐφέρετο ἐν αὐτῇ τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως καὶ ἀπερίπτετο ὑπὸ τῆς προστατίδος δυνάμεως, ὁ ἐπτανήσιακὸς λαὸς ἤθελεν ἀπελπισθῇ καὶ ἀποδεχθῇ τὰς μεταρρυθμίσεις. Ὡς ἐκ τούτου, ἔσπευσε, νὰ φέρῃ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν αὐτῇ ἐπὶ τῇ πρώτῃ τῶν βουλευτικῶν συνεδριάσεων, διὰ τοῦ Κερκυραίου Δανδόλου.

Ἐνῶ ἄλλο τι ἀντικείμενον ἐσυζητεῖτο, ἀνοστής αἴφνης ὁ κ. Δάδολος εἶπε: « Προτείνω τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος ».

Ὁ κ. Λομβάρδος, ὅστις ἐβλεπεν οὕτω διαφεύγουσαν αὐτὸν τὴν περίστασιν καθ' ἣν ἠδύνατο νὰ ἐπιδειχθῇ, ἐξεμάνη, καὶ ἀνυστὰς εἶπε:

« Κύριοι, κατὰ πόσον εἶναι ἱερὰ ἡ μαρτυρικὴ αὕτη ἰδέα ἥτις μέχρι τοῦδε ἐμυκτηρίζετο ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις τὴν σημαίαν αὐτῆς λαθῶν ἤδη εἰς χεῖρας παρουσιάζεται ἐντὸς τοῦ περιβόλου τούτου, ὑμεῖς γινώσκετε. Σέβομαι τὸν ἐνθουσιασμόν του, ἐὰν τὸ κίνημά του τοῦτο ᾖ ἀπόρροια ἐνθουσιασμοῦ. Οἰκτεῖρω τὴν παραφορὰν του, ἐὰν ᾖ ἀποτελέσμα παραφορᾶς. Ὅσέῃω νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ, ἐὰν τυχὸν κινήται ἀπὸ τὴν ἰδέαν νὰ ἀποκεφαλίσῃ ἴσως διὰ πάντοτε τὸ ζήτημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τόσους στεναγμούς καὶ μαρτύρια μὰς ἐστοίχισεν, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται ἀληθῶς νὰ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

(*) Ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστισμὸς δὲν ἀνεγνώριζε τὸ γνήσιον καὶ ἀληθινὸν ἐκλογικὸν καὶ ἐπικυρωτικὸν ἐκλογικὸν κατὰ τὸν νόμον τοῦ 1852, ἰδίως καὶ ὅσον ἀπέβλεπε τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Κεφαλληνίας, ἐπειδὴ αὕτη ἐξελέχθη ἐπὶ πρ. βάσει καταλόγου κατατρεβλωθέντος διὰ πάσης παράνομίας, καὶ δι' ἀποστερήσεως πολλῶν ἐκατοντάδων πολιτῶν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματός των, καίτοι ἐχόντων τὰ ὑπὸ τοῦ τότε ἰσχύοντος νόμου ἀπαιτούμενα προσόντα.

ἐνδιαφέρονται εἰμὴ ἐκεῖνοι οἵτινες ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπέφεραν. Ἰσως τὸ ζήτημα τοῦτο ὑποκινεῖται ἀκαίρως, διὰ τὴν ῥιφθῆ εἰς τοὺς κινδύνους ἐκείνους, ἀπὸ τοῦς ὁποίους πᾶσα πατριωτικὴ ψυχὴ πάσχει νὰ τὸ σώσῃ. Ἀφοῦ σήμερον ἐπρόκειτο νὰ προταθῇ ζήτημα ἐνώσεως· ἀφοῦ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γείνη διὰ συμπορίας, δι' ἀγάπης, διὰ συσκέψεως, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς παραλύσεώς του, τὸ νὰ βλέπωμεν νὰ ῥιφθῇ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ὡς ἀποβολιμαῖον, ὡς μηδαμινόν, καὶ ἵνα ὁ προτείνας ἐλκύσῃ ἀπλῶς ἐπευφημίας τινὰς πρὸς δημοκοπίαν, δὲν δύναμαι, κύριοι, ὡς εἰλικρινὲς τοῦτο νὰ θεωρήσω. Καὶ τῷ ὄντι. Ποῖος οὗτος ὁ προτείνας; καὶ εἰς ποίαν στιγμήν; — Ὁ ἄνθρωπος ὅστις μᾶς ἐπερίπαιξε καὶ ἀπεκάλει δημοκόπους, ἐν καιρῷ τῶν ἀποπειρῶν τοῦ ἀποικισμοῦ, ὅτε ἡμεῖς ρητῶς τὸν προσεκαλοῦμεν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πρότασιν τῆς ἐνώσεως! ἐκεῖνος ὅστις, πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων, ἐκήρυττεν ὅτι εὐχарιστεῖται εἰς αὐτὸ τὸ σύνταγμα τοῦ 1817! Πότε δὲ προτείνει τὴν ἔνωσιν; ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ψηφισθῇ ἡ πρότασις τοῦ Καβαλιεράτου, περὶ ἀναβολῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, ἄχρι τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν διὰ τὰς τέσσαρας κενὰς βουλευτικὰς θέσεις τῆς Κεφαλληνίας. Πότε δὲ πράττει ταῦτα; ὅτε εἰσέτι οἱ βουλευταὶ δὲν ἀπεφασίσαμεν, ὅχι περὶ τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ ἅπαντες ἐπανειλημμένως ὑπὲρ αὐτῆς ἐξεφράσθημεν, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς προτάσεως· ὅτε αὕτη ἔμελλε νὰ γείνη μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε μηδεμία ἀντίρρησης νὰ ὑπάρξῃ ὡς πρὸς τὴν τύπον· καὶ ὅτε, ὡς ἐκ τῆς παραδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ Καβαλιεράτου, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξα, δυνατὸν ἦτο, μάλιστα πιστεύω βεβαίως, ὅτι ἡθέλαμεν ἔχει τὸν Μομφερράτον, τὸν Ζερδὸν καὶ ἄλλους πρωταθλητὰς καὶ μάρτυρας τῆς ἰδέας ταύτης, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγνωρίζω τὸ δικαίωμα νὰ προτείνωσιν τὴν ἱεράν ταύτην ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς καὶ νὰ συμμεθέξωσι, πρὸς σεβασμὸν τῶν μαρτυριῶν τῶν ὁποίων ὠφείλομεν νὰ ἀφήσωμεν νὰ παρέλθωσιν ὀλίγοι ἡμέραι. »

Λόγοι συνετοὶ καὶ ἀξιόλογοι, οἵτινες ἐλέγχθησαν ὅμως αὐτῇ ἐν πεποιθήσει, ἀλλ' ὅπως κατακραυγώσωσι τὸν τολμήσαντα νὰ λάβῃ τὴν περὶ ἐνώσεως πρωτοβουλίαν, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν δόξαν ταύτην ἀπὸ τοῦ κ. Λομβάρδου.

Καὶ τῷ ὄντι, ὅπως πεισθῇ τις περὶ τούτου, ἀρκεῖ ἀπαθῶς μόνον νὰ κρίνῃ τὰ πράγματα.

Ὁ Λομβάρδος ἀναγνωρίζει καὶ διακηρύττει ὅτι τὸ ζήτημα ἐρρίφθη προῶς, ὅπως ἀποκεφαλίσθῃ ὅτι ὁ τρόπος τῆς

διατυπώσεως αὐτοῦ ἦτο ζήτημα σπουδαῖον, ὥστε ἔπρεπε ἐπισταμένως νὰ μελετηθῇ. Ἐπεκαλεῖτο δὲ τὴν παρουσίαν τῶν Κεφαλλήνων ριζοσπαστῶν, ὧν ἡ περὶ διατυπώσεως γνώμη ἦτο πασίγνωστος, ὡς ἐξάγεται ἐξ ὧν ἄχρι τοῦδε ἐξέθηκα. Ταῦτα ἤρουν ὅπως κατακραυγώσωσι τὸν πτωχὸν Δάνδολον, μετὰ τοῦ ὁποίου ὅμως ἀκολούθως ὁ κ. Λομβάρδος συνεμάχησε.

Τούτου γενομένου, ὁ Ζακύνθιος δημαγωγὸς, διὰ μιᾶς τῶν εὐστροφῶν ἐκείνων, εἰς ἧς δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι : maestro di color che sanno, ἀνακρούει πρῦμναν λέγων :

« Ὅπως δὴποτε ὅμως, ἀφοῦ ἅπαξ ἐρρίφθη ἡ πρότασις αὕτη, ἡμεῖς πρέπει ἀμέσως νὰ ἐπασχοληθῶμεν ἐπὶ τοιαύτης προτάσεως, κατὰ προτίμησιν παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου, διότι περιέχει τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν παθημάτων τῆς Ἑπτανήσου. Προτείνω λοιπὸν νὰ ἐκλεχθῇ τριμελὴς ἢ πενταμελὴς ἐπιτροπὴ, καὶ, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀναχωρήσῃ, νὰ σκεφθῇ ἀμέσως καὶ προτείνῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὰ μέσα τῆς πραγματοποιήσεως. »

Ἀφαιρῶν τις τὰ ρητορικά ἄνθη ἐκ τῶν λόγων τούτων, τί βλέπει; ὅτι ὁ κ. Λομβάρδος, ἀφοῦ διεκήρυξεν ὅτι τὸ ζήτημα ἐρρίπτετο εἰς τὸ μέσον προῶς, ὅπως ἀποκεφαλίσθῃ ὅτι ἡ διατύπωσις αὐτοῦ ἦτο πρᾶγμα σπουδαιότατον, ἐφ' οὗ ὠφειλον οἱ βουλευταὶ νὰ συνεννοηθῶσιν ἐκ τῶν προτέρων, κατέληξε προτείνας ὅπως ἡ Βουλὴ ἀποφανθῇ ἐπ' αὐτοῦ σχεδὸν αὐτοστιγμῇ. Εἶναι τοῦτο συνέπεια; Εἶναι πολιτικὴ εὐστάθεια; . . .

Ἡ Βουλὴ ὅμως, τῇ προτάσει τοῦ κ. Παδοῦ, ἣν κατεψήφισεν ὁ κ. Λομβάρδος, παρεδέχθη τὴν ἀναβολήν.

Τὴν ἐπιούσαν, ὁ κ. Δάνδολος κατέθηκε τὴν ἐπομένην πρότασιν; (ἀ.) Προτείνω τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. — (β.) Νὰ κάμῃ ἡ Βουλὴ ἀναφορὰν εἰς τὴν βασιλισσαν, καὶ διὰ τῆς Α. Μ. νὰ προσκληθῶσιν αἱ ἄλλαι δυνάμεις νὰ δεχθῶσι τὴν πρότασιν τῆς Βουλῆς. »

Ὁ κ. Λομβάρδος δὲν εἶχεν ὅλως διαρρήξῃ ἐτι πάντα δεσμὸν μετὰ τῶν ριζοσπαστικῶν παραδόσεων τοῦ 1850; Ἡ σθάνη ἐλέγχους συνειδήσεως διὰ τὴν πρότασιν ταύτην, ἥτις ὅμως δὲν ἦτο ἄλλο ἢ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἰδεῶν, ἧς οἱ φίλοι καὶ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἐκράυσσον ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ; Μόνος οὐκ ἔπρεπε νὰ ἐκφέρῃ.

Ὅπως δὴποτε, ἐγείρεται καὶ προτείνει, ὅπως ἡ Βουλὴ ἐκλέξῃ ἐνδεκαμελὴ ἐπιτροπὴν, ἥτις νὰ καθυποβάλλῃ τὸ κα-

τάλληλον σχέδιον. Ἐτέρη αὕτη παλινωδία. Τὴν προτεραίαν, εἶχε προτείνει νὰ ἐπιληφθῶσιν ἀμέσως τοῦ ζητήματος.

Ἡ συνεδρίασις ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἐπομένην.

Τὴν 15ην Ἰανουαρίου, συνελθούσης τῆς Βουλῆς, ὁ κ. Μαρβίνο ἀπήγγειλε τὴν ἐπομένην διακήρυξιν :

« Ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου διακηρύττει, ὅτι ἡ μόνη καὶ ὁμόθυμος θέλησις τοῦ ἰονίου λαοῦ ὑπῆρξε καὶ εἶναι ἡ ἑνωσις ἀπάσης τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ».

Μεταξὺ τῆς διακηρύξεως ταύτης καὶ τοῦ ψηφίσματος τῆς Θ' Βουλῆς, ὑπάρχει ἄδυσσος.

Ἐν τῇ διακηρύξει τῆς ΙΑ' Βουλῆς ἀναφέρεται ὅτι ἡ ὁμόθυμος θέλησις τοῦ Ἑπτανησιακοῦ λαοῦ εἶναι ἡ ἑνωσις. Ἀλλὰ ποῦ στηρίζεται ἡ θέλησις αὕτη; Εἶναι δικαία, ὅπως καταστή καὶ σεβαστή; Οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρεται. Τὸ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν δικαίωμα τοῦ λαοῦ καὶ ἡ κυριαρχία αὐτοῦ ἀποσιωπῶνται. Ἡ νέα θεωρία τοῦ Λομβάρδου καὶ τῶν ψευδορριζοσπαστῶν ὑπερίσχυσε, καὶ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ὑπερίσχυση ἐντὸς Βουλῆς, ἥτις κατὰ μέγα μέρος ἀποτελεῖτο ἐκ τῶν πιστοτέρων τῆς Προστασίας ὀργάνων καὶ εἶχεν ἐπικυρώσει τὰς παρὰ νόμους ἐκλογὰς τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ ΙΑ' Βουλὴ ἐψήφισε τὴν διακήρυξιν ταύτην, δεικνύουσα δὴθεν ὅτι δι' αὐτῆς ψηφίζει τὴν ἑνωσιν. Καὶ δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ πράξῃ, διότι ἐφοβείτο τὸν λαόν. Στερουμένη ὅμως εὐκαιρίας καὶ πεποιθήσεων, ἐψήφισεν ἑγγραφοὺς μνησμενόν, ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὸ ἀνὴρ, θερμὸς ἀκολουθῶν ὁπαδὸς τοῦ Λομβάρδου γενόμενος.

Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῆς διακηρύξεως ταύτης, — ἥτις, ἐπισημοποιούσα δὴθεν τὴν θέλησιν τοῦ ἰονίου λαοῦ, παρέλειψε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ θέλησις αὕτη εἶναι καὶ στερεὰ καὶ ἀμετάστρεπτος, ὡς εἶχε τὸ ψήφισμα τῆς Θ' Βουλῆς, ἀλλ' ἀφῆκε νὰ ὑπονοῇται ὅτι ἡ ἀπλή αὕτη θέλησις, ἡ ἐπ' οὐδενὸς λόγου στηριζομένη, ἠδύνατο, τίς οἶδε; προϊόντος τοῦ χρόνου, νὰ μετατραπῇ, — ἐψηφίσθη πρότασις, δι' ἧς ἀνετίθετο εἰς ἐνδεκαμελὴ ἐπιτροπὴν ἡ γνωμοδότησις περὶ τῶν περαιτέρω μέτρων. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξελέχθη, καὶ ἡ πληροφορητικὰ αὐτῆς ἀνέκων εἰς τὸ κόμμα τῶν καταχθονίων ἀρξάμενα σύστασις.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἡ συνεδρίασις διελύθη.

Τὴν ἐπομένην, ὁ ἐκτεκτός ἀρμοστής κ. Γλάδστων, ἔπεμψε διάγγελμα εἰς τὴν Βουλὴν, ὑπαγορεύων εἰς αὐτὴν τὴν τρέπον, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ καθυποβάλῃ εἰς τὴν ἀγγλικὴν

κυβέρνησιν τὴν διακήρυξιν τῆς, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τοῦ συντάγματος.

« Εἰς καὶ μόνος νόμιμος τρόπος, — ἔλεγεν ἐν τῇ διαγγέλματι τοῦ δ κ. Γλάδστων, — ὑπάρχει, ἵνα ἐκφρασθῶσιν αἱ ἐπιθυμίαι τῆς Βουλῆς, καὶ οὗτος εἶναι : ἰκετήριος, ἢ παράστασις, ἢ ἀναφορὰ πρὸς τὴν προστατίδα ἄνασσαν, συμφῶνως πρὸς τὸ ἄρθρον ἡ', τμῆμα ζ', κεφάλαιον ζ', τοῦ συντάγματος. »

Καὶ οἱ νέοι ριζοσπάσται τῆς ΙΑ' Βουλῆς ἔκυψαν τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ ἐκτάκτου ἀρμοστοῦ, καὶ, ἀντὶ νὰ διατρανώσωσιν, ὡς ὤφειλον, τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ ἑπτανησιακοῦ λαοῦ, ἀναγνωρίζοντες τὸ σύνταγμα, ὅπερ ἐκήρυττον δὴθεν ἐπιβεβλημένον διὰ τῆς λόγῃς, συνέταξαν ἰκετήριον ἀναφορὰν εἰς τὴν ἄνασσαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἐν ᾗ ἔλεγον ὅτι : « ὁ ἑπτανησιακὸς λαὸς προσήρχετο μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὸν κραταιότατον αὐτῆς θρόνον, ὅπως καταθέσῃ εἰς τὰς βαθμίδας αὐτοῦ τὴν ἐπίσημον δῆλωσιν τῶν αἰσθημάτων του. » — Καὶ προσέθετον ὅτι : « ἡ Βουλὴ ἰκετεύει τὴν Α. Μ. ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ διακοινώσῃ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Εὐρώπης μεγάλας δυνάμεις τὴν διακήρυξιν ταύτην, κτλ. »

Τὸ ἑγγραφον τοῦτο, δι' οὗ τόσῳ οἰκτρῶς κατεδιβάζετο καὶ ἐχλευάζετο ὁ ἑπτανησιακὸς ἀγὼν, ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Ἡ ἐν δνόμενι τοῦ Δημοτικοῦ Καταστήματος ἐνεργοῦσα τότε Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ ἔσπευσε νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς τοιαύτης ἀλλοκοτοῦ διεξαγωγῆς τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος, διὰ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου, δημοσιευθέντος τὴν 24 Ἰανουαρίου, ἐν ἐκτάκτῳ παραρτήματι τῆς Ἀναγεννήσεως :

« Ἐν ὁνόματι τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος,

« Ἡ Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ,

» Ἐχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ σπουδαῖον καὶ κρίσιμον τῆς ἐνεστώσης περιστάσεως τῆς πατρίδος καὶ τὰ ἐν τῇ λεγομένῃ Βουλῇ ἐσχάτως διατρέξαντα, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, παρατηρεῖ :

» Ὅτι ἡ κατὰ τὴν 15ην ἰσταμένου γενομένη περὶ ἐνώσεως διακήρυξις εἶναι, κατ' οὐσιώδες μέρος, ἀσύμφωνος πρὸς τὸ ἀνεκαθεν καὶ εἰς παντοίας περιστάσεις ἐκδηλωθὲν φρόνημα τοῦ λαοῦ, καθὼ παραλείπουσα τὸν πρῶτιστον καὶ οὐ-

σιωδέστατον ὄρον τῆς ἐν κυριαρχικῷ δικαιώματι ἀπαιτήσεως.

» Ὅτι ὁ ἱκετευτικὸς τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ διακήρυξις αὕτη ἀπνυθύνθη, ὅχι μόνον ἀντιβαίνει εἰς τὴν προσήκουσαν ἀξιοπρέπειαν λαοῦ ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τῶν καταπατομένων δικαιωμάτων του, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ μέγιστα τῆς πατρίδος συμφέροντα καθίσταται, καθὼς τὰ ἐθνικὰ καὶ ὑπέρτατα δίκαια εἰς τοὺς πόδας τῶν δυναστῶν καταθέτων, καὶ ἀτόπως βάλλων αὐτὰ εἰς ἀμφισβήτησιν.

» Ὅτι εἰς τὸ συνοδεῦον τὴν διακήρυξιν ἔγγραφον ἐνυπάρχει πλαγία τις ἀναγνώρισις τῆς ἀθλίας ἐκείνης συνθήκης, τῆς ἀποτελεύσεως μέρος τῶν συνθηκῶν ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων ἀπανθρώπως αἱ ἐθνικότητες ἐδεσμεύθησαν, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ ἐπτανησιακὸς λαὸς οὐδέποτε ἀναγνώρισεν, ἀλλὰ πάντοτε ἄδικον καὶ παράνομον διεκέρυξεν.

» Ὅτι, διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τὸ ζήτημα, ὑπὸ ὅλως διόφορον μορφήν παριστανόμενον, βλάπτεται μεγάλως ἀπέναντι τοῦ δικαίου, καὶ κινδυνεύει, ἀντὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς μέγα καὶ κύριον ζήτημα ἐθνικότητος, νὰ ριφθῇ μετὰ τῶν δευτερευόντων ἐκείνων, τὰ ὁποία, κατὰ καιροὺς ἀναφυόμενα, θάπτονται μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ, παραλυόμενα ὑπὸ τῆς διπλωματίας.

» Ὅτι, πρὸς τοὺς ἄλλους, ἡ τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος τοιοῦτοτρόπως ἐπιληφθεῖσα Βουλὴ οὐδὲ χαρακτῆρα νομιμότητος φέρει, καθὼς ἀπαύγασμα τῆς παρανομίας καὶ τοῦ αὐθαϊρέτου.

» Διὰ ταῦτα, καὶ συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ προηγούμενα τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, καὶ ἰδίως μὲ τὸ ψήφισμα τῆς Θ' Βουλῆς, ἡ Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ δικαίου, διαμαρτύρεται κατὰ τῆς πορείας τὴν ὁποίαν ἡ ἐνεστῶσα Βουλὴ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος ἡκολούθησεν καὶ τὴν ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ἀποδοκιμασίαν κατὰ τοιαύτης βουλευτικῆς πορείας διαδηλοῖ, ἀναθέτουσα πᾶσαν εὐθύνην εἰς τοὺς αὐτουργούς. »

Ἐξεμάνησαν ἰδόντα τὴν διαμαρτύρησιν ταύτην τὰ ὄργανα τοῦ κ. Λομβάρδου καὶ τῆς καταχθονίου φασίας, ἀλλ' ἡ μετ' οὐ πολλὸν ἐπελθοῦσα ἀπάντησις τῆς ἀνάστης, δι' ἧς αὕτη ἀνήγγελλεν ὅτι εὐηρεσθήσῃ νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν προσηκουσάν ἱκετήριον, ἔθετο τέρας εἰς τὴν λύσαν τὸν αὐτήν. Ἡ ὑπὸ τῆς βασιλείσεως ἀπόρριψις τῆς ἱκετηρίου ἀπέδειξεν ὅτι ἡ Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ, διὰ τῆς διαμαρτυρήσεώς της, ἔσωσε τὴν τιμὴν

τοῦ ἐπτανησιακοῦ λαοῦ, τὸσω οἰκτρῶς ἐκτεθεῖσαν ὑπὸ τῶν ψευδορριζοσπαστῶν τῆς ΙΑ' Βουλῆς.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἀνωθι διαμαρτυρήσεως, οἱ κκ. Μομφερράτος καὶ Λιβαδάς, ἐκλεγθέντες βουλευταὶ βραδύτερον, καὶ εἰσελθόντες ἐν τῇ Βουλῇ, καταρχὰς μὲν διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ παρανόμου καταρτισμοῦ της, ἀκολούθως δὲ διεδήλωσαν ὅτι: « εἰς πᾶσαν καὶ ὁποιαδήποτε μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης γενομένην πρότασιν ἢ πράξιν, ἀποβλέπουσαν τὸ ἐθνικὸν ζήτημα, δὲν ἐνέχονται, πιστοὶ ἐμμένοντες εἰς ὅ, τι ἄλλοτε ἐπραξάν διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 26 Νοεμβρίου 1850. »

Ἡ διαδήλωσις αὕτη ἦτο ἡ ἐντὸς τῆς Βουλῆς ἀποδοκιμασία τῆς διακήρυξεως καὶ ἱκετηρίου τῆς 45ης Ἰανουαρίου 1859. Οὕτως ἐπεσημοποιεῖτο καὶ ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου ἡ διαμαρτύρησις τῆς Δημοτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ δύο ἐκ τῶν πρώτων ριζοσπαστῶν, τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Λιβαδά.

Μένει ἤδη νὰ ἐξετάσω τὴν ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ἀντιπροέδρου καταψηφισθεῖσαν λομβαρδιανὴν πρότασιν ἐν τῇ ΙΒ' Βουλῇ.

ΣΤ'.

Πιστεύω ὅτι ἀπέδειξα ἀναμφισβητήτως, ὅτι ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστισμὸς, ἐπόμενος εἰς τὰ ἀνέκαθεν ὑπ' αὐτοῦ κηρυχθέντα, κατεπολέμησεν ἅμα ἐμφανισθεῖσαν τὴν δι' ἱκεσιῶν καὶ ἀναφορῶν ἐπαίτησιν τῆς ἐνώσεως, ὡς καταβιβάζουσιν τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ζήτημα καὶ ἐξευτελιζοῦσαν τὸν λαόν. Ἦδη ἔρχομαι εἰς τὴν ἐν τῇ ΙΒ' Βουλῇ λομβαρδιανὴν πρότασιν, ἣν οἱ κκ. Ζερβὸς καὶ Μομφερράτος κατηγοροῦνται ὑπὸ τοῦ διατριβογράφου τοῦ Παρισσοῦ ὅτι κατεψήφισαν. Ἄς ἴδωμεν ὁποία τις ἦτο ἡ πολυθρόλλητος αὕτη πρότασις.

Ἰδοὺ αὕτη:

« Ἡ ΙΒ' Βουλὴ, ἐμμένουσα εἰς τὴν ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου 1859 διακήρυξιν τῆς ΙΑ' Βουλῆς, καὶ τὰ ἐπελθόντα ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον σταθμίσασα ἐμβριθῶς καὶ ἐκτιμήσασα, ἀποφαίνεται νὰ ἀπευθυνθῇ παρατάσεις εἰς τὴν Α. Μ. τὴν προσηκουσάντα ἀνάστασιν, μὲ προσφωνήματα εἰς τὰς ὑψηλὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Ἰταλίας (διατί τῆς καὶ τῆς Τουρκίας;), ἵνα, εὐδοκοῦσαι, συμπράξωσι πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀνωτέρας, ἐν τῷ κυριαρχικῷ δικαιώματι τῆς Βουλῆς (ὅχι τοῦ λαοῦ) ἀλλὰ Βουλαί, ἐκλεγόμεναι

ὑπὸ τὸ Μαιτλάνδειον σύνταγμα καὶ δυνάμει αὐτοῦ, δὲν εἶ-
χον κυριαρχικὰ δικαιώματα, κ. Κοκκίνη καὶ Σα) γενομένης
διακηρύξεως. »

Αὕτη ἦτο ἡ πολυθρύλλητος πρότασις, μὴ οὕσα ἄλλο ἐν
οὐσίᾳ ἢ ἐπανάληψις τῆς ὑπὸ τῆς ΙΑ' Βουλῆς γενομένης πα-
ραστάσεως, τὰ αὐτὰ ταῦτα μέλλουσα νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα.

Ἐρωτῶ τὸν ἐλαχίστην δόσιν λογικοῦ ἔχοντα, ἄνδρες ἀντι-
προσωπεύοντες κόμμα, ὅπερ ἀπὸ τετραετίας κατὰ τῶν τοι-
ούτων ἐνεργειῶν διεμαρτύρετο, χαρακτηρίζον ταύτας ὡς κα-
θ' ἑαυτὸν τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος προδοσίαν, ἡδύνατο, λογικῶς
καὶ εὐσυνειδήτως φερόμενοι, χωρὶς νὰ προδώσωσι τοὺς ἐντο-
λεῖς των, οἵτινες εἶχον ἐκλέξει αὐτοὺς ἀκριβῶς ὅπως κατὰ
τῶν τοιούτων ἀντιπατριωτικῶν ἐνεργειῶν ἀντιταχῶσιν, ἡ-
δύνατο, λέγω, νὰ ψηφοφορήσωσιν ὑπὲρ τῆς προτάσεως ταύ-
της, ἀρνούμενοι τὰς τοσάκις ἐκδηλωθείσας ἀρχάς των, ὅπως
εὐχαριστήσωσι, τότε μὲν τὸν κ. Κοκκίνη καὶ τὸν ὑποβόλεα
τοῦ κ. Λομβάρδου, καὶ νῦν τὸν διατριβογράφον τοῦ Παρ-
ριασοῦ; Ὅχι βεβαίως. Ἄν τοῦτο ἔπραττον, θὰ ἦσαν ἄξιοι
αἰωνίου ἀναθέματος.

Πολιτικὴ ἀρετὴ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀπέναντι τῆς τυραννίας
μένουσα ἀδάμαστος καρτερία, ἀλλὰ καὶ ἡ τὴν ἀγυρτείαν καὶ
δημοκοπίαν περιφρονῶσα συναίσθησις τοῦ καθήκοντος. Ἰσως
δὲ ἡ τελευταία αὕτη εἶναι ὑψηλοτέρα, καὶ διὰ τοῦτο σεβα-
στοτέρα τῆς πρώτης· διότι ἡ πρώτη καταδιώκεται μόνον,
ἐνῷ ἡ δευτέρα συνήθως παραγνωρίζεται καὶ ἀποδοκιμάζεται
καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀγωνίζεται.

Οἱ κκ. Μομφερράτος καὶ Ζερβὸς ἀπέδειξαν ὅτι κατεῖχον
ἀμφοτέρως τὰς ἀρετὰς ταύτας. Καὶ κατὰ τῆς Προστασίας
γενναίως ἠγωνίσθησαν, καὶ κατὰ τῆς ἀγυρτείας καὶ δημοκο-
πίας εὐθαρσῶς ἀντεπάλαισαν.

Εὐτυχῶς, — καὶ τοῦτο λέγω πρὸς τιμὴν ἰδίως τοῦ κεφαλ-
ληνιακοῦ λαοῦ, — ἂν ὑπέστησαν τὰ δεινὰ τῶν ἐξοριῶν καὶ
τῶν προγραφῶν, δὲν ἔπιον καὶ τὸ ποτὴριον τῆς ἀχαριστίας.
Ὁ κεφαλληνιακὸς λαὸς, πιστὸς ἐμμένων εἰς τὰς τοῦ ριζοσπα-
στισμοῦ παραδόσεις, ἐπεδοκίμασε καὶ τὸν τελευταῖον τοῦ-
τον ἀγῶνά των.

Ἀλλ' ἄς ἐπανάλθω εἰς τὴν πρότασιν.

Ἄμα τῇ καταθέσει αὐτῆς, ὁ κ. Μομφερράτος, ἀναστὰς,
ἐποίησατο τὴν ἐπομένην δήλωσιν :

« Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτῆς
ἀποκατάστασις εἶναι βεβαίως ὁ πρῶτιστος σκοπὸς τῶν

Ἑπτανησίων, καὶ τοιοῦτος ὀφείλει νὰ ἦναι ἐκ μέρους τῆς
ἀντιπροσωπείας. Ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ἤδη, αἰφνιδίως καὶ ἐν
βίᾳ, τὸ ζήτημα τοῦτο προσάγεται, εἶναι ἄτοπος καὶ πάντῃ
ἀνάρμοστος. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ὅστις τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ
ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑπτανήσου ἀνέκαθεν ὑπεστήρι-
ξα, ὅλαις δυνάμεσι, κατέναντι πάσης καὶ οἷας δὴποτε ἀν-
τιδράσεως, αὐτὴν δὲν ὑπεστήριξα ποτὲ ἄλλῶς εἰμὴ ἐπὶ τῇ
βάσει τῶν κυριαρχικῶν καὶ ἀπαραγράφτων δικαιωμάτων τοῦ
ἐπτανησιακοῦ λαοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ Θ' Βουλῇ, οὐδέποτε δὲ δι'
ἀναφορῶν, ἱεσιῶν, ἢ ἄλλων τοιούτου εἶδους παραστάσεων. Ἐ-
πὶ τῇ μόνῃ στερεᾷ καὶ ἀληθεῖ βάσει τῶν ἱερῶν καὶ ἀναμφι-
σβητήτων αὐτῶν δικαιωμάτων στηριζόμενος, οὔτε συνθήκας
ἐπιβεβλημένας ποτὲ ἀνεγνώρισα, ἢ δύναμαι ποσῶς νὰ ἀνα-
γνώρισω, οὔτε ἄλλα κατὰ συνέπειαν τούτων λαβόντα χώραν,
οὔτε δικαιοδοσίαν καὶ ἐπέμβασιν τῶν δυνατῶν, οὔτε, τέλος
πάντων, συνμερίσθην ποτὲ, ἢ δύναμαι νὰ συμμερίσθω, τὰ ἐπὶ
τοῦ προκειμένου διαπραχθέντα παρὰ τῆς προλαβούσης Βουλῆς.
Καὶ διὰ τοὺς λόγους τούτους, τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἀκούω ἡ-
δη προτεινόμενα ἀποκρούω. Ἐπιμένων δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς πεποιθήσεις μου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀνέκαθεν τηρηθεῖσαν πο-
ρείαν μου, καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ κυριαρχικοῦ δικαίου καὶ τῆς γα-
θρᾶς θελήσεως τοῦ ἐπτανησιακοῦ λαοῦ ἐννοῶν στηριζόμενον
τὸ ἐθνικὸν ζήτημα, — ὡς καὶ διὰ τοῦ παρ' ἐμοῦ καὶ ἄλλων
βουλευτῶν προσαχθέντος σχεδίου ἀπαντήτως ὑπεστηρίζετο,
— δὲν δύναμαι εἰμὴ, πρὸς τὸ συμφέρον αὐτὸ τοῦ ζητήματος,
νὰ διαμαρτυρηθῶ κατὰ πάσης διαπραγματεύσεως αὐτοῦ δι'
ἀναφορῶν, ἱεστηρίων, ἢ ἄλλων τοιαύτης φύσεως παραστάσεων,
ὡς εἶναι τὰ προτεινόμενα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἔγγραφα,
διότι θεωρῶ τὰ τοιαῦτα μέσα ὡς καταβιβάζοντα τὸ ἐθνικὸν
ζήτημα καὶ διαστρέφοντα αὐτό. »

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κ. Μομφερράτος. Ὁ δὲ πρόεδρος, ἐρωτή-
σας τὴν Βουλὴν, ἂν θεωρῇ περαιωμένον τὸ ζήτημα, καὶ ταύτης
καταφατικῶς ἀπαντήσας, λίαν ὦν συγκεκρινημένος κατὰ τὴν
στιγμὴν ἐκείνην, ἐπεφυλάχθη νὰ δηλώσῃ τὴν γνώμην του κα-
τὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν.

Καὶ τῷ ὄντι, τὴν ἐπαύριον, ὁ κ. Ζερβὸς ἐποίησατο δήλωσιν,
ομοίαν ἐν οὐσίᾳ πρὸς τὴν ἀνωθε τοῦ κ. Μομφερράτου.

Ὁ δὲ ἀντιπρόεδρος τοῦ Παρριασοῦ εὐνηρεστήθη νὰ ἀναφέρῃ
περικεσπᾶς μόνον τῆς δηλώσεως ταύτης, διαστρέφων τὴν ἐν-
νοίαν τῆς ἐκ προθέσεως, καὶ παραλείπων τὰ οὐσιωδέστερα αὐ-

τῆς μέρης. Ὡς ἐκ τούτου, ἀναγκάζομαι νὰ τὴν παραθέσω ἐν-
ταῦθα ὁλόκληρον. Ἴδου αὕτη:

« Ὡς ἐπεφυλάχθην, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν συνεδρίαν, νὰ
ἐπιφέρω δῆλωσιν εἰς τὴν τοῦ ἐντίμου βουλευτοῦ Ζακύνθου κ.
Ἀνδρέου Κοκκίνη πρότασιν περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος, δια-
δηλῶ ὅτι, μαρτυρήσας καὶ θυσιάσας τὰ πάντα ἕνεκα τοῦ με-
γάλου καὶ ἱεροῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐκ-
φρασθῶ, διότι τὸ ἀτομὸν μου καὶ ἡ θέσις μου χορηγοῦν ἐκ-
φραστικωτέραν καὶ ζωηροτέραν σημασίαν, ἥτις, ἀτυχῶς, ὡς ἐκ
τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων, δὲν παρήγαγε τὰ ὅποια ὤφειλε
νὰ παραγάγῃ ἀποτελέσματα ὅτι μία τοῦλάχιστον ἀνασκοπὴ
ὤφειλετο πρὸς ἐμὲ, πρὶν ἢ προσαχθῇ εἰς τὴν Βουλὴν ἢ πρό-
τασις ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ μου ὅτι τὸ αἰφνίδιον καὶ ἡ ὥρα τῆς
προσαγωγῆς αὐτῆς, ὡς καὶ τὸ αὐτοσχέδιον καὶ ἐπιθετικόν,
οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἄνευ συζητήσεως παραδοχῆς τῆς, ἀφαιροῦν
τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ βουλευτοῦ, ἀποδεικνύ-
ουν ὀλίγον ἐνδιαφέρον εἰς τὰ τιμαλφέστερα τῆς πατρίδος δι-
καιώματα, καὶ καταβιβάζουσιν καὶ παριστάνουσιν τὴν ἐθνικὴν ιδέ-
αν ὡς ἔκθετον ἐρριμμένον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐπὶ ἀφιλοστόργου μη-
τρὸς ὅτι ὁ τρόπος καθ' ὃν προτείνεται ἡ διεξαγωγή τοῦ ζη-
τήματος, συνέπεια ἄλλως προὑπαρξάντων γεγονότων, πάντῃ
ἄλλοτρίων πρὸς ἐμὲ, καὶ μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν ἐκλαμβανομέ-
νων, εἶναι μία ἐπανάληψις, ἥτις ἀφεύκτως προκαλεῖ τὴν ἐ-
πανάληψιν τῶν αὐτῶν ἐξαγομένων, — ἰδέα ἣτις καὶ μόνη ὤ-
φειλε νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς πάντα ὀρθοπροσόντα τὴν ἀπογῆν
ἀπὸ παντὸς βήματος ἐπὶ τοῦ παρόντος — ὅτι καὶ ἡ πρότασις
καὶ ὁ τύπος τῆς ἐκτελέσεως εἶναι ὅλως ἀνοίκεια καὶ ἀναιρε-
τικὰ τῆς φύσεως τοῦ ζητήματος καὶ τῆς ἐν δικαίῳ ἀρχῆς
τῶν ἐθνικοτήτων, ἐπομένως ἀπάδοντα ἀμφοτέρω πρὸς τὴν ἀ-
νέκαθεν ἐγχαρᾶχθεῖσαν ἀπαρέγκλιτον πορείαν μου ὅτι καὶ ὁ
καιρὸς καὶ αἱ περιστάσεις οὐδόλως ἐπείγουν, οὔτε εἶναι ἐπὶ
τοῦ παρόντος εὐνοϊκαὶ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκο-
ποῦ, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, οἱ ἰσχυροὶ δὲν μεταβάλλουν τό-
σον εὐκόλως καὶ ταχέως τὰς ἐπισήμως ἐκδηλωθείσας βουλῆ-
σεις των, οὔτε τὸ σημερινὸν πνεῦμα καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς
Ἑπτανήσου εἶναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἐπενεργήσῃ εὐμενῆ τινα
μεταβολὴν πρὸς ἄμμεσον ἐκπεραίωσιν τοῦ προκειμένου θέματος
ὅτι οἱ ὄντως πολιτικοὶ καὶ συνετοὶ ἄνδρες, οἵτινες, ἐνδιαφερό-
μενοι ἀληθῶς περὶ τῆς πατρίδος των, ἀναδέχονται μετὰ θάρ-
ρους καὶ πεποιθήσεως τὴν υπεράσπισιν τῶν πολυτιμοτέρων
δικαιωμάτων τῆς, ὀφείλουν νὰ σκέπτωνται ὠρίμως καὶ νὰ σταθ-

μίζωσιν ἐμβριθῶς τὰ πάντα, μήπως διὰ τῶν μέτρων των, ἀν-
τι νὰ κατασταθῶσιν ὠφέλιμοι, γείνωσι βλαπτικοὶ εἰς τὴν
κοινωνίαν ὅτι, εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων, καὶ οὕ-
τω πως αὐτῶν ὀδυνόντων, τὸ προτεινόμενον βῆμα ὅχι μόνον
ἀποβαίνει ἀλυσιτελές, ἀλλὰ τείνει νὰ διακινδυνεύσῃ καὶ νὰ
ἀποσφαγιάσῃ τὸ ἐθνικὸν ζήτημα. Ἄν ὅμως ἡ φωνὴ τῆς μέ-
χρι τοῦδε πανταχόθεν κατασπαρχθείσης καὶ πάντοτε θαρ-
ραλέας καρδίας μου ἦναι σήμερον ἀνίσχυρος, εὐελπιστῶ ὅτι
εἰς τὸ μέλλον, πρὸς τὸ ὁποῖον κυρίως ἀφορῶ, θέλει ἀποβῇ
ἰσχυροτέρα, ἐπωφελεστέρα καὶ πρακτικωτέρα.

« Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων, καὶ ἐτέρων τοῦς ὁποίους ἀ-
ποσιωποῦ, καὶ ἕνεκα ὧσων μέχρι τοῦδε ἀναφορικῶς ἐξέφρασα
ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου τούτου, ἀρνοῦμαι τὴν συγκατάθεσίν
μου εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πρότασιν τοῦ ἐντίμου κ. Κοκ-
κίνη, καὶ εἰς τὰς προσαχθείσας μετ' αὐτὴν παραστάσεις ἢ ἀ-
ναφοράς ».

Τί βλέπει εἰς τὰς δύο ταύτας δηλώσεις ὁ διατριβογράφος
τοῦ Παρνασσοῦ ἀντικείμενον εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πορείαν
τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, οἷας ἐξεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις;
Ἄγνοεῖ τὴν πορείαν καὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας; Ἀλλὰ τότε αἱ
κρίσεις του εἶναι τι πλέον ἢ θρασυτής.

Ἄλλ' ὅχι, δὲν τὰς ἀγνοεῖ, καὶ ἂν τὰς ἠγνόει, ἡδύνατο νὰ
πληροφορηθῇ περὶ αὐτῶν. Ἀπεφάσισεν νὰ συκοφαντήσῃ. Ἴδου
τὸ πᾶν. Διὰ τοῦτο, τὴν μὲν δῆλωσιν τοῦ Μομφερράτου ἀ-
πεσιώπησε, τὴν δὲ τοῦ Ζερβοῦ ἀκρωτηριάσας διέστρεψεν.
Οὕτω π. χ. τὸ ἀτυχῶς μετέβαλεν εἰς εὐτυχῶς, τὴν δὲ ἀνα-
σκοπὴν εἰς ἀνακοπὴν, θέσας μάλιστα καὶ κατόπιν αὐτῆς ἐ-
ρωτηματικὸν ἐν παρενθέσει, ὅπως καταδείξῃ δῆθεν τὸ γε-
λοῖον τῆς φράσεως.

Ἀνασκοπὴ καλεῖται ἐν Ἑπτανήσῳ τὸ ἰταλιστὶ καλούμε-
νον *riguardo*. — Ὁ δὲ Ζερβὸς, λέγων ὅτι ὤφειλετο πρὸς αὐ-
τὸν ἀνασκοπῇ, πρὶν ἢ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Βουλὴν ἢ πρότασις
ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ του, ἔλεγεν ὅτι εἶπεν ὁ Λομβάρδος ἐν τῇ
ΙΑ' Βουλῇ, στιγματίζων τὴν ὑπὸ τοῦ Δανδύλου εἰσαχθεῖσαν
πρότασιν. Ἐκ τούτου δὲ καταδεικνύεται ἅπανα ἡ ἀγυρτεία,
ἡ δολιότης καὶ ἡ κακὴ πίστις τοῦ Ζακυνθίου δημοκόπου. Ἐν
τῇ ΙΑ' Βουλῇ, ἔτε ὁ Μομφερράτος καὶ ὁ Ζερβὸς δὲν ἦσαν βου-
λευταὶ καὶ οὐκ ἐπὶ τῇ Βουλῇ ὤφειλε ν' ἀναβάλῃ τὰς ἐργα-
σίας τῆς καὶ πᾶσαν περὶ ἐνώσεως ἐνέργειάν τῆς, περιμένου-
σα τὴν πιθανὴν ἐκλογὴν τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, εἰς οὓς, ἐ-
κῆρυττε τότε, ὅτι ἐκ σεβασμοῦ ὤφειλον νὰ ἀφῇωσι τὴν πρω-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΕΛΦΩΝ

τοβουλίαν ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος. Ἐν δὲ τῇ IB', ὅτε ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἦσαν παρόντες, ἀλλὰ καὶ κατεῖχον τὰς πρώτας ἐν τῇ Βουλῇ θέσεις, εἰσάγει ἐν ἀγνοίᾳ τῶν, διὰ τοῦ κ. Κοκκίνη, πρότασιν, καὶ διὰ τρόπου μάλιστα καθ' οὗ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι εἶχον ἐπανειλημμένως ἐκφρασθῇ, — πρότασιν, ἥς τὴν τύχην ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν προτέρων, διότι δὲν ἦτο ἄλλο ἢ ἐπανάληψις τῶν κατὰ τὴν IA' Βουλὴν πεπραγμένων, ἥτις ἀναγκαίως τὰ αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀποτελέσματα.

Καὶ τῷ ὄντι ἡ πρότασις τοῦ κ. Κοκκίνη, ἐπιψηφισθεῖσα ὑπὸ τῆς λομβαρδο-καταχθονίου πλειονοψηφίας, ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ ἄρμοστοῦ, εἰπόντος ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἐλύθη πλέον διὰ τῆς ἀπαντήσεως τῆς ἀνάσσης εἰς τὴν διὰ τοῦ κ. Γλάδστονως ἀπευθυνθεῖσαν αὐτῇ διακήρυξιν τῆς IA' Βουλῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀπέδειξε πόσον συνετοὶ ἦσαν οἱ λόγοι τῶν τῶν κκ. Ζερβού καὶ Μομφερράτου, καὶ πόσον ἐπιπόλειος καὶ ἀντιπατριωτικὴ ἡ διαγωγή τῆς πλειονοψηφίας, οὐδὲν ἕτερον ἐπιδιωκούσης ἢ τὴν ἐπίδειξιν, τὸν θόρυβον καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν ἰδεῶν, καὶ τοῦτο πρὸς ὑποστήριξιν ὀλεθρίου συστήματος καὶ ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν τῶν σχεδίων τῆς Προστασίας.

Ναί, ἡ Προστασία ἤλπιζεν ὅτι ὁ ἐπτανησιακὸς λαὸς, βλέπων καθ' ἑκάστην ἀπορριπτομένης τὰς περὶ ἐνώσεως ἰκεσίας του, καὶ πᾶσαν πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς πατρίδος του προσπάθειαν ματαιουμένην, ἤθελεν ἐπὶ τέλους ἀποκάμει καὶ συγκατατεθῇ νὰ συνθηκολογήσῃ μετ' αὐτῆς.

Τὴν ἐλπίδα ταύτην τῆς Προστασίας ἐκφράζει τοῦλάχιστον αὐτὸς ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας κ. Λύττων, ἐν τῇ πρὸς τὸν κ. Γλάδστονα ἐπιστολῇ του τῆς 24 Φεβρουαρίου 1859.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρμοστοῦ ἀπόρριψιν τῆς παραστάσεως, ἡ λομβαρδο-καταχθόνιος πλειονοψηφία ἠθέλησε πάλιν νὰ δημοσκοπήσῃ, ἀλλ' ἀπεδείχθη αὖθις γελοία καὶ ἐστερημένη πολιτικῶν πεποιθήσεων, ὡς πάντοτε. Ὁ Λομβάρδος ἐπρότεινε νὰ συζητῇ βουλευτικὴ ἐπιτροπὴ, ἥτις νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν καὶ νὰ κατηγορήσῃ τοῦ ἄρμοστοῦ, κτλ. Ὁ Θ. Καροῦσος ἐπρότεινε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐντόνως ἡ Βουλὴ καὶ νὰ παραιτηθῇ ὁ νόστος. Ὁ Λομβάρδος καὶ ὁ Παδοῦας συναίνουσαν εἰς τὴν παραιτήσιν. Ἡ πλειονότης διαιρεῖται. Ἄλλοι ὑποστηρίζουσι τὴν παραιτήσιν τῆς πλειονότητος, καὶ ἄλλοι τὴν σύστασιν παραιτήσιν τῆς Βουλῆς. Ἡ πλειονοψηφία ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς παραιτήσεως. Ἀποσύρεται ὅπως συσχεφθῇ, — ἀφοῦ ἤδη ἀπεφάνθη, — ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπανερχεται εἰς τὴν αἴθουσαν

τῶν συνεδριάσεων, καὶ, ἀντὶ τούτου ἀναγγεῖλη εἰς τὸ κοινὸν τὴν παραιτήσιν τῆς, λησμονήσασα αὐτήν, ἀρχίζει συζήτησιν ἐπὶ προστασῶς τοῦ κ. Λομβάρδου περὶ ἀποστολῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Παδοῦας προτείνει νὰ κατηγορηθῇ ὁ ἄρμοστος, διὰ παραστάσεως εἰς τὴν ἀνασσαν ὁ Παδοῦας δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήτῃ τὸν πρὸς τὰς παραστάσεις ἔρωτά του. Ὁ Λομβάρδος δυσχεραίνεται. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ πρότασις τοῦ κ. Παδοῦα ἐπιψηφίζεται.

Ἡ μειονότης, ἐννοεῖται ὀκλοθεν, κατεψήφισε πᾶσας τὰς γελοίας ταύτας προτάσεις, ὧν ἐκ τῶν προτέρων ἐγίνωσκε τὸ ἄσκοπον καὶ μηδαμινόν. Πρὸ τῆς ψηφοφορίας ὅμως, ὁ κ. Μομφερράτος κατέθηκε τὴν ἐπομένην δήλωσιν :

« Ἐπειδὴ δὲν δύναμαι, οὔτε ἀμέσως, οὔτε ἐμμέσως, νὰ ὑποστηρίξω τὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἀντέκρουσα ὅτε προσήχθη τὸ περὶ οὗ τοῦ λόγος ἀντικείμενον, δι' ὅσα κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν ὑπεστήριξα, διαδηλώ ὅτι θέλω καταψηφίσαι τὰς προκειμένας προτάσεις, καθ' ὅσον θεωρῶ αὐτὰς ἀντικειμένας εἰς τὰ πρ' ἐμοῦ ὑποστηριχθέντα. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου, οὐδέποτε ἀναγνωρίζω εἰς τὸν ἄρμοστον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀποποιήται τὴν διαβίβασιν ὁποιοῦνδήποτε ἀποτάσεων καὶ ἐγγράφων, ἀπευθυνομένων πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, διαμαρτύρομαι κατὰ πάσης ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀποποιήσεως. »

Μετὰ τὴν ψηφοφορίαν, διακόπτεται ἐπὶ μικρὸν ἡ συνεδρίασις, πρὸς σύνταξιν τῶν πρακτικῶν καὶ τοῦ σχεδίου τῆς πρὸς τὴν ἀνασσαν παραστάσεως. Ἐπαναληφθεῖσης τῆς συνεδριάσεως, τὸ καθυποβλήθην σχέδιον γίνεται διὰ πλειονοψηφίας παραδεκτόν. . . Ἄλλ' αἴφνης ὁ Λομβάρδος ἐνθυμεῖται τὴν περὶ παραιτήσεως πρότασιν, καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ὤφειλον νὰ παραιτηθῶσιν ὅσοι εἶχον ἀποφανθῇ ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀλλὰ, παράδοξος μεταβολή! ὁ Παδοῦας, ὁ ὑποστηρίξας πρὸ τινῶν ἐτι στιγμῶν, παντὶ σθένει, τὴν πρότασιν τῆς παραιτήσεως, ἐγείρεται καὶ καταπολεμεῖ νῦν αὐτὴν δι' ὅλου τοῦ χειμάρρου τῆς εὐγλωττίας του. Τὸν Παδοῦαν ὑποστηρίζουσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκ τῆς πλειονοψηφίας, καὶ τὸ περιεργότερον, διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων ἅτινα πρότερον εἶχεν ἀντιτάξει ἡ μειονότης. Μετὰ πολλὰς λογομαχίας, ἀσκόπους καὶ παραλόγους, ἡ συζήτησις ἐπαραυῶθη, ἀνευ ἀποτελέσματος. Τὰ πρακτικὰ ἀνεληφθῶσαν καὶ ἐπεκυρώθησαν, καὶ ὁ πρόεδρος ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδριάσεως, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν λῆξιν τῆς πρώτης συνόδου τῆς IB' Βουλῆς.

Τοῦτο ἐγένετο ἄλλοτε διὰ διωγγέματος τοῦ ἄρμοστοῦ.

Ἄλλ' ὁ κ. Ζερβὸς ἐπραξεν αὐτοδικαίως ὅ,τι ὤφειλε νὰ πράξῃ, ἀποδείξας ἅπαξ ἔτι πῶς ὤφειλον νὰ φέρωνται ἀπέναντι τῆς Προστασίας· καὶ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτῆς οἱ ἄνδρες οὔτινες ἀληθῶς ἐκράτουν ἀναπεπταμένην τὴν σημαίαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ.

Τοιαύτη ὑπῆρξε καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ συνεδρίασις ἐκείνη, καὶ τοιαύτη ἡ ἐν αὐτῇ διαγωγή τῶν κκ. Ζερβοῦ καὶ Μομφερράτου, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρρασσοῦ ἐξάγει ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἐπρόδωκαν τὰς ἀρχὰς αὐτῶν καὶ τοὺς ἐντολεῖς των.

Τὰς λοιπὰς κατηγορίας τοῦ διατριβογράφου θέλω ἐξετάσει ἐφεξῆς.

Ζ'.

Ἐξετάσας τὰς δύο πρώτας κατὰ τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβοῦ κατηγορίας, καὶ ἀποδείξας τὸ ἀνυπόστατον αὐτῶν καὶ ἐπίβουλον, ἔρχομαι ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λοιπῶν. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ ὅμως ἐξ αὐτῶν νὰ ἐκλέξω τὰς σπουδαιότερας, ὥσας δηλαδὴ ἀνάγονται εἰς πράγματα ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὰς μεταξὺ προστατῶν καὶ προστατευομένων σχέσεις· διότι, τῇ ἀληθείᾳ, πιστεύω ὅτι ἤθελον ἀδικήσει τοὺς ἀναγνώστας, ἂν ἐξήτουν νὰ ἀποδείξω αὐτοῖς ὅτι ἡ καταψήφισις προτάσεως περὶ δημιουργίας θέσεως πρωθυπαλλήλου, ἐν Βουλῇ ἐχοῦσα 18 περίπου ὑπαλλήλους, δὲν ἦτο, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρρασσοῦ, ἐγκλημα ἐσχάτης κατὰ τῆς πατρίδος προδοσίας καὶ ἀπόδειξις ἀρνησιαρχίας, ἀλλ' ἀντίκρουσις προτάσεως σκοπούσης τὴν δημιουργίαν περιττῆς θέσεως, πρὸς ἐξοικονόμησιν ἐνὸς τῶν φιλτάτων τοῦ κ. Λομβάρδου. Ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρρασσοῦ δύναται νὰ φρονῇ ὅτι ὁ διορισμὸς τοῦ πρωθυπαλλήλου διευκόλυνε τὴν πραγμάτων τῶν ἐθνικῶν πόθων· τοῦτο εἶναι δικαίωμα του· δὲν δύναται ὅμως καὶ αὐτὸς ν' ἀμφισβητήσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ δικαίωμα νὰ φρονῶσιν ὅτι ὁ διορισμὸς ἐκεῖνος συνέτεινε μόνον εἰς τὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ καὶ ἄλλως λίαν βεβαρυμένου ταμείου, δι' οὗλ' εὐκαταφρονήτου μισθοδοσίας.

Ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρρασσοῦ κατηγορεῖ τοῦ προέδρου ὅτι, κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς εἰς τὸν λόγον τοῦ ἀρμοστοῦ ἀπαντήσεως, κατεπολέμησε τὰς προτάσεις τῶν κκ. Παδοῦ καὶ Βαλαωρίτου, καὶ τὴν συνολικὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Λομβάρδου. Naί, τὰς κατεπολέμησε καὶ τὰς καταψήφισε, διότι

ὤφειλε νὰ τὸ ποιῇ, ἂν ἤθελε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὰς τοσάκας· ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθείσας ἀρχάς.

Καὶ τῷ ὅντι, ποῖαι ἦσαν αἱ προτάσεις καὶ τροπολογίαι αὗται;

Ὁ κ. Παδοῦς ἐπρότεινε νὰ γείνῃ μνηεὶα ἐν τῇ ἀπαντήσῃ, ὅτι, « ὡς πρὸς τὸ ἐθνικὸν ζήτημα, ἡ Βουλὴ θέλει ἐπιληφθῇ ἐν ἀρμοδίῳ χρόνῳ τῶν νομίμων μέσων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς. » Ὁ κ. Παδοῦς ἦτο δικηγόρος, καί, εἰσερχόμενος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, δὲν ἐλησμόνει τὰς δικηγορικὰς ἐξέσεις του. Τὴν εἰς τὸν ἀρμοστὴν ἀπάντησιν ἐξελάμβανεν ὡς δικηγορικὸν ἔγγραφον, ἐνῶ ὤφειλε νὰ διατρανώσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου χορηγούμενα αὐτῷ δικαιώματα ἀπέναντι τοῦ ἀντιδίκου του, καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι θέλει ποιήσει χρῆσιν πάντων τῶν νομίμων μέσων πρὸς διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ πελάτου του. Λέγων ὁ κ. Παδοῦς πρὸς τὸν ἀρμοστὴν ὅτι θέλει κάμει χρῆσιν τῶν νομίμων μέσων, ὅπως καταλύσῃ τὴν Προστασίαν, ἐλησμόνει ὅτι ὁ νόμος οὐδὲν μέσον ἐχορήγει αὐτῷ πρὸς τοῦτο. Ἡ τοιαύτη πρότασις ἦτο λοιπὸν αὐτόχρημα γελοία. Ἐκτὸς τούτου, τὸ μόνον νομίμον μέσον ὑπερ εἶχεν ἡ Βουλὴ, ὅπως διακινῶσῃ εἰς τὴν προστατίδα δύναμιν τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, ἦτο, ὡς πιστεύω δὲν ἐλησμόνησαν οἱ ἀναγνώσται τῶν ἄρθρων τούτων, αἱ ἱκετήριαι ἀναφοραὶ καὶ αἱ πρὸς τὴν ἀνασσαν παραστάσεις, — καὶ τοῦ νομίμου τούτου μέσου εἶχε ποιήσει ἤδη χρῆσιν ἡ Βουλὴ, τὰ δὲ ἀποτελέσματα εἶναι πασίγνωστα. — Οἱ κκ. Ζερβὸς καὶ Μομφερράτος, καὶ ἡ μετ' αὐτῶν εὐάριθμος μειονοψηφία, εἶχον λοιπὸν δίκαιον νὰ καταπολεμήσωσι καὶ καταψηφίσωσι τὴν πρότασιν ταύτην, διὰ τοὺς λόγους οὓς ἐν τοῖς προηγούμενοις ἔρθοις ἐξέθηκα.

Ὁ κ. Παδοῦς κατέθηκε καὶ δευτέραν πρότασιν, δι' ἧς ἐλεγεν ὅτι « ἡ ἀρχὴ τῆς ὑλικῆς βελτιώσεως δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμος ἀπέναντι τῆς πορείας τῆς Προστασίας ». Ἀφ' ἑνὸς κατὰ μέρος τὸ ἀλλόκοτον τῆς συντάξεως, καὶ ἐξετάζω αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς προτάσεως ταύτης. Ἡ πρότασις αὕτη, γενομένη δεκτὴ, κατεδίκαζεν οὐ μόνον τὰς παρελθούσας Βουλὰς, ἐν αἷς πολλαὶ ἐγένοντο προτάσεις περὶ βελτιώσεως τῶν κατὰς κειμένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν λομβαρδικήν αὐτὴν τὴν ἐκτεταμένην Βουλὴν, ἥτις, — κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ διατριβογράφου τοῦ Παρρασσοῦ, — ἐπρότεινεν οἰκονομίας, βελτιοῦσας τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Τὴν περὶ βελτιώσεων γνώμην τοῦ ριζοσπαστισμοῦ,

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ 1Β' ΒΟΥΛΗΣ, ἥτις, — κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ διατριβογράφου τοῦ Παρρασσοῦ, — ἐπρότεινεν οἰκονομίας, βελτιοῦσας τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Τὴν περὶ βελτιώσεων γνώμην τοῦ ριζοσπαστισμοῦ,

ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς ἐμφανισθεῖς τοῦ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ δρίζαν-
τος, ἀνέπτυξα ἀρκούντως ἐν ταῖς προηγουμένοις, ὥστε νομίζω
περιττὸν νὰ ἐπιμεινῶ ἐνταῦθα. Οἱ ἀληθεῖς ριζοσπάσται, ἐπι-
διώκοντες τὰς βελτιώσεις, ἐφρόνουν ὅτι, εἰ μὲν ἐπετύγχανον
αὗται, ἀνεκφυζέτο ἡ ἀθλία τοῦ λαοῦ κατάστασις καὶ πε-
ριωρίζοντο αἱ καταχρήσεις καὶ τὸ αὐθαίρετον τῶν δεσποζόν-
των, χωρὶς νὰ μεταβάλλωνται, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον,
αἱ μεταξὺ προστασίας καὶ προστατευομένων σχέσεις· εἰ δὲ
ἀπετύγχανον, κατεδεικνύετο ἔτι καταφανεστέρα ἡ κακὴ πί-
στις τῆς Προστασίας καὶ ἡ ἀνευλικρίνεια αὐτῆς εἰς τὰς περὶ
μεταρρυθμίσεων προτάσεις, ὁ δὲ λαὸς ἐδρακτούτο ἔτι μᾶλλον
ἐν τῇ κατ' αὐτῆς ἀποστροφῇ τοῦ. Μίαν ἔτι παρατήρησιν. Ὁ
Λομβάρδος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατεκραυγάζον καὶ διερρήγγονον
τὰ ἱμάτια αὐτῶν κατὰ τῶν βελτιώσεων, χαρακτηρίζοντες
αὐτὰς ὡς προδοσίαν ἐν τοῦτοις, ἐπὶ τοῖς βουλευτικὰς πε-
ριόδοις, ἔμενον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, προτείνοντες καὶ συζη-
τοῦντες βελτιώσεις. Ὅπως οἱ κύριοι ἦναι συνεπεῖς, ὤφειλον,
ἅμα εἰσερχόμενοι ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου, νὰ προτείνωσι τὴν
ἐρώτησιν, νὰ ψηφίζωσι τὰ νόμιμα μέτρα, καὶ νὰ ἀποχωρῶσι.
Τοῦτο ὅμως οὐδέποτε ἔπραξαν. Διατί; Διότι τοῦτο δὲν συν-
εβιβάζετο πρὸς τὰς ταμειακὰς ἀρχὰς καὶ τὰς περὶ μισθοῦ
ἰδέας των, — περὶ μισθοῦ, πρὸς τὸν ὅποιον, ὡς θὰ ἴδωμεν
βραδύτερον, ἐρωτηνῶς εἶχον.

Ἐκ τούτων ἐννοοῦσιν οἱ ἀναγνῶσται διατί οἱ κκ. Ζερβὺς
καὶ Μομφερράτος κατεψήφισαν τὴν ὅλως ἄτοπον καὶ γελοίαν
πρότασιν τοῦ κ. Παδοῦ.

Ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρνασσῶ κατηγερεῖ προσέτι τῶν
δύο τούτων ἀνδρῶν ὅτι κατεψήφισαν πρότασιν τινὰ τοῦ κ.
Βαλαωρίτου, δι' ἧς οὗτος ἐξήτει ὅπως ἡ ἀφορώσα τὸ ἐθνικὸν
ζήτημα παράγραφος μετατεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπαντή-
σεως, ἐνῶ ἐκεῖνοι ὑπεστήριζον ὅτι πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὴν
ἀρχὴν, προσθέτων ὅτι ὁ κ. Βαλαωρίτης εἶχε πρὸς τοῦτο
τοῦς λόγους του. Ὁ κ. Βαλαωρίτης, δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι εἶχε
πάντοτε τοῦς λόγους του, τόσον ὅταν ἐπρότεινον ὅπως ἡ περὶ
τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος παράγραφος τεθῇ τελευταία ἐν τῇ ἀ-
παντήσει, καθὼς καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι οὐκ ἐπιδέχεται ἡ ἐλπίς καὶ
ἡ παρηγορία εἰς τὸ μέλλον. Ὁ διατριβογράφος ὅμως τοῦ
Παρνασσῶ, ὃν ἦτο καλῆς πίστεως, ἔπρεπε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι
καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ προδοσίᾳ κατηγορούμενοι εἶχαν ἐπὶ τῆς
τοῦς λόγους των, θέλοντες τὴν περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος
παράγραφον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀπαντήσεως, ἔπρεπε δὲ νὰ ἀνα-

φέρῃ ἀμφοτέρων τοῦς λόγους, νὰ ἐξετάσῃ αὐτοὺς, καὶ εἴτα
εὐσυνειδήτως νὰ ἀποφανθῇ τίς τῶν δύο εἶχε δίκαιον. Περίε-
ρον ὅμως! Δὲν ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν εὐσυνειδήτην
τοῦτον διατριβογράφον τὸ γεγονός, ὅτι οἱ κηρύσσοντες ὡς
προδοσίαν κατὰ τῆς πατρίδος τὰς βελτιώσεις, ἐζήτουν ὅπως
ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀρμολογὴν ἀπαντήσει προτιμηθῶσιν αὗται
τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος, ὅπερ ὡς τι ἐπουσιῶδες ἐρίπτετο εἰς
τὸ τέλος; Πότε ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρνασσῶ εἶδεν εἰς
βουλευτικὰς ἀπαντήσεις προτιμώμενα τὰ ἐπουσιῶδη ζητή-
ματα καὶ τιθέμενα ἐν τῇ πρώτῃ θέσει, τὰ δὲ οὐσιώδη καὶ
ζωτικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ τέλος; Ἀλλὰ τὸ νὰ ζητῇ τις
καλὴν πίστιν καὶ εὐθυκρισίαν παρὰ τοῦ διατριβογράφου τοῦ
Παρνασσῶ εἶναι ματαιοπονία. Οἱ ἀναγνῶσται θὰ θαυμάσωσι
βεβαίως, βλέποντες κατηγορούμενους ἐπὶ ἀρνησιουργίᾳ καὶ
προδοσίᾳ δύο ἄνδρας, τόσα παθόντας ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ζη-
τήματος, διότι ἐπρότεινον ὅπως καθέξῃ τὴν πρώτην θέσιν,
ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀρμολογὴν βουλευτικῇ ἀπαντήσει, τὸ ζήτημα
τοῦτο, — « τὸ πρότερον καὶ κύριον μέλημα τοῦ νόου καὶ
τῆς καρδίας τῶν Ἑπτανησίων », ὡς ἔλεγε τότε ἡ τοῦς δύο
νῦν συκοφαντούμενους ἄνδρας ὑποστηρίζουσα Ἀλήθεια, — θὰ
θαυμάσωσι, λέγω, καὶ θὰ οἰκτείρωσι τὸ ἔθνος, δαπανῶν τὴν
ἰδρωτὰ του, ὅπως σπουδάζῃ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ τοιούτους ὄψεις
(ὕφος θεολογικόν!), οἷος δαίκεται ὁ ὑπογράφας τὴν ἐν τῷ
Παρνασσῶ δημοσιευθεῖσαν διατριβήν.

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν προτάσεων τῶν κκ. Παδοῦ καὶ Βα-
λαωρίτου.

Ἐρχομαι ἤδη εἰς τὴν συνοδικὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Λομ-
βάρδου.

Ἀποσύραντος τοῦ κ. Παδοῦ τὰς προτάσεις του, ὃν τὸ
γελοῖον, φαίνεται, συνησθάνθη ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος,
ἡ Βουλὴ ἤρξατο συζητοῦσα κατὰ παραγράφους τὸ ὑπὸ τῆς
ἐπιτροπῆς καθυποβληθὲν σχέδιον. Ὁ κ. Μομφερράτος ἐπαρου-
σίασεν ἐν ὀνόματι τῆς μειονότητος παραγραφικὰς τινὰς τρο-
πολογίας, αἵτινες ὅμως ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τῆς Λομβαρδο-
καταχρονίου πλειονότητος. Κατὰ παράδοξον ὅμως σύμπτω-
σιν, ἀπερρίφθη καὶ τις τροπολογία τῶν κκ. Λομβάρδου καὶ
Μομφερράτου. Τὸς κ. Λομβάρδος ἐγείρεται καὶ προτείνει νέον
σχῆμα ἀνατάξεως τοῦ συνοδικῆς τροπολογίας. Ἡ μειονό-
της ἀντετίθει κατὰ τοῦ καινοφανοῦς τούτου τρόπου, ὡς ἐναν-
τίου τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῶν βουλευτικῶν ἐθίμων. Καὶ τῷ
ὄντι τί ἐγένετο διὰ τῆς νέας ταύτης προτάσεως; Ἐζητεῖτο

νά ἀκρωθῶσιν ἀποφάσεις τῆς Βουλῆς, πρὸ μικροῦ ψηφισθεῖσαι. Ἀλλ' ἡ πλειονότης, μὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν δικαίαν, τὴν λογικὴν ταύτην ἔνστασιν τῆς μειονότητος, ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ συνολικὴ τροπολογία συζητηθῇ εἰς προσεχῆ συνεδρίασιν.

Ἡ συνολικὴ τροπολογία αὕτη εἶχε δύο ἐλαττώματα. Πρῶτον' ἔπασαν τὴν ἀθλιότητα καὶ τὰ δεινὰ τοῦ ἐπτανησιακοῦ λαοῦ ἀπέδιδε μόνον εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Μαιτλάνδου χαλκευθὲν σύνταγμα. Καὶ δεύτερον' ἐπανελάμβανε τὰ ὑπὸ τῆς 1Α' Βουλῆς περὶ ἐθνικοῦ ζητήματος διατυπωθέντα. Παραθέτω ἐνταῦθα τὴν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφορῶσαν παράγραφον, ἣτις, πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ κ. Βαλαωρίτου καὶ τοῦ διατριβογράφου τοῦ Παρνασσῶ, — τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ θεολόγου ... — ὁποῖα ἀλλόκοτος συνάντησις! — ἐτέθη εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπαντήσεως.

« Ἡ δόμῳμος κατὰ τὴν 15ῃν Ἰανουαρίου 1859 διακήρυξις τῆς Ἰονίου Βουλῆς ἐπισήμως εἰς τὴν Α. Μ. τὴν χαριτόβρυτον ἀνασσαρ τῆς Ἀγγλίας διεβιβάσθη, ὅπως εἰς τὰς λοιπὰς δυνάμεις διακοινηθῇ. Ἡ ἀντιπροσωπεία ὅθεν τοῦ Ἰονίου λαοῦ θέλει θέσει εἰς ἐνέργειαν ὅλα τὰ νόμιμα μέσα, ὅπως πραγματοποιηθῇ ἡ τοῦ λαοῦ ἀμετάθετος βούλησις ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως ».

Ἡ ἀπάντησις αὕτη, ψηφισθεῖσα ὑπὸ τῆς πλειονότητος, προσέκλεσεν ἐκ μέρους τοῦ ἀρμοστοῦ ὅταν ἀναγκαιῶς ἔπρεπε νὰ προκαλέσῃ ἀνταπάντησιν. Ἀπαντῶν οὗτος εἰς τὸ μέρος τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ 1817, εἶπεν: « ὅτι ἐλλείμματα ὑπάρχουσιν εἰς τοὺς νόμους καὶ τοὺς θεσμοὺς, τὸ παραδέχεται ἐλευθέρως... Ἀλλὰ τὰ ἄτοπα ταῦτα ὑπ' αὐθεντὸς ἀμερολήπτου δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν βρετανικὴν προστασίαν. Εἶναι μᾶλλον συνέπειαι ἀτελοῦς καὶ ἀλυσίτελοῦς συντάγματα, ὅπερ ἡ προστατίς δύναμις ἐπροσέθηκε νὰ θεραπεύσῃ, ἀλλὰ κατὰ τὴν προσπάθειαν ταύτην ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις τοῦ 1Α' Κοινοβουλίου ἀπειποιήθη νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειάν της ».

Ἀπαντῶν δὲ εἰς τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν ζήτημα καὶ τὰ πρὸς πραγμάτων αὐτοῦ πρόβλημα μέσα, εἶπε:

« Δὲν δύναμαι νὰ ἀποσιωπήσω τὴν ἐν τῷ παρόντι προσηνῆ μνηὶν περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐνώσεως τοῦ Κράτους τούτου μὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ὅπερ συνιστᾷ τὸ ἐνεστὸς βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις διαδήλωσεν ὅτι θέλει μεταχειρισθῇ πᾶν νόμιμον μέ-

σον πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀμεταβλήτου ταύτης ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ. Ἡ μόνη νόμιμος καὶ συνταγματικὴ πορεία, ἣτις δύναται νὰ γείνη δεκτὴ, ἐὰν ἐπ' ἀληθείας τοιαύτη ρῆσις δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τοιαύτην πρόβασιν, ἥθελεν εἶσθαι ἡ πρὸς τὴν προστατίδα ἀνασσαρ ἀναφορά. Τοιαύτη ἀναφορά ἀπνυθύνθη ὑπὸ τῆς Νομοθετικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1Α' Κοινοβουλίου πρὸς τὴν Α. Μ. τὴν βασιλίσσαν, ὅποτε ἐπίσημος καὶ ὀριστικὴ ἀπάντησις ἀποφατικὴ ἐδόθη παρὰ τῆς Α. Μ. Παρκαπέμω ὑμᾶς εἰς τὴν ἐν τῇ ἀπαντήσει περιεχομένην διαδήλωσιν. Ἀναδεχομένη τὴν προστασίαν τοῦ Ἰονίου Κράτους, ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε καθήκοντα καὶ δικαιώματα, κτλ. »

Οὕτω λοιπὸν, ἡ πλειονότης τῆς 1Β' Βουλῆς, διὰ τῆς ἀπαντήσεως αὐτῆς, ὑπεδείκνυνε εἰς τὸν ἀρμοστὴν ὁποῖαν αὐτὸς ὤφειλε νὰ δώσῃ ἀνταπάντησιν, καὶ παρεῖχεν αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν νὰ δικαιολογηθῇ. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀβελτέρου διαγωγῆς τῆς πλειονότητος. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα κατέδειξεν ὁ κ. Ζερβὸς ἐν ἀξιοθαυμάστῳ λόγῳ, ὅστις, πλήρης λογικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ πολιτικῆς συνέσεως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀριστοῦργημα τῆς ἐπτανησίου βουλευτικῆς ρητορείας.

Ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρνασσῶ, κατηγορῶν τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβοῦ, ὡς καταψηφισάντων τὴν συνολικὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Λουβᾶδου, παρέλειψε σκοπίμως νὰ ἀναφέρῃ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Μομφερράτου, ἐν ὀνόματι τῆς μειονότητος, προταθεῖσαν τροπολογίαν.

Παραθέτω ταύτην ἐνταῦθα, ὅπως οἱ ἀναγνώσται ἐκ τῆς ἀντιπαράβολῆς δυνηθῶσι νὰ κρίνωσιν:

« Ἡ Βουλὴ ἤθελε λείψει βεβαίως τοῦ ἱερωτέρου τῶν καθηκόντων της, ἐὰν ἐλευθέρως δὲν ἐξεφράζετο ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ὑπεράνω παντὸς ἄλλου ἰσταμένου ἐκείνου ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον τὴν μετὰ τῶσάυτης ζήσεως προσδοκώμενην καὶ ὀριστικὴν τήγην τῆς πολυπαθοῦς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας ἀφορᾷ. Ἀντιπροσωπεύουσα ἐπαξίως λαὸν ἑλληνικόν, παντὸς ἄλλου ἀγαθοῦ προτιμῶντα τὸν ἐθνισμόν, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἡ Βουλὴ δικαιούται, καὶ ἱερώτατον ἔχει καθήκον, νὰ ἐκφράσῃ μετὰ παρησίας πρὸς τὴν Υ. Ε., καθὼ ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, τὴν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ἀνταρτικῇ καὶ ἀδιαφιλοεικίῳ δικαίῳ δρόμῳ καὶ ἀμετάθετον θέλησιν τοῦ λαοῦ τούτου, σθερρῶς καὶ ἐπανειλημένως διακηρυχθεῖσαν, καὶ ἐκάστοτε διακηρυττομένην, πρὸς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἀποκατάστασιν, κτλ. »

Αὕτη εἶναι ἡ τροπολογία, ἣν ὁ κατὰ τὴν δικτριογράφον ἀρρησιάρχος καὶ μεταρρυθμιστὴς Μομφερράτος ἐπρότεινεν ἐπὶ τῆς εἰς τὸ ἐθνικὸν ζήτημα ἀφροσύνης παρραγράφου, καὶ ἣν διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ ὑπεστήριζεν ὁ ἕτερος, κατὰ τὸν δικτριογράφον, ἀρρησιάρχος καὶ μεταρρυθμιστὴς Ζερβός.

Ἄρκει ἡ ἀπλὴ σύγκρισις τῆς παρραγράφου ταύτης πρὸς τὴν σχετικὴν ἐν τῇ συνολικῇ τροπολογίᾳ τοῦ κ. Λομβάρδου νὰ ἀποδείξῃ τίς ἐνέμενε σταθερὸς καὶ ἀκλόνητος εἰς τὰς ἀνάγκας διατυπωθεῖσας ἀρχάς, καὶ τίς ἐδολιεύθη αὐτάς καὶ παρεμόρφωσεν. Ἄρκει ἡ ἀπλὴ σύγκρισις νὰ καταδείξῃ τὴν κακὴν πίστιν τοῦ « ἐν μέσῳ Μονάχῳ » θεολόγου καὶ τῶν ὑποβολέων του.

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, φρονῶ περιστὸν νὰ ἐπιμείνω περισσότερον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, διότι μεγάλως ἤθελον ἀδικήσαι τοῦ ἀναγνώστη.

Τὰ περαιτέρω ἐφεξῆς θέλω ἐξετάσει.

Η'.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν κυριωτέρων κατὰ τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβοῦ κατηγοριῶν, ὧν ἀπέδειξα τὸ κακεντρέχες καὶ ἀνυπόστατον, ἔρχομαι ἤδη καὶ εἰς τὰς ἄλλας.

Ὁ δικτριογράφος τοῦ Παρραγοῦ κατηγορεῖ τοῦ προέδρου, ὡς μὴ ἀποχωρήσαντος ἐκ τῆς Βουλῆς ὅτε ὁ ἀρμοστής προσήλθεν ἐν αὐτῇ ὅπως ἐκφωνήσῃ τὸν ἐναρκτήριον λόγον. Ἄν ἔπραττεν οὕτω, λέγει, ἡ Προστασίς θ' ἐλάμβανεν ἐν ῥάπισμα ὅχι ἀδιάφορον. Κατὰ παράδοξον ὅμως σύμπτωσιν, ἀναφέρει τοῦ λόγου, οὗ κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην εἶπεν ὁ φίλος καὶ συναθλητὴς τοῦ Λομβάρδου κ. Παδοβᾶς: — « Καθὸ πρότεινας καὶ ὑποστηρίξας τὴν πρότασιν, ὅτι ὁ ἀρμοστής δὲν διακαιοῦται νὰ ἐκφωνῇ ἐναρκτηρίους λόγους, διαδήλω ὅτι, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἀνεγνώρισεν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι κυριαρχικὸν δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ἀπλοῦν βουλευτικὸν ἔθιμον, ἐμμένει εἰς τὴν θέσιν μου, ἵνα μὴ εἴπῃ τις ὅτι προτίθεμαι, ὡς ἡδυνάμην διὰ τῆς ἀπουσίας μου, ἐπεὶ δὲν εἴμεθα εἰμὴ 22 μόνον παρόντες, νὰ παραλύσω τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς. »

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τί ἐξάγεται; Ὅτι ἐκ τοῦ κ. Παδοβᾶ, τοῦ ποιήσαντος τὴν πρότασιν, ἐζητήσατο νὰ δοθῇ τὸ ῥάπισμα, — ὡς λέγει ὁ δικτριογράφος, — εἰς τὴν Προστασίαν. Ἄν ὁ κ. Παδοβᾶς ἀπεχώρῃ, τότε ἡ συνεδρίασις ἐμπαται-

οῦτο. Ἄλλ' ὁ κ. Παδοβᾶς, κατὰ τὴν τελευταίαν σιγὴν, συνηθάνθη τὴν εὐθύνην ἥτις ἐπεβάρυνεν αὐτόν. Ὁ δικτριογράφος, ὅπως ἦναι συνεπής, ὥφειλε κατὰ τοῦ κ. Παδοβᾶ ἰδίως νὰ καταφερθῇ, ὅστις δὲν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ιδέας του καὶ δὲν ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα ἄλλων ριζοσπαστῶν. Ἄλλ' ὅχι: ἔπρεπε νὰ συκοφαντήσῃ τὸν Ζερβόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡμνήστευσε τὸν Παδοβᾶν. Δὲν ἐνθυμήθη ὅμως, ἐν τῇ κατὰ τοῦ κ. Ζερβοῦ καταφορᾷ του, ὅτι εἰς τὸν πρόεδρον οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του. Καὶ ἂν ἅπαντες οἱ βουλευταὶ ἀπεχώρουν τοῦ βουλευτηρίου, ὁ πρόεδρος ὥφειλε νὰ μείνῃ, ὅπως εἶπη εἰς τὸν ἀρμοστήν: Μυλόρδε, δὲν δύνασθε νὰ ἐκφωνήσητε λόγον. Ἡ Βουλὴ δὲν σᾶς τὸ ἐπιτρέπει.

Οἱ ριζοσπάσται, εἶναι ἀληθές, οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν εἰς τὸν ἀρμοστήν τὸ δικαίωμα ὅπως ἐκφωνῇ λόγους: καὶ εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν ὁ ἀρμοστής ἐπὶ τέλους ὑπέκυψεν, ὁμολογήσας ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν θεωρεῖ τὸν ἐναρκτήριον λόγον ὡς δικαίωμα, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς βουλευτικὸν ἔθιμον. Τὸ ῥάπισμα λοιπὸν ἐδόθη, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἐπεφυλάσσετο νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀρμοστήν ἕτερον ῥάπισμα σπουδαιότερον, κηρύξας αὐτοδικαίως τὴν λήξιν τῆς βουλευτικῆς συνόδου, καὶ μὴ περιμείνας τὸ σὺνηθες διάγγελμα.

Ἡ θέσις τοῦ προέδρου ἐπέβαλλεν εἰς τὸν κ. Ζερβόν καθήκοντα, τὰ ὁποῖα δὲν ἡδύνατο νὰ παραγωνίρῃ, — καθήκοντα, οὐχὶ ἀπέναντι τοῦ ἀρμοστοῦ καὶ τῆς Προστασίας, ἀλλ' ἀπέναντι τῆς πατρίδος καὶ τοῦ λαοῦ, ὃν ἔπρεπε νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ ἐπαξίως ἀπέναντι τοῦ ξένου δεσπότου. — Ὅτι δὲ ὁ κ. Ζερβός καὶ συνηθάνθη καὶ ἐξεπλήρωσεν ἐπαξίως τὰ καθήκοντα ταῦτα ἀποδεικνύει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἣν ἐτήρησεν ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀρμοστήν κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἀπαντήσῃ του, — γλῶσσα ἥτις πᾶν ἄλλο δύναται νὰ θεωρηθῇ ἢ ὡς γλῶσσα ὑποκειμένου πρὸς ἀνώτερον.

« Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑπτανήσου, Μυλόρδε, — εἶπεν ὁ πρόεδρος, — συναισθανόμενοι σήμερον ὑπέρποτε τὴν ἱερότητα καὶ βερύτητα τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν καθηκόντων, θέλουν βαδίσαι μετὰ σταθερότητος, ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης. Ἀπόρροια τῶν ἐνεργειῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἀναγκῶν ἐνὸς ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὡς καὶ τῶν ἐπικρατεστέρων ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς, δὲν δύναται νὰ γένηται τὴν ἐκείνην τεθῶσιν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην περὶ ὧν, ἥτις καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου των ἐμπορεῖ νὰ προάξῃ, καὶ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος των νὰ τηρήσῃ, καὶ τὸ ἐθνικὸν μέλλον τῆς νὰ ἐπιταχύνῃ. »

Οἱ ἄρμισταὶ τῆς Ἑπτανήσου οὐδέποτε ἤκουσαν τοιαύτην γλώσσαν. Καὶ τὴν γλώσσαν ταύτην δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐκτιμήσῃ ὁ διατριβογράφος τοῦ Παργασσοῦ.

Ὁ διατριβογράφος οὗτος κατακρίνει ἐπίσης τοὺς κκ. Μομφερράτους καὶ Ζερβῶν, ὅτι κατεψήφισαν ἑτέρας τινὲς προτάσεις τοῦ κ. Βερυκίου περὶ γλώσσης.

Ὁ ἄρμιστὴς ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Βουλὴν τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως, διὰ διαγγέλματος ἀγγλιστὶ γεγραμμένου. Ὁ κ. Βερύκιος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Λομβάρδου καὶ Παδοβᾶ, ἐπρότεινεν ὅπως διορισθῇ ἐπιτροπὴ, ἥτις νὰ συντάξῃ σχέδιον ἀπαντήσεως εἰς τὸ διαγγέλμα καὶ προτείνῃ ἐν γένει πᾶν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην κατάλληλον μέτρον. Ὁ κ. Ἰωαννόπουλος ἀντέτεινεν εἰς τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς, προτείνων νὰ διαμαρτυρηθῇ ἡ Βουλὴ, διὰ πρᾶξιν τῆς, κατὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ ἄρμιστοῦ, χωρὶς νὰ προβῇ περαιτέρω. Ὁ κ. Μομφερράτος ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν ταύτην, διατυπώσας αὐτὴν ὡς ἑξῆς : « Ἡ Βουλὴ, ἐπιμένουσα εἰς τὴν δικαιοματικὴν αὐτῆς ἀπαίτησιν τοῦ νὰ ἦναι πάντα τὰ πρὸς αὐτὴν ἀποστελλόμενα διαγγέλματα, ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἑλληνιστὶ γεγραμμένα, ἀποδοκιμάζει καὶ ἀποκρούει πᾶσαν ἐναντίαν ἀξίωσιν, καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμεροταξίαν ».

Πιστεύω ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς μειονοφηφίας ψηφισθεῖσα πρότασις αὕτη τοῦ κ. Μομφερράτου ἀρκεῖ καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὅπως ἀποδείξῃ τὸ κακόβουλον τοῦ διατριβογράφου, σκοπίμως ἀποσιωπήσαντος αὐτὴν, καὶ ὑπαινισσομένου ὅτι οἱ καταψηφίσαντες τῆς προτάσεως τοῦ κ. Βερυκίου ἀνεγνώριζον δῆθεν εἰς τὸν ἄρμιστὴν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀποστέλλῃ διαγγέλματα ἀγγλιστὶ γεγραμμένα εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἐτέραν μομφὴν προσάπτει εἰς τοὺς ἄνδρας τούτους ὁ διατριβογράφος τοῦ Παργασσοῦ, ὅτι κατεψήφισαν διαμαρτυρησεῶς τινος περὶ τῶν φρουρίων, προταθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Παδοβᾶ καὶ ὑποστηριχθείσης ὑπὸ τῆς πλειονότητος.

Ἀς ἴδωμεν ὅποια τις ἦτο καὶ ἡ πρότασις αὕτη.

Ἡ πρότασις ἀπέδλεπεν εἰς τὴν καταδράσιν τινῶν φρουρίων καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν νέων. Διάφοροι γινώσκοντες περὶ τούτου ἐξεφράσθησαν ἐν τῇ Βουλῇ. Οἱ μὲν, κατὰ τὸ παραδεκτὸν γενόμενον τότε σύστημα, προέτεινον νὰ γείνη περὶ τούτου ἀνκυρόρᾳ ἢ παράστασις πρὸς τὴν βασιλίссαν. Ἄλλοι, νὰ γείνη διαμαρτυρησις πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Ὁ κ. Μομφερράτος ἐπρότεινε τροποποίησιν τῆς τελευταίας ταύτης προτάσεως, ὑπο-

στηρίζας ὅπως ἡ διαμαρτυρήσις αὕτη διαβιβασθῇ διὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ Κοινοβούλιον.

« Ὑποστηρίζω, εἶπεν ὁ Μομφερράτος, τὰ παρὰ τοῦ κ. Ἰωαννοπούλου λεγθέντα, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν διαβίβασιν τῆς διαμαρτυρήσεως » ὅτι δὲν εἶναι πορεία κατάλληλος καὶ ἰδιάζουσα εἰς ἀντιπροσωπικὸν σύστημα ἢ πρὸς τὸ στέμμα ἀπότασις ὅτι, κατὰ τὸ ἀντιπροσωπικὸν σύστημα, τὸ στέμμα δὲν ἀποτελεῖ ἐνεργοῦσαν ἀρχὴν, ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ κυβέρνησις, ἥτοι τὸ ὑπουργεῖον ἐν συνόλῳ. Προκειμένου δὲ λόγου περὶ διαμαρτυρήσεως κατέναντι τῆς Προστασίας, ὡς εἰς τὴν προκειμένην περίπτωση, καὶ ἐνῷ πρόκειται ν' ἀπευθυνθῇ αὕτη πρὸς αὐτὴν τὴν προστατίδα δύναμιν, ἢ μᾶλλον κατάλληλος καὶ ἁρμοδία πρὸς τοῦτο ἀρχὴ εἶναι βεβαίως ἐκείνη, ἥτις τὸ ἐθνικὸν τῆς Ἀγγλίας στοιχεῖον, ἥτοι τὸν λαὸν αὐτῆς, παριστάνει. Διὰ τοὺς λόγους λοιπὸν τούτους, προτείνω ὥστε ἡ διαμαρτυρήσις τῆς Βουλῆς νὰ διακοινωθῇ πρὸς τὸν ἄρμιστὴν, καθὼς ἀντιπρόσωπον τῆς Προστασίας, ὅπως διὰ μέσου αὐτοῦ διαβιβασθῇ πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων. »

Ἡ μειονότης, καταψηφίσασα τῆς προτάσεως τοῦ κ. Παδοβᾶ, ὑπερεψήφισε τῇ τοῦ κ. Μομφερράτου. Εἶναι διὰ τοῦτο προδότις τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ; Εἶναι ἀξία ἀγχόνης ;

Ἡ διαμαρτυρήσις, ὡς ὠνομάσθη, ἀπευθυνομένη εἰς τὴν ἄνασσαν, ἐθάπτετο εἰς τὰ ἀρχεῖα, ἢ δὲν ἐγίνετο δεκτὴ, ἐνῷ, ἀπευθυνομένη πρὸς τὸ ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον, θὰ ἐπροκάλει συζητήσεις, ἴσως δὲ καὶ θὰ ἐπετυγχάνετο ὁ σκοπός. Ἡ πλειονοψηφία ὅμως δὲν ἐπεδίωκε τοῦτο, ἀλλὰ τὴν ἐπίδειξιν, καὶ, ἂν δυνατόν, τὴν ἀναβολὴν τῆς Βουλῆς, ὅπως ἐπέλθῃ ἡ ποθητὴ αὐτῇ παραλυσία.

Ὁ διατριβογράφος τοῦ Παργασσοῦ, κατὰ τὸ σύστημα του, διέστρεψε καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὰ γεγονότα, ὅπως χύσῃ τὸ δηλητήριο αὐτοῦ κατὰ τῶν δύο ἐκείνων ἀνδρῶν.

Αὗται εἶναι αἱ κατηγορίαι, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὰς μετὰ τῆς Προστασίας σχέσεις τοῦ ἰονίου λαοῦ. Πιστεύω δὲ ὅτι λίαν καταφανῶς ἀπέδειξα τὸ ἀνυπόστατον καὶ ἐπιβουλον αὐτῶν, καὶ ὅτι, διὰ πειστικῶν καὶ ἀκαταμαχῆτων ἐπιχειρημάτων, ἀπὸ τῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, τὸς ὁμοῦς τοὺς τόσῳ ἀναιδῶς συκοφαντούμενους ἐκείνους ἀνδράσις, καὶ μάρτυρας τοῦ ἰονίου ἀγῶνος.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΤΑΤΗΛΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ, ΑΙΤΙΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΕΝ Τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαγεωργίου ὑπογραφείσῃ δικτριβῇ, ἀφορῶσιν εἰς ἐσωτερ-

ρικά ζητήματα, εἰς μεταρρυθμίσεις νομοθετικῶν δια-άξεων, ἐφ' ὧν ἕκαστος διάφορον δύναται νὰ ἐγῇ γνώμιν, γορεῖς διὰ ταῦτο νὰ ἦναι καὶ προδότης. Ἡδυνάμην νὰ καταδείξω καὶ τῶν κατηγοριῶν τούτων τὸ γελοῖον, καὶ νὰ ἀποδείξω ὅτι, εἰς τὰς προτάσεις τῆς πλειονότητος, ἡ συκοφαντουμένη μειονότης ἀντεπρότεινε προτάσεις λογικωτέρας καὶ πρακτικωτέρας. Ἀλλὰ, πρὸς τοῦτο, θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀνατυπώσω ἅπαντα σχεδὸν τὰ πρακτικὰ τῆς IB' Βουλῆς, τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ πράξω, ὅπως μὴ καταχρασθῶ τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀναγνωστῶν, διὰ τοὺς ὁποίους τὰ ζητήματα ταῦτα οὐδὲν ἔχουσιν ἐνδιαφέρον, καὶ τῆς καλωσύνης τοῦ κ. συντάκτου τοῦ *Τηλεγράφου*, ὅστις λίαν φιλοφρόνως μοι παρέσχε τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος του. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παρέλθω ἐν σιγῇ τὰ περὶ μισθοδοσίας τοῦ γερουσιαστοῦ Κερκύρας λεγόμενα.

Ἡ Βουλὴ, ἐπιληφθεῖσα τῆς ἐλαττώσεως τοῦ μισθολογίου, ὥρειλε νὰ δείξῃ πνεῦμα ἀμεροληψίας καὶ δικαιοσύνης, ἀρχίζουσα ἀπὸ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ μισθοῦ τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν. Τοῦτο ἔπραξεν ἡ μειονότης. Ἡ πρώτη πρότασις, ἣν ἔφερεν, ἦτο ἡ περὶ καταργήσεως τῆς διαρκoῦς μισθοδοσίας τῶν βουλευτῶν, καὶ προσδιορισμοῦ ἀπλῆς καὶ μόνῃς ἐν καιρῷ τῶν βουλευτικῶν ἐργασιῶν ἀποζημιώσεως. Τὴν πρότασιν ταύτην εἶχον φέρεи καὶ οἱ ριζοσπάσται τῆς Ε' Βουλῆς. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Λομβάρδον ψευδορριζοσπάσται τῆς IB', οὐ μόνον κατεψήφισαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐχαρκτήρισαν ὡς προσβλητικὴν κατὰ τῆς Βουλῆς, ἀποφασίσαντες νὰ μισθοδοτῶνται καὶ ὅτε ἔτι δὲν εἰργάζοντο. Ἡ διαγωγὴ αὕτη εἶναι ἀκατονόματος. Τοῦτο πράξασα ἡ πλειονότης τῆς Βουλῆς, ἀπέβαλε πλεόν τὸ δικαίωμα ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἄλλων μισθοδοσιῶν. Ἡ μειονότης, συνεπῶς φερομένη, ἀφοῦ ἐπρότεινε καὶ ὑπεστήριξε πρῶτον τὴν ἐλάττωσιν τοῦ βουλευτικοῦ μισθοῦ, ὑπεστήριξεν ἀκολούθως καὶ ἀνάλογον ἐλάττωσιν τοῦ γενικοῦ μισθολογίου, ἄνευ ἐχθροπαθείας, ἄνευ πείσματος, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης σκιᾶς ἀντεκδικήσεως. Δύναται νὰ εἴπῃ ἡ πλειονότης ὅτι ἔπραξε τὸ αὐτό; Οὐχὶ βεβαίως. Ἐνῶ ἡλάττου μεγάλως τὸν μισθὸν τῶν γερουσιαστῶν, ἄρκεται ἄθικτον τὸν βουλευτικόν, ὡς καὶ τὸν τῶν ὑπαλλήλων, διότι οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι ἦσαν τὰ κυριώτερα ὑποστηρίγματα τοῦ κόμματος, οἱ μόνοι ἴσως καὶ ἀποκλειστικοὶ συνδρομηταὶ τῆς *Φωνῆς τοῦ Ἰονίου* καὶ τῆς *Νέας Ἐποχῆς*. Ἡ πρῶξις αὕτη τῆς πλειονότητος ἐπεσφράγιζε τὰς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βου-

λευτικῆς ἐκείνης συνόδου ἀντιφάσεις καὶ ἀσυνεπείας τῆς (*)

Περαινῶν ταῦτα, δὲν δύναμαι ἢ νὰ εἴπω λέξεις τινὰς καὶ περὶ τοῦ κ. Θ. Καρούσου, ὃν φαίνεται τόσον σεβόμενος καὶ γεραίρων δὲ διατριβογράφος τοῦ *Παρασσού*. Δὲν θὰ βιογραφήσω αὐτόν. Δὲν θέλω νὰ ταράξω τὴν κόνιν τοῦ νεκροῦ. Μίαν καὶ μόνην παρὰτῆρσιν θὰ κάμω περὶ τῆς ἐν τῇ IB' Βουλῇ διαγωγῆς του.

Παραιτηθέντος τοῦ κ. Ἰακωβάτου, καὶ διορισθέντος τοῦ κ. Κωσαντίνου Ἀννίνου γερουσιαστοῦ, διεστάχθησαν νέαι ἐκλογαὶ πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν δύο τούτων κενῶν. Τὸν κ. Καρούσον ἐπρότεινεν ὑποψήφιον καὶ ὑπεστήριξε, κατὰ τὴν ἐκλογὴν, τὸ *Δημοτικὸν Κατάστημα*, ὡς ἐπίσης καὶ ἕτερον, τὸν ἐκλεχθέντα κ. Μαρίνον Χαριτάτον. Ὁ Καρούσος ἐξέδωκεν ἐκλογικὸν πρόγραμμα, δι' οὗ ὑπέσχετο ὅτι θέλει τηρήσει πιστῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τῶν κκ. Μομφερράτου καὶ Ζερβοῦ διαγραφείσαν πορείαν. Καὶ πότε ὑπέτχετο τοῦτο; Ὅτε πλέον τὸ διαχωρίζον τὴν μειονότητα ἀπὸ τῆς πλειονότητος χάσμα εἶχε γείνει καταφανές, καὶ ὁ κ. Ζερβὸς εἶγεν ἐκφωνήσας τὸν ἐπὶ τῆς συνολικῆς τροπολογίας τοῦ κ. Λομβάρδου λόγον του. Ὁ κ. Καρούσος ἐξελέγη ὡς ὑποψήφιος τοῦ *Δημοτικοῦ Καταστήματος*, καὶ ὡς μέλλον, — καθ' ὃ διὰ τοῦ προγράμματός του ὑπεσχέθη, — νὰ προσθέσῃ μίαν ἔτι ψήφον εἰς τὴν μειονότητα. Ἐκλεχθεὶς ὅμως, καὶ μεταβάς εἰς Κέρκυραν, ἐλησμονήσας μετ' ὀλίγον καὶ τὰς ὑποσχέσεις του καὶ τοὺς ἐντολὰς του, καὶ συνετάχθη μετὰ τῆς πλειονότητος. Ἡ Κερκαλληνία κατεδίκασε τότε τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς τοῦτου. Ἐνῶ τοὺς κκ. Ζερβὸν καὶ Μομφερράτον, Φωκᾶν καὶ Χαριτάτον, ἐπανελθόντας ἐκ Κερκύρας, ἐδεξιούτο διὰ ζητωκραυγῶν ἐνθουσιωδῶν καὶ στεφάνων, τὸν *Θοδωράκην*, ὡς ἀπεκάλουν αὐτὸν χλευαστικῶς τότε, οὐδεὶς ἔσπευσε νὰ ὑποδεχθῇ. Ὁ Θ. Καρούσος ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ μόνος καὶ δι' ἀποκέντρων ὁδῶν εἰς τὴν οἰκίαν του.

(*) Ὁ θάλλων ἀκριβῆ γνώμιν νὰ λίθῃ τῶν τότε λαβόντων χώραν, ἀνάγκη νὰ προσδράμῃ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς IB' Βουλῆς, ἐξ ὧν προφανέστατα προκύπτει, ὅτι ἐν γένει τὰ οἰκονομικώτερα μέτρα ὑπὸ τῆς μειονότητος ἐπρότάθησαν καὶ ὑπεστηρίχθησαν· ἐὰν δὲ πότε πρότασις τις, φαινομένη οἰκονομικώτερα, ἔγενεν ἐκ μέρους τῆς πλειονότητος, αὕτη ἢ ἐκτελέσθη ἀκολούθως, ἢ διετέθη εἰς τρόπον ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκτελέσεως, ὅτι, ἐν γένει, τὰ ἐν τῇ σελίδι 419 τοῦ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ (ἐν τούτῳ: Φεβρουαρίου 1879) ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Παπαγεωργίου εἶναι ὅλως ἀντιστραμμένα, καὶ ἐναντία τῆς ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Βουλῆς προκυπτούσης πραγματικῆς ἀληθείας.

Ὁ διατριβογράφος τοῦ Παρρασσοῦ, ἀποσιωπῆσας ταῦτα πάντα, καὶ διαστρέψας τὰ γεγονότα, ὥπως συκοφαντήσῃ καὶ ἐξυβρίσῃ δύο ἄνδρας, οὓς ἡ πατοῖς των ἐτίμησε τόσῳ μεγάλως, ἀποδεικνύει ψυχὴν μοχθηρὰν, καὶ ἐξυβρίζει καὶ συκοφαντεῖ ἅπαντα τὸν λαὸν τῆς Κεφαλληνίας. Ἄν οἱ Μομφερράτος καὶ Ζερεβὺς ἦσαν προδότες, τοιοῦτος θὰ ἦτο ἐπίσης καὶ ὁ κεφαλληνιακὸς λαὸς, ὅστις ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῶν τοῦς ὑπεστήριξεν. Ἀπαιτεῖται δὲ μεγάλη ἀναίδεια, ὥπως ρίψῃ τις καθ' ὁλοκλήρου λαοῦ τοιαύτην ὕβριν.

Ἐνταῦθα παύει ἡ πρὸς τὸν διατριβογράφον τοῦ Παρρασσοῦ ἀπάντησις. Φρονῶ ὅμως ἀναγκάσιον, πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς καὶ μεῖζονα κατανόησιν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διατρεξάντων, νὰ δώσω συνοπτικὴν τινα εἰκόνα τῆς πρὸ τῆς ἐνώσεως πολιτείας τοῦ κ. Λομβάρδου, καὶ τοῦτο θέλω πράξει ἐφεξῆς.

Θ'.

Es ist nicht alles Gold was blizt: *Δὲν εἶναι χρυσὸς πᾶν ὅ,τι λάμπει*, λέγουσιν οἱ Γερμανοί. L' apparenza inganna: *Τὰ φαινόμενα ἀπατῶσι*, λέγουσιν οἱ Ἰταλοί. — Καὶ τὰς δύο ταύτας ρήσεις δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ πᾶς ὁ θέλω, νὰ ἐξετάσῃ τὴν πολιτείαν τοῦ κ. Λομβάρδου. Ὅπως ἐκφέρῃ ἐτυμολογίαν εὐσυνείδητον καὶ πεφωτισμένην, δέον νὰ μελετήσῃ καλῶς ἕκαστον λόγον, ἐκάστην πρᾶξιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου Πρωτέως. Τὰ στενὰ ὄρια ἐνὸς ἄρθρου ἐφημερίδος δὲν μοὶ ἐπιτρέπουσι βεβαίως νὰ πράξω τοῦτο. Ὡς ἐκ τούτου, θέλω περιορισθῇ εἰς γενικὴν τινα εἰκόνα, ἀναβάλλων εἰς καιρὸν κατὰλληλότερον, ἂν αἱ περιστάσεις μοὶ τὸ ἐπιτρέψωσι, τὴν λεπτομερεῆ ἔρευναν. Πιστεύω ὅμως, ὅτι, καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων ὅσα θὰ εἴπω, οἱ ἀναγνώσται θὰ δυνηθῶσι νὰ λάβωσιν ἰδέαν σαφεῇ περὶ αὐτοῦ.

Εἶπον ἐν τῇ ἀρχῇ ὅτι ὁ ριζοσπαστισμὸς ἀνεφάνη ἐν Κεφαλληνίᾳ κατὰ τὸ 1848. Ταῦτα εἰπὼν, δὲν ἐνόουν βεβαίως ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεφάνη, οὕτως εἰπεῖν, αὐτομάτως, καὶ ὅτι οὐδεμία ἐργασία προηγουμένη εἶχε γείνει πρὸς τοῦτο. Ἡ ἰδέα τῆς ἐνώσεως ἐκαλλιεργεῖτο πρὸ πολλοῦ. Ἄνδρες φιλοπάτριδες ἐκήρυσσον αὐτὴν ἐν τοῖς περιορισμένοις κύκλοις τῶν φίλων των. Εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ ἄν ἡ γῆνοι-ὸς καθηγητὴς κ. Φραγκῆσκος Πυλαρινός, καὶ οἱ ἀοιδμοὶ Γεράσιμος Πανῆς καὶ Δημήτριος Ραζῆς, Λουκάτος, ὧν ἡ στέφανος

μέγα ἀφῆκε τότε κενὸν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ πατριωτῶν.

Ἄλλ' αἱ ἐνέργειαι τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦσαν ἀναγκαίως λίαν περιορισμέναι. Μὴ ὑπαρχούσης δὲ ἐλευθεροτυπίας, ὥπως διατυπωθῶσι δημοσίᾳ, δὲν διεδίδοντο εἰς τὸν λαόν. Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὸ 1849, ὅτε αἱ ἐπὶ Σήτωνος εἰσαχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ἔλυσαν τὴν ἄχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δεσμευμένην γλῶσσαν τῶν Ἑπτανησίων. Τότε ἡ ἰδέα αὕτη ἀνεκρηρύχθη δημοσίᾳ, τότε ἐνεγράφη ἐπὶ τῆς σημαίας τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, ὡς πολιτικὴ αὐτοῦ πίστις. Πῶς ἡ ἰδέα αὕτη διετυπώθη, καὶ ποῖος ὁ εἰς αὐτὴν δοθεὶς τότε χαρακτήρ, ἀνέπτυξα ἀρκούντως ἐν τοῖς προηγουμένοις, ὥστε κρίνω περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα τὰ αὐτά.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ Λομβάρδος ἦτο ἄγνωστος. Ἐν Ζακύνθῳ ἠγωνίζοντο καὶ κατεδιώκοντο οἱ Καλλίνικοι, οἱ Δομμενεγίνοι, οἱ Δεσύλλαι, οἱ Μινῶτοι· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Λομβάρδου οὐδαμοῦ φαίνεται. Αἱ προγραφαὶ τοῦ Οὐάρδου ἐκαθάρισαν τὸ ἐν Ζακύνθῳ πεδίου ἐκ τῶν πρώτων ριζοσπαστῶν, καὶ ὁ Λομβάρδος ἠδυνήθη νὰ εἰσπηδήσῃ εἰς αὐτό. Ὁ Λομβάρδος ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ Ι' Βουλῇ, — ἐν τῇ Βουλῇ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ τὴν Κεφαλληνίαν ἀντεπροσώπευον τὰ δημιουργήματα τῆς ξενικῆς λόγχης. Ἐχὼν εὐχέρειαν λόγου, — καίτοι οὐχὶ ρήτωρ ὑπὸ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως, — κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ θέσιν τινα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀλλοκότου ἐκείνου κράματος, ὅπερ ἐκαλεῖτο Ι' Βουλὴ. (*) Ἄλλ' ὁ Λομβάρδος εἶχεν ἀνάγκην ὀνόματος ἄλλου· ἤθελε κάπως περισσότερον νὰ γείνη γνωστός. Ὡς ἐκ τούτου, ἐκλεχθεὶς ὡς εἰς τῶν τῆς Ζακύνθου ἀντιπροσώπων εἰς τὴν ΙΑ' Βουλὴν, — εἰς ἣν εἶχον ἐκ Κεφαλληνίας εἰσδύσει, ὡς ἐκ τῶν ἀθεμίτων ἐνεργειῶν τῆς τότε ἐξουσίας, τὰ δημιουργήματα καὶ ὄργανα ταύτης, Σ. Καβαλιεράτος, Σ. Λιναρδάτος καὶ Σα, — διωργάνωσε τὴν 20 Ἰουνίου 1857, ὅτε, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τινος ἐπίτηδες διαδοθείσης φήμης περὶ ὑπογραφῆς ἀναφορῶν, πρὸς ἀποικισμὸν δῆθεν τῆς Κερκύρας καὶ τῶν Παξῶν, ἐπροκάλεσε τὴν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ἔκφρασιν, ἐν ᾗ ἔθετο τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς μετὰ τῶν κατὰχθονίων συμμαχίας του, παρασχὼν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ (Τῇ 1857) ἡ ἀποφασιστικὴ ἐκφράσις, προκειμένου λόγου περὶ ἐκφράσεως τῆς ΜΟΥΣΕΑΣ (Τῇ 1857) ἡ ἀποφασιστικὴ ἐκφράσις, νὰ τὸ ὁμολογήσῃ τις, ὅτι ἐν τῇ Βουλῇ ἐκείνῃ, ὁ κ. Λομβάρδος, μετ' ἐτέρων ὡσαύτως βουλευτῶν, ἐστηλίτευσε ἐντόνως καὶ μετ' ἐπιμονῆς τὰς ὑφισταμένας τότε ἐξορίας, καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν ἐξορίστων Ζερεβῦ καὶ Μομφερράτου.

ἀγγλικῆς λόγῃς ἀντιπροσώπους τῆς Κεφαλληνίας τὴν εὐκαιρίαν νὰ διακηρύξωσιν, ὅτι καὶ διὰ τοῦ αἵματός των θὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἔνωσιν. — ποῖοι ; — οἱ τὰς σφαγὰς καὶ τὰς προγραφὰς τῆς Κεφαλληνίας ἐνεργήσαντες !

Ὁ Λομβάρδος ἐπέτυχε τοῦ ποθομένου· ἐγένετο γνωστός. Ἐπανελθὼν εἰς Ζάκυνθον, ἐδημοσίευσεν τὸν Φωνὴν τοῦ Ἰορίου.

Ἀχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅμως, δὲν παρεξέκλινε τῶν ἀρχῶν τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, διετέλει δὲ καὶ εἰς ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ κ. Μομφερράτου, ἐπανελθόντος τότε ἐκ τῆς ἐξορίας.

Ἄλλ' ὁ Λομβάρδος εἶδεν ὅτι, μένων ἐν τῷ ριζοσπαστικῷ κόμματι καὶ ἐξακολουθῶν μετὰ τῶν ἄλλων συνεργαζόμενος, θὰ κατεῖχε πάντοτε δευτέραν θέσιν, τόσον ἐν τῇ ἰδιαίτερᾳ αὐτοῦ πατρίδι, καθὼς καὶ ἐν τῷ καθόλου ριζοσπαστικῷ κόμματι, ἐν ᾧ τὴν πρώτην κατεῖχον ἐκεῖνοι, εἰς οὓς τὰ μαρτύρια καὶ αἱ προγραφαὶ ἔδιδον τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ὑποσκελίσῃ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ σχηματίσῃ ἑτερον κόμμα, συγκεντρῶν περὶ αὐτὸν καὶ τοὺς καταχθονίους τῶν 1848 καὶ 1849, μεθ' ὧν κατὰ τὴν 20 Ἰουνίου εἶχεν ἀδελοφοποιηθῇ.

Μετὰ μεγάλης δὲ τέχνης ἐπεδίωξε τὸ σχέδιόν του τοῦτο. Δὲν ἀπεκάλυψεν ἀμέσως ἀπάσας αὐτοῦ τὰς τηλεβολοστοιχίας. Ὁρχίσθη βαθμυδόν. Καὶ κατὰ πρῶτον, δι' ἄρθρων ἐντέχνων καὶ ἰησουϊτικῶν, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν Ζακύνθῳ ριζοσπαστῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τότε τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, καὶ τῆς ὑποστηριζούσης αὐτοὺς ἐφημερίδος Ῥήγα. Εἵτα ἐπετέθη καὶ κατὰ τοῦ κεφαλληνιακοῦ ριζοσπαστισμοῦ, οὗ ἤρξατο κατηγορῶν ὡς δημοκρατικοῦ. Τὰ βέλη του δὲ ταῦτα ἔστρεψε τότε ἰδίως κατὰ τοῦ κ. Μομφερράτου, κηρύσσων ὅτι ἀσπάζεται τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδέας τοῦ κ. Ζερβοῦ. Καὶ διατί τοῦτο ; Οὐχὶ διότι αἱ ἰδέαι τοῦ κ. Ζερβοῦ διέφερον τῶν τοῦ κ. Μομφερράτου, ἀλλὰ διότι ἐζήτηι νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν ὄντως λυπηρὰν θέσιν, εἰς ἣν τότε εἶχε περιέλθει ὁ κ. Ζερβός, ὡς ἐκ τῆς πενταετοῦς ἐξορίας, τῆς καταστροφῆς τῶν οἰκονομικῶν του, καὶ τοῦ καταδιωγμοῦ ἀπὸ τῶν δανειστῶν.

Ταῦτα πάντα εἶχον ρίψει εἰς εἶδος τῆς παραγχορίας τὸν ἐξόριστον, καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ τῆς Κεφαλληνίας, ὅπως εὖρη ἀλλαγῇ τὴν ἡσυχίαν, ἣς ἔσχον εἶχεν ἀνάγκη, καὶ ἣν ἡ πατρίς αὐτοῦ τῷ ἠρνεῖτο. Εἰς ταύτην αὐτὴν κατὰστασιν τότε ὁ Ζερβός, ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Λομβάρδου λεγομένων. Ὁ δὲ Λομβάρδος, ἐπωφελούμενος τὴν εὐκαιρίαν, προσέειλε τὸν ἀγαθὸν τῆς Ζακύνθου λαὸν, ἔξαπα-

τῶν αὐτὸν ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Ζερβοῦ, δὲν δὲ λαὸς ἐκεῖνος ἐσέβετο. Ὅτε δὲ εἶδεν ὅτι κατ' ὥσπερ νὰ καταθάλῃ τοῦ παλαιοῦ ριζοσπάστας ἐν τῇ ἰδιαίτερᾳ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ νὰ καταστῇ τὸ εἶδωλον τοῦ ζακυνθίου λαοῦ, εὐτινος ἐκολάκευε πᾶσαν ἰδέαν, καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς κακὰς κλίσεις, ἀπεκάλυψε καὶ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ τηλεβολοστοιχίαν, ἀναπετάσας τὴν σημαίαν τῆς ἐνώσεως καὶ μόνης τῆς εἰώσεως, διακηρύχας ὡς προδοσίαν πᾶσαν πρὸς βελτίωσιν προσπάθειαν, καὶ ἐγκαινίσας τὴν νέαν ἐποχὴν τῶν ἱεσιῶν, τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν ἀγώνων ἐπιδείξων. Περὶ τὴν σημαίαν ταύτην συνεσπειράθησαν ἀμέσως ἅπαντες οἱ τῆς Ἐπτανήσου καταχθόνιοι.

Ὁ Λομβάρδος, βεβαίως, ἠδύνατο καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακηρύξῃ οἷας δήποτε ἀρχὰς ᾗθελε, καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέον κόμμα, δὲν εἶχεν ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακηρύξῃ τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, κόμματος ἀνεγνωρισμένου, ἔχοντος ὀρισμένους ἀρχὰς καὶ πολλὰ παθόντος ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν τούτων. Τοῦτο πράξας, ἀπέδειξεν ἀνελικρίνειαν καὶ κακὴν πίστιν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ ριζοσπαστισμοῦ εἶχε μέγα γόητρον παρὰ τῷ ἑπτάνησιακῷ λαῷ, ὃ δὲ Λομβάρδος ᾗθελε νὰ ἐπωφεληθῇ τὸ γόητρον τοῦτο. Ἄν ἐκνηρύσσετο ἐξ ἀρχῆς ἀρχηγὸς νέου κόμματος, θὰ ἐναυάγει ἀφελίτως. Τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοῶν, ἐπέμενε αὐτοκαλούμενος ριζοσπάστης, καίτοι διαστρέφων πᾶσας τοῦ ριζοσπαστισμοῦ τὰς ἀρχὰς. Οἱ ἐν Ζακύνθῳ ριζοσπάσαι ἐπ' ἄλλαισαν κατ' αὐτοῦ ἀλλὰ τὰ ὅπλα ἦσαν λίαν ἄνισα, καὶ ἡττήθησαν. Εἰλικρινεῖς ἐκεῖνοι, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀγωνισθῶσιν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν ραδιουργιῶν, ἐπιβουλῶν καὶ συκοφαντιῶν τοῦ νέου ἀρχηγοῦ. Ἐπὶ τέλους, οἱ μὲν, ὡς ὁ Καλλίνικος καὶ ἄλλοι, ἀπέστησαν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, οἱ δὲ, ὡς ὁ Βερούκιος, συνετάχθησαν τῷ Λομβάρδῳ.

Ὁ κεφαλληνιακὸς ὅμως ριζοσπαστισμὸς, ἰσχυρὸς καὶ συμπαγὴς, ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μομφερράτον, — τοῦ Ζερβοῦ, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, ἀπόντος, — δὲν παρέδωκε τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἠγωνίσθη κατὰ τῆς νέας σχολῆς ἐρρωμένος. Ἡ Ἀγαπῆνησις καὶ ὁ Κεραυρὸς, ἀπὸ τοῦ 1858, κατεπολέμουν σφοδρῶς τὸν νέον ἀσπῆτα, — ὅπερ, ἐπαναλέγω, δὲν εἶχε τότε ἐν Κεφαλληνίᾳ ἡγετὴν οὐδὲν ἐπὶ τοῦ ἐπαινοῦ, ἢ μόνον τοὺς περὶ τὸν Α. Καρούσον καταχθονίους. — Μόλις κατὰ τὸ 1862 οἱ Λομβαρδιανοὶ κατέρωσαν νὰ ἀποσπάσωσι τὸν Λιβαδᾶν, πείσαντες αὐτὸν ὅτι τὸ νέον κῆρυγμα εἶναι πρὸς τὸν ριζοσπαστισμὸν. Τοῦτο τοῦ-

λάχιστον ἐξάγεται ἐκ τινος ἐπιστολῆς τοῦ Λιθαδά πρὸς τὸν Μουφερράτον καὶ τὸν Ζερβὸν, δημοσιευθείσης τότε ἐν τῇ Νέᾳ Ἐποχῇ. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως ἀπεθάρρυνε τοὺς ἄλλους ριζοσπάστας, οἵτινες ἐξηκολούθησαν τὴν πάλην, ἐνισχυθέντες μάλιστα ἐκ τῆς ἐπανόδου τοῦ κ. Ζερβοῦ, ὅστις ἔδειξεν ὅτε ἐπεδοκίμαζε τὴν πορείαν τῶν, καὶ ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ συναγωνισθῇ μετ' αὐτῶν, ὡς τοῦτο πράγματι ἐπραξε κατὰ τὴν IB' Βουλὴν. Ὁ λαὸς τῆς Κεφαλληνίας ἐξεπλάγη, ἰδὼν τὸν Λιθαδὰν δίδοντα τὴν χεῖρα εἰς τὸν Καβαλιεράτον, τὸ θυμὰ σφίγγον τὴν δεξιὰν τοῦ δημίου. Δὲν ἐμνησικαχῆσεν ὅμως κατ' αὐτοῦ. Τὴν πρᾶξιν του ταύτην ἀπέδωκε μᾶλλον εἰς πλάνην ἢ εἰς κοκὴν πρόθεσιν, ἐπίστευε δὲ ὅτι δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εὐθεϊαν ὁδόν. Ὅτε ὅμως εἶδε τὴν διαγωγὴν του ἐν τῇ IB' Βουλῇ, ἐξέφρασε τὴν κατ' αὐτοῦ δυσ-ἀρέσκειάν του, ὑποδεχθεὶς αὐτὸν λίαν ψυχρῶς, κατὰ τὴν ἐκ Κερκύρας ἐπάνοδόν του. Ἡ τοιαύτη ὑποδοχὴ ἐδυνήρην τότε ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Λιθαδὰν, ὅστις ἄλλοτε ἦτο τὸ εἰδῶλον τοῦ κεφαλληνιακοῦ λαοῦ, καὶ ὅστις τὴν στιγμιαίαν ταύτην ἀποπλάνησιν του ἐξήγνησεν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει, ἀναδειχθεὶς σταθερὸς τῆς ἐλευθερίας στρατιώτης, οἷος ἦτο ἄχρι τοῦ 1861.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι, περὶ τὴν νέαν σημαίαν τοῦ κ. Λομβάρδου, συνεσπειράθησαν ἀμέσως πάντες οἱ καταχθόνιοι τῶν 1848 καὶ 1849. Καὶ εἶχον δίκαιον. Τὸ νέον κήρυγμα : *Ενωσις καὶ οὐδὲν ἄλλο*, συνέφερεν αὐτοῖς θαυμασίως. Οὗτοι δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν ἑνωσιν, ἣν ἐκήρυττον αὐτόχρονα μωρίαν· ἐνδιεφέροντο ὅμως ὅπως τὰ πράγματα μένωσιν ἐν Ἑπτανήσῳ ὡς εἶχον, καὶ οὕτως αὐτοὶ ἀπολαμβάνωσι πάσας τὰς ὠφελείας τοῦ ἐλευσίνου ἐκείνου καθεστῶτος. Πολεμοῦντες τὰς βελτιώσεις, ἤλπιζον ἔτι ὅτι ἡ ἀπελπισία τοῦ λαοῦ ἤθελεν ὠθήσει αὐτὸν εἰς ἀπελπιστικὸν τι κίνημα, καὶ οὕτως αὐτοὶ ἤθελον κατορθώσει νὰ καταργήσωσι καὶ τὰς ἀναγνωρισθείσας ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων, καὶ μείνει ἀνευλόγητοι καὶ ἀπόλυτοι κύριοι τοῦ πεδίου, νεμόμενοι τὴν Ἑπτάνησον ὡς ἴδιον κτῆμα. Καὶ εἰς τοῦτο ἔφερε λεληθότως τὸ νέον κήρυγμα. Καὶ αὕτη ἡ Προστασία δὲν δυσχεροῦται ἐκ τοῦ νέου κηρύγματος, ἐλπίζουσα ὅτι ὁ ἐπτανησιακὸς λαὸς, βλέπων καθ' ἑκάστην ἀπορριπτομένης τὰς ἐκείνου, ἤθελεν ἐπὶ τέλους βαρυνθῆ, καὶ, περὶ ὅπως εἰς τὸ ἄκαρπον τοῦ ἀγῶνός του, ἤθελεν ἀποδεχθῇ τὰς προτεινομένας μεταρρυθμίσεις, συνομολογῶν τέλος μετ' αὐτῆς τὸ τόσῳ ποθητὸν δι-

αὐτὴν συμβόλαιον, ἀναγνωρίζων οὕτω καὶ ἐπιστημοποιῶν τὴν ὑπαρξίν της. Ἴδου διατὶ ἡ Προστασία ἠνείχετο τότε τοὺς ὑπαλλήλους της, ψηφίζοντας καὶ παρρησίᾳ ἀγορεύοντας ὑπὲρ τοῦ Λομβάρδου.

Τοῦτο προσέβλεπε καὶ ἐφοβείτο τὸ ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστικὸν κόμμα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπλάκισε μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεώς του κατὰ τοῦ νέου κηρύγματος.

Ἄλλ' ἂν αἱ ἰδέαι τοῦ Λομβάρδου ἦσαν ἀσυνεπεῖς καὶ ἐπιβουλοὶ, δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἀσυνεπῆς καὶ ἐπιβουλος καὶ ἡ ἐνέργειά του. Κατεφέρετο κατὰ τῶν βελτιώσεων, καὶ ἐν τούτοις ἔμενεν ἐν τῇ Βουλῇ προτείνων καὶ συζητῶν βελτιώσεις. Ἐπρότεινε βελτιώσεις, καὶ ἀκολούθως παρέλυε τὴν ἐπ' αὐτῶν συζήτησιν, διὰ μυρίων μέσων. Ἐκήρυσεν, ἐν τῇ IA' Βουλῇ, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ κ. Δανδόλου ἀκαίρως καὶ ὅπως ἀποκεφαλίσθῃ, καὶ κατέληγε τὸν λόγον του προτείνων τὴν ἄμεσον αὐτοῦ συζήτησιν. Κατεπολέμει ἐν Ἑπτανήσῳ τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ριζοσπαστῶν, καὶ ἐπαίξε παρὰ τῷ Γαριβάλλῳ πρόσωπον δημοκρατικοῦ. Συνενοεῖτο μετὰ τοῦ Γαριβάλλου περὶ ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν, καὶ κατεπρόβλεπε τὰς ἐνεργείας ταύτας εἰς τὸν Ὅθωνα, μετὰ τῆς αὐλῆς τοῦ ὁποίου εὗρίσκετο εἰς στενὰς σχέσεις. Οἱ δυσπιστοῦντες περὶ τούτου, ἃς ἀναγνώσωσι τὸν *Βρετανικὸν Ἀστέρ* τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (*). Ἐκηρύσσεται ὁπαδὸς τῆς ἐλευθερίας διὰ τῶν λόγων, καὶ κατεπολέμει πασαν ἐλευθέραν ἐνέργειαν διὰ τῶν ἔργων. Ὁ Λομβάρδος πρὸ τῆς ἐνώσεως ὑπῆρξεν οἷος καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν· παλίμηνος, ἄστατος, δόλιος. Τὴν μετὰ τὴν ἑνωσιν πολιτείαν του γινώσκει καλῶς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Ὁ στρατιώτης οὗτος τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπεκάλες αὐτὸς ἐαυτὸν, κατεπολέμησεν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει πᾶσαν φιλελευθέραν πρότασιν. Τότε καὶ ὁ Λιθαδὰς τὸν ἐνόησε, καὶ ἀποσπασθεὶς ἀπ' αὐτοῦ, συνηνώθη

(*) Οἱ θέοντες νὰ πληροφορηθῶσι πλείονα περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐνεργειῶν τοῦ κ. Λομβάρδου ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τῶν συνενοησάντων αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ὅθωνος, δύνανται νὰ ἀποταθῶσιν εἰς τὸν κ. Γαριβάλλου Μιλάκην, ἀρχαῖον Κεφαλλῆνα ριζοσπαστήν, ὅστις, ἀποσταλέντος τότε ἐν εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς Τουρίνοι, ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ πάλιν ἐκεῖ καὶ εἰς τὸν συναγωνιστὴν τοῦ Γαριβάλλου, κ. Ἠλίαν Στεκούλην.

μετὰ τῶν ἀρχαίων συναγωνιστῶν του, Μομφερράτου, Ἰακώβ-
δάτου καὶ Καπελέτου (*).

Συγκρίνατε πρὸς τὴν διαγωγὴν ταύτην τοῦ κ. Λομβάρδου
τὴν διαγωγὴν τῶν κ. Ζερβῶ καὶ Μομφερράτου. Δύνασθε,
ἕνεκα διαφορᾶς ἀρχῶν, νὰ μὴ παραδεχθῆτε, νὰ μὴ ἐπιδοκι-
μάσητε τὴν πολιτικὴν πορείαν τῶν ἀνδρῶν τούτων. Δὲν δύ-
νασθε ὅμως νὰ ἀρνηθῆτε ὅτι, ἀπὸ τοῦ 1848 ἄχρι τοῦ 1862,
ἀπὸ τῆς Θ' Βουλῆς ἄχρι τῆς ΙΒ', ἡ πορεία αὐτῶν ὑπῆρξεν
ὁμοιόμορφος, ἀπαρέγκλιτος, εἰλικρινής, τιμία.

Ἡ πορεία αὐτῶν, καθὼς καὶ ἡ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Λομβάρδου
διευθυνομένης πλειονότητος, ἐκρίθη καὶ ἐξετιμῆθη τότε προσ-
τηκόντως ὑπὸ τοῦ Ἐθνοφύλακος. Λυποῦμαι δὲ διότι τὸ στε-
νὸν τοῦ χώρου δὲν μοὶ ἐπιτρέπει νὰ δημοσιεύσω ἐνταῦθα τὰς
ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐμβριθέστατα ἄρθρα τῆς ἐφημερίδος
ἐκείνης.

Ἄλλ' ἴσως ἐρωτήσῃ τις : Τὸ οἰζοσπαστικὸν κόμμα κατεπο-
λέμει τὰς ἱκετηρίους, ὡς ἀντιβαίνουσας εἰς τὰς ἀρχάς του,
καὶ ὡς μὴ δυναμένας νὰ ἔχωσιν ἀποτέλεσμα. Ἐχει καλῶς.

Ἄλλὰ πῶς ἐνόει νὰ διεκχυθῇ τὸ ἐθνικὸν ζήτημα ;

Ἀναγνωρίζω τὸ ὄρθον τῆς ἐρωτήσεως ταύτης, καὶ ἔρχομαι
νὰ ἀπαντήσω ἐν ὀλίγοις.

Ὅτε ἐγεννήθη ὁ ριζοσπαστισμὸς καὶ διευπλώθη τὸ ψήφι-
σμα τῆς Θ' Βουλῆς, ἡ Εὐρώπη ἅπασα ἦτο ἀνάστατος. Ἡ
Γαλλία ἐδημοκρατεῖτο, καὶ ὁ Λαυαρτῖνος ἐκήρυττεν ἀπὸ τοῦ
βήματος τῆς Συνελεύσεως ὅτι, οἷος δήποτε λαὸς ἤθελε νὰ
ἀποσείσῃ τὸν ἐπ' αὐτοῦ βαρύνοντα ζυγὸν, ἡδύνατο νὰ ἐλπί-
ζῃ ἐπὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γαλλίας. Μετὰ ταῦτα ὅμως τὰ
πράγματα μετεβλήθησαν. Αἱ ἐπαναστάσεις ἐν Εὐρώπῃ εἶχον
καταβληθῇ, ὁ δεσποτισμὸς ἐθριαμβεύει, καὶ ἡ Γαλλία ἐστέ-
ναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Βυναπάρτου. Τοῦτο ἐνόει ἐν τῇ δη-

(*) « Δὲν μνηστικῶς δι' ὅσα κατ' ἐμοῦ ἔγραψες κατὰ τὸ 1862,
μοὶ ἔλεγε μετὰ δύο ἔτη ὁ γέρον Λιβαλῆς ἐνταῦθα. Εἶπες ὅκαιον, ἀλλ'
ἠπατήθην τότε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀγύου, ὅστις τότε καλῶς μοὶ παρίστα-
νε τὰ πράγματα, ὥστε μὲ ἔπεισιν ὅτι εἶναι ἀληθὲς πατριώτης. Αἶψα
ἀργὰ τὸν ἐγνώρισαν. » Τὰ αὐτὰ περίπου ἔλεγε τότε καὶ εἰς τὸν φίλον
μου Στ. Μαλάκην. — Ἡ ἀφελὴς αὕτη ἐξομολόγησις τοῦ γέροντος ἀ-
γωνιστοῦ τοῦ ἐπτανησιακοῦ ἀγῶνος μοὶ ἀνεβίβασε τὰ δάκρυά μου τοὺς
ὀφθαλμούς. Ἄς λησμονήσωμεν λοιπὸν τὴν στιγμιαίαν ἐκείνην ἀποπλά-
νησιν τοῦ γέροντος Λιβαλῆ, καὶ ἃ ἐνθυμώμεθα μόνον τοὺς ἀκαίματους
κατὰ τῆς Προστασίας ἀγῶνάς του.

λώσει του ὁ κ. Ζερβός. Ἡ τύχη ἦν ἔλαβε τὸ ζήτημα τῆς
αἵματος-ταγοῦ, Κρήτης ἐν τῷ ἐν Παρισίοις συνεδρίῳ εἶναι ἡ
τρανωτέρω ἀπόδειξις τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεων τοῦ κεφαλ-
ληνιακοῦ ριζοσπαστισμοῦ. Δὲν ἤθελεν οὗτος νὰ φέρῃ καὶ τὸ
ἐπτανησιακὸν ζήτημα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ὅτε ἡ προβλεπο-
μένη βεβαία ἀποτυχία θὰ περιήγαγεν εἰς ἀπελπισίαν τὸν ἐ-
πτανησιακὸν λαόν. Ἐφρόνει ὅτι ἤρκει προσωρινῶς ἡ ἐν τῇ
πρὸς τὸν ἀρμοστὴν ἀπαντήσῃ διατύπωσις τοῦ εἰς τὴν ἐθνι-
κὴν αὐτοῦ ἀποκατάστασιν δικαίωματος τοῦ ἰονίου λαοῦ, ὅ-
πως κρατῇ ἐξεγνησμένον τὸ κοινὸν φρόνημα καὶ ὑπομιμνή-
σκη εἰς τε τὴν Προστασίαν καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, ὅτι
ἡ Ἐπτάνησος δὲν παρητήθη τὰς δικαιωματικὰς ἀπαιτήσεις
της. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Προστασία ὠχυροῦτο ὀπισθεν τοῦ Συντάγ-
ματος, δίδουσα φαινομένης νομιμότητος χροιάν εἰς τὰς ἐνερ-
γείας της, προσεπάθει νὰ τὴν ἐκτοπίσῃ τοῦ χαρακώματος
τούτου. Ἐκήρυσσε λοιπὸν τὴν ἀνάγκην τῆς συγκαλέσεως Γε-
νικῆς Συνελεύσεως, ὡς μόνης δυναμένης τὰ τῆς Ἐπτανήσου
πράγματα νὰ διευθετήσῃ. Καὶ ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ἦτο νέα.
Εἶχε διατυπώσει αὐτὴν ὁ Ζερβός ἐν τῷ Φιλελευθέρῳ κατὰ
τὸ 1849, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἐπελθουσῶν τότε προγραφῶν δὲν
ἡδυνήθη νὰ τὴν ἀναπτύξῃ. Ἀκολούθως, ὑπεστήριξαν τὴν ἰδέ-
αν ταύτην ἡ Ἀναείρησις καὶ ὁ Κεραυνὸς κατὰ τὴν ἐπο-
χὴν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γλάδστωνος. Ἐπανελάθεν αὐτὴν ἡ
Ἀληθεία κατὰ τὸ 1862, ὅτε ὁ Λομβάρδος τὴν κατεπολέ-
μησε λυσσώδως ὡς ὑποκρύπτουσαν μεταρρυθμιστικὰ σγέδια,
ὑποστηρίζων ἀλλόκοτον, τῇ ἀληθείᾳ, θέμῃ, ὅτι δηλαδὴ Βου-
λὴ, ἀπόρροια περιορισμένης ψυχοφορίας, ἦτο καταλληλοτέρα,
ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν ἑνωσιν, Συνελεύσεως ἐκλεγομένης διὰ
καθολικῆς ψυχοφορίας, καὶ τοῦτο ἐνῷ ἀνεγνώριζεν ὅτι ὁ ἐ-
πτανησιακὸς λαὸς θερμῶς ἐπεθύμει τὴν ἑνωσιν. Εἰς τοιαῦτα
σοφίσματα κατέφευγεν ὁ κ. Λομβάρδος, ὅπως καλύπτῃ τὴν
πορείαν αὐτοῦ, ἥτις ἦγεν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ καθεστώτος.

Τὸ σχέδιον τῶν ριζοσπαστῶν τῆς Κεφαλληνίας ἦτο τολ-
μηρὸν, ἐπαναστατικόν· ἀλλ' ἦτο σύμφωνον πρὸς τὰς δοξα-
σίας των. Μὴ δυνάμενοι οὗτοι νὰ ἐκδιώξωσι διὰ τῶν ὅπλων
τὴν Προστασίαν, ἐζήτησαν νὰ ἐνεργήσωσι κατ' αὐτῆς ἠθικὴν
ἐπανάστασιν. Συγκαλουμένης Γενικῆς Συνελεύσεως, τὸ Σύν-
ταγμα κατὰ τὸ 1861 ἐκπίπτεν. Ὁ ἐπιβεβλημένος ἐκεῖνος δεσμός,
ὁ συνάδων προστάτας καὶ προστατευόμενους καὶ δεσμεύων
τοῦ τελευταίου τούτου, ἐλύετο. Ἡ Συνέλευσις δὲν ἡδύνα-
το νὰ διαλυθῇ πλέον δυνάμει τοῦ Συντάγματος. Ἦτο σῶμα

κυρίαρχον, ὅπως ἠδύνατο νὰ περιφρονήσῃ ἅπαντα τοῦ ἄρμο-
στοῦ τὰ διαγγέλματα. Ἡ Συνέλευσις, ἐν τῷ κυριαρχικῷ αὐ-
τῆς δικαιώματι, ἠδύνατο νὰ ψηφίσῃ, οὐχὶ ἱκετηρίου καὶ ἀ-
ναφορᾶς, καὶ παραστάσεις, ἀλλὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος
ἔνωσιν, ἐκλέγουσα συγχρόνως καὶ προσωρινὴν κυβέρνησιν, ὅ-
πως διοικῇ τὴν Ἐπτανήσον ἄχρις οὗ ἡ ἔνωσις ἤθελε πραγ-
ματωθῇ.

Τοῦτου γενομένου, τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὁ ἄρμοστής; Ἐν
ἐκ τῶν δύο ἢ θὰ ἠνείχετο τὰ τεταλεσμένα, καὶ θὰ ἀπέσυ-
ρε τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ εἰς τὰ φρούρια, μεταβαλλομένης
οὕτω τῆς προστασίας εἰς στρατιωτικὴν κατοχὴν, μέλλουσαν
νὰ παύσῃ ὅτε θὰ ἤρχετο τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἢ θὰ
διέλυε τὴν Συνέλευσιν, οὐχὶ *νομίμως*, δι' ἐνὸς διαγγέλματος,
ἀλλὰ διὰ τῆς βίας καὶ τῆς λόγῃς, ἐπαναφέρων τὰς ἐποχὰς
τοῦ Μαιτλάνδου, τοῦ Δούγλας καὶ τοῦ Οὐάρδου. Τὸ τελευ-
ταῖον ὅμως τοῦτο θὰ ἐξήγειρεν, οὐ μόνον τὴν ἐν Εὐρώπῃ κοινὴν
γνώμην, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀγγλικὴν, κατὰ τῆς κυβερνησε-
ως. Τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἐπτανήσιων θὰ ἀνελάρθανον ἐν
αὐτῷ τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ εὐγλωττοὶ ἄνδρες, ὡς ἀνέλα-
θον αὐτὴν καὶ κατὰ τὰ 1848 — 1852. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρ-
νησις θὰ προέγραφε μὲν, ἀλλὰ θὰ ἐστιγματίζετο. Ὁ κεφαλ-
ληνιακὸς ριζοσπαστισμὸς δὲν ἐφοβεῖτο τὰς προγραφὰς, ἀλλ'
ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε μόνον
πρόσκειτο ἐν Εὐρώπῃ ὡς ὑπερασπιστὴς τῶν ἐλευθεριῶν, ὅτε
ἐστιγματίζε τὸν Βόμβαν διὰ τὰς βιαιοπραγίας του, ἐφοβεῖτο
τὸ τοιοῦτο στίγμα.

Ὅπως δὴ ποτε, τὸ ἐπτανήσιακὸν ζήτημα θὰ περιήρχετο εἰς
ἄλλην θέσιν, κατὰ πολὺ ὑψηλοτέραν καὶ ἐντιμωτέραν ἐκείνης
εἰς ἣν κατεβίβασαν αὐτὸ αἱ ἱκετήριοι παραστάσεις τοῦ κ.
Λομβάρδου καὶ Σας.

Ὁ κ. Λομβάρδος, διὰ τῆς Φωνῆς τοῦ Ἰορίου, κατεπολέμησε
τὴν ἰδέαν ταύτην. Καὶ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ τὴν καταπολεμήσῃ.
Τοιαύτη ἰδέα πιθανὸν νὰ συνεπήγαγε καταδιώξεις καὶ προ-
γραφὰς, καὶ ὁ κ. Λομβάρδος οὐδεμίαν ὁρεῖν εἶχε νὰ καταδι-
ωχθῇ καὶ νὰ προγραφῇ. Ἦκεῖτο εἰς τὰς ἀκρόασις βουλευ-
τικὰς σεμενάδας του, ὡς ὠνόμαζε τοὺς ἐν τῇ Βουλῇ ἐπιδει-
κτικοὺς λόγους τοῦ ὁ κ. Λασκαράτος *σεμενάδας*, διὰ τὰς ὁ-
ποίας, ἐπὶ 40 σχεδὸν ἔτη, ἐλάμβανε 40 τάλληρα κατὰ μῆνα
ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὀλίγον ἀκριβῶς
ἐπλήθυνεν ἡ Ἐπτανήσις τὰς τοιαύτας διασκεδάσεις, ἀλλὰ
περὶ τούτου δὲν ἐνδιεφέρετο ὁ κ. Λομβάρδος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ πολιτεία τοῦ κ. τούτου, καὶ τοιοῦτος ὁ ἀ-
γὼν ἂν κατ' αὐτοῦ εἶχε ἀναλάβει ὁ κεφαλληνιακὸς ριζοσπα-
στισμὸς. Ποῦ θὰ κατέληγεν ὁ ἀγὼν οὗτος; Δὲν διστάζω νὰ
τὸ εἰπῶ εἰς τὴν πλήρη ἥτιταν τοῦ κ. Λομβάρδου. Ἰταλικὸν
τι λόγιον λέγει: ἡ ἐορτὴ τῶν κατεργαρέων δὲν διαρκεῖ πολὺ.
Ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπαληθεύσῃ καὶ κατὰ τὴν περί-
στασιν ταύτην τὸ λόγιον τοῦτο. Ἡ Κεφαλληνία εἶχε κηρυ-
χθῇ κατ' αὐτοῦ. Ἡ Κέρκυρα ἐπίσης, προπέμπουσα ἐνθουσιω-
δῶς τοὺς κκ. Ζερβὸν καὶ Μομφερράτον, ἀναχωροῦντας, μετὰ
τὴν λῆξιν τῆς IB' Βουλῆς. Ἡ Λευκάς ἐχειροκρότει τὸν ἀντι-
λομβαρδιανὸν Μαρίνον, τὰ Κύθηρα τὸν ἀντιλομβαρδιανὸν Ἀ-
λοῦζον. Δὲν θὰ ἐβράδυναν δὲ καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι νὰ ἀνοίξωσι
τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐκ τῆς ἀναποφεύκτου ταύτης πτώσεως ἔσωσε τὸν κ.
Λομβάρδον ἡ ἐπελθοῦσα ἀπροσδόκητος ἔνωσις. Εἰς τὸ γεγο-
νὸς τοῦτο ὁ κ. Λομβάρδος οὐδόλως συνέτεινεν. Ἡ ἔνωσις
ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως τοῦ Ὀθωνος, ὁ δὲ Λομβάρδος
ἦτο φανατικὸς ὀθωνιστὴς καὶ ὄργανον τοῦ βασιλέως ἐκείνου.
Ἡ ἔνωσις αὕτη ὅμως ἐγένετο ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους καὶ συνε-
πεία τοιοῦτων διαπραγματεύσεων, ὥστε ὁ ριζοσπαστισμὸς
τῆς Κεφαλληνίας δὲν ἔκρινε καλὸν νὰ ἀναμιχθῇ. Τὴν τοιαύ-
την τιμὴν ἄφησεν εἰς ἐκείνους, οὓς τὰ προηγούμενά των καθί-
στανον ἀξίους αὐτῆς.

Δύο λέξεις ἔτι.

Ὁ ριζοσπαστισμὸς τῆς Κεφαλληνίας, ὁ τόσῳ ἀναιδῶς σή-
μερον συκοφαντούμενος, ἠγωνίσθη εὐθαρσῶς ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν
του, οὐδέποτε ὅμως ἐζήτησεν ὑποστήριξιν εἰς τὰ φαῦλα πάθη.
Φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου τὰ σημεῖα τοῦ μαρτυρίου, καὶ ὅχι
τὸ στίγμα τοῦ ἐγκλήματος. Ἐστω εἰς ἄλλους ἡ δόξα αὕτη.

Διὰ τοῦτο, δὲν ἐκπληττόμεθα ἂν βλέπωμεν ἀνθρώπους, ἐκ
τῆς μερίδος ἐκείνης, ἐκ τῆς ὁποίας προήλθεν ἡ δολοφονία
τοῦ Ζακυνθίου δημοσιογράφου, ζητοῦντας σήμερον νὰ δολοφο-
νήσωσι καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν κκ. Ζερβοῦ καὶ Μομφερράτου.
Εἶναι ἡ μόνη συνέπεια ἣν δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ εἰς
αὐτοὺς.

Ἐνταῦθα παύω.
Οὐδέμιαν ὁρεῖν εἶχον νὰ ἐνθυμηθῶ ἐπαγγὼν ἥτις οὐδὲν
ἐξ ἡμετέρων ἔχει ἢ δύναται νὰ ἔχῃ πλεονεξίαν, καὶ τὴν
ὁποίαν ἔχω πολλοὺς λόγους ὅπως σήμερον προσπαθῶ νὰ λη-
σμονήσω. Ἀλλὰ δὲν ἠδυναμην νὰ ἀνεχθῶ τὴν συκοφαντίαν.

Ὁ ριζοσπαστισμὸς τῆς Κεφαλληνίας εἶδε καὶ βλέπει μετ' ἀδιαφορίας, καρπουμένους τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἀγῶνάς του, αὐτοὺς ἐκείνους οἵτινες τὸν ἐχλεύαζον καὶ τὸν προέγραφον. Δὲν δύναται ὅμως μετὰ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας νὰ ἴδῃ καὶ τὴν ἱστορίαν ἀδικοῦσαν αὐτὸν καὶ συκοφαντοῦσαν. Ἄν περιφρονῇ τὴν πολιτικὴν ἀνηθικότητα, παρὰ τῆς ἱστορίας δικαιοῦται νὰ ἀπαιτῇ ἀμεροληψίαν καὶ δικαιοσύνην.

Π. ΠΑΝΑΣ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.5249.0011